NATURFREDNING

I FREDERIKSBORG AMT

VED

A. P. LARSEN

ÅRBOG 1957

UDGIVET AF FREDERIKSBORG AMTS
HISTORISKE SAMFUND

NATURFREDNING
I FREDERIKSBORG AMT

NATURFREDNING
I FREDERIKSBORG AMT

VED
A. P. LARSEN

ÅRBOG 1957

UDGIVET AF
Frederiksborg Amts historiske Samfund

1958

Birkedommer A. P. Larsen
1871-1958.

FORORD

Naturfredningsarbejdet har såvel gennem Danmarks Naturfredningsforening som ved fredningsnævnenes virksomhed stået på i så mange år, at enhver ved, at der er opnået betydelige resultater landet over. Den almindelige samfundsudvikling har i høj grad fremmet dette arbejde. Byernes, især hovedstadens, vækst har givet naturområderne en langt større betydning end tidligere, samtidig med at automobilismens udvikling nu lægger det hele land og dets natur ind under større befolkningsgruppers interessesfære end før.

Naturfredningsarbejdet er derfor hele landet over blevet mødt med stigende forståelse. Navnlig har dette været tilfældet i egne, som forsynet i særlig grad har beriget med naturværdier, og hvor disse skaber glæde og rekreation for de mange mennesker, der bor i hovedstaden og de større provinsbyer.

Frederiksborg amt er i disse henseender stærkt begunstiget, og Frederiksborg Amts historiske Samfund har derfor ønsket at give en oversigt over, hvad der i naturfredningsarbejdet er opnået her i amtet, ud fra den tankengang, at naturen og de historiske minder ofte her indgår i en enhed, hvor de enkelte elementer vanskeligt lader sig adskille.

Redaktionen var fra første færd klar over, at ingen anden skulle skrive denne bog end dommer A. P. Larsen. I henved 30 år har dommer Larsen været en tro og nidkær tjener i dette arbejde. Det interesserede ham levende, og alle, der kom i berøring med ham på dette felt, forstår, hvorfor han nåede så vidt.

Han havde en egen overtalende evne til at gøre værdierne forståelige for de folk, der var part i sagen; han forstod også at lytte til de ræsonnementer, som modparten gjorde gældende, og opnåede derfor sine resultater gennem fornuftig hensyntagen til alle parter, men også således, at han forstod at anvende den myndighed, som loven forlenede ham med som fredningsdommer.

Der findes få, der som dommer Larsen gennem mangeårig erfaring og viden var fortrolig med naturfredningsarbejdet, og det har derfor været redaktionens ønske, at han skulde give sine egne tanker om dette fagområde som helhed, således at denne bog kunde blive af værdi også for andre, der arbejder i denne sags tjeneste. Han syntes ikke selv, at hans kræfter rakte til at gøre det så godt, som han havde ønsket, og han faldt bort, inden arbejdet var afsluttet.

Vi havde glædet os til ved bogens udgivelse at takke ham for det mangeårige fredningsarbejde, som ved denne bog fandt sin afslutning. Nu bliver den i stedet et minde herom, udsendt i taknemmelig erindring om de værdier, han gennem sit virke har bevaret for dette amts og dette lands befolkning.

Det er ikke længe siden, at naturfredning var et nyt ord i dansk – det har været omkring århundredskiftet, måske lidt efter. I 1905 nedsattes der af tre foreninger, Botanisk Forening, Naturhistorisk Forening og Geologisk Forening, et *„Udvalg for Naturfredning"* med den opgave at søge iværksat fredning af sjældne og ejendommelige dyr, planter eller samfund af sådanne, samt af særlig smukke landskaber eller geologiske dannelser, hvis eksistens trues af kulturen eller på anden måde. Dette udvalg virkede i en række år og opnåede ikke få resultater ved forhandling med statsskovvæsenet og ejendomsbesiddere.

I 1911 oprettedes *„Danmarks Naturfredningsforening"*, og i 1917 kom den første lov om naturfredning.

At tale om, hvad der kunne være bevaret, hvis interessen for sagen var bleven vakt blot nogle årtier tidligere, er at græde over spildt mælk. Det nye må have sin tid. Derimod kunne måske nogen ønske at vide, om der ikke af det offentlige eller af private var gjort en begyndelse; dette kan til en vis grad siges om skovforordningen af 1805, om Nationalmuseets overenskomster vedrørende fredning af gravhøje og dysser og om forbud mod borttagelse af sten og grus fra forstranden, som nu omhandles i lov af 18. maj 1906 om kystfredning.

Naturfredningsloven viste sig egnet til anvendelse under danske forhold. Vi har ikke i vort opdyrkede land bjergegne, urskove eller ødemarker, som statslige myndigheder kan råde over, men netop på grund af vort lands tætte befolkning og bebyggelse og af hensyn til den meget store del af folket, der interesserer sig for naturen og har et behov for at færdes i den, er der grund til

at sikre og bevare dens værdier, hvor de findes, og imødekomme trangen til at fylde sindet med indtryk fra naturen.

På en snes år kan der samles mange erfaringer om en lovs virkemåde og virkninger. Loven om naturfredning af 8. maj 1917 er blevet afløst af den nugældende lov af 7. maj 1935, der har flere nye bestemmelser, som støtter fredningsarbejdet.

Fredning efter loven kan være højst forskellig, efter hvad de forbud, der skal gælde, går ud på. Der kan også fredes på anden måde end efter lov om naturfredning. Man har navnlig indenfor statsskovbruget administrative fredninger, man har offentlige myndigheders og kommuners køb af grunde i fredningsøjemed, og man har private dispositioner ved ensidig erklæring eller ved overenskomst. For at give et bedre virkelighedsbillede er flere sådanne administrative eller private fredninger medtagne i den følgende oversigt.

Mere endnu end af det store antal fredninger, som Danmark kan fremvise, ses fredningstankens vækst af, at snart hvert land på jorden har optaget den; det indtryk fik man ved den internationale organisations kongres i København i september 1955, hvor 55 lande var repræsenterede. Dens medlemmer er ikke enkeltpersoner, men regeringer og organisationer.

Det følgende handler dels om fredningsnævnets arbejde dels om de lokale naturforhold for at give et indtryk af, hvorledes de mange små og store fredede områder føjer sig ind i billedet af det skønne Nordsjælland.

I de 40 år, der er hengået siden den første naturfredningslov, er et stort antal fredninger gennemført her i Frederiksborg amt, måske flere end i noget andet amt. Det er ikke så mærkeligt, da næppe nogen anden egn er så rigt udstyret med naturens gaver som Nordsjælland, og ingen egn bliver set af så mange fremmede.

FREDNINGSVÆSENET

Naturfredningen, dens administration og institutioner, hører under statsministeriet. Dens opgave er bestemt ved lov af 7. maj 1937 om naturfredning og lov af 6. april 1937 om videnskabelige reservater (for pattedyr og fugle).

Fredningen af jordfaste fortidsminder såsom kæmpehøje, dysser, voldsteder og ruiner fremgår af fredningslovens § 2. Disse fredninger er ikke omtalt i denne bog. Nationalmuseet har udgivet et arkæologisk kort, hvorpå de er afmærkede. Bygningsfredningen, der heller ikke omtales her, er ordnet ved lov af 12/3 1918 og 10/9 1920 og virker ved Det særlige bygningssyn, der hører under undervisningsministeriet. Den sidste fortegnelse over fredede bygninger er udsendt af bygningssynet i 1949. Kystfredningen, der ikke er fredning i samme forstand som de nævnte, hører under ministeriet for offentlige arbejder.

I statsministeret behandles sagerne af en kontorchef og af departementschefen. De ekspederes efter deres betydning af en af disse, eller de forelægges ministeren. Mange sager går til undersøgelse hos ministeriets konsulent i fredningssager, den eneste embedsmand, der er kommet til som følge af loven, idet de andre stillinger, som her nævnes, er bierhverv for indehaverne. Konsulenten gør også nytte for overfredningsnævnet ved undersøgelser og ved tilvejebringelsen af de kort, som følger med overfredningsnævnets kendelser og viser de fredede områder.

Overfredningsnævnet er appelinstans for sager, der er behandlede af fredningsnævnene, og administrerer, som senere vil blive omtalt, de grønne områder. Dets medlemmer er to højesteretsdommere og fire af folketinget valgte medlemmer af tinget.

Ministeriets ekspeditionssekretær er overnævnets sekretær. Det har, når det ikke er på rejse, til huse i statsministeriet.

Naturfredningsrådet har efter loven til opgave at udtale sig i spørgsmål om, hvorvidt et område af naturvidenskabelige eller undervisningsmæssige grunde bør fredes.

Således udtalte rådet sig om den første sag om fredning af *„Rusland"*, et bakkeparti ved Pandehave å mellem Villingerød og Havreholm, at grundene ved åen var af interesse både i botanisk og geologisk henseende.

Den kongres, der i september 1955 blev afholdt i København, og hvori der som nævnt deltog repræsentanter for mange lande, var tilrettelagt af naturfredningsrådet.

I hvert amt eller hvor et amt er delt i flere amtsrådskredse, da i hver af dem, er der et fredningsnævn, hvis formand er en dommer, beskikket til dette hverv af ministeren, og af hvis to andre medlemmer den ene er valgt af amtsrådet, medens det andet medlem er valgt af by- eller sognerådet i den kommune, hvor det område er beliggende, som sagen drejer sig om. Dommerkontoret er nævnets kontor, hvor man kan henvende sig om fredningsspørgsmål, og en dommerfuldmægtig er i reglen nævnets sekretær og suppleant for formanden.

Uden embedsstilling er den mest kendte personlighed indenfor fredningsvæsenet, maleren Erik Struckmann, siden 1921 formand for Danmarks Naturfredningsforening. Denne organisation har komiteer landet over, fra hvilke forslag og klager indgår til foreningens bestyrelse og behandles i dennes udvalg, hvorefter de sædvanlig tilstilles vedkommende fredningsnævn.

Loven siger ikke noget om, hvem den tænker sig, der tager initiativet til fredninger, eller hvorledes de ventes at skulle fremkomme. Det er denne opgave, Danmarks Naturfredningsforening har taget op.

Ved forhandlinger, navnlig med større ejendomsbesiddere, har Danmarks Naturfredningsforening opnået adskillige for almenheden værdifulde fredninger. Foreningen udsender et årsskrift.

Naturfredning koster penge. Der er udgifter til administration og udgifter til erstatninger, om hvis fordeling på statskassen og kommunale kasser loven giver regler. Det er ikke fordi summerne er så overvældende, men en gang imellem kan det dog trykke ens økonomiske sans at se, hvad der må betales for, at et område skal blive, som det er. Man beroliger sig dog ofte, når det senere ses, hvad der kunne være sket. Der kan måske spares penge ved at vente og se, om denne udgift nu behøves; ganske vist kan man så komme i den situation, at der er gået værdi i grunden eller bygget, hvor ingen havde tænkt sig, der skulle blive bygget. Her er det mere tilfredsstillende at være ude i tide, selv om andre kan synes, det er søgt og utidigt.

Har man med fredningsvæsen at gøre, kan man ikke lade være at tænke på fremtiden. Naturfredningen er en ny institution, selv om der er sket meget i dens tid. Man tænker sig, at den tid kan komme, da man finder, at den bør aktiviseres, således at initiativet fortrinsvis ligger hos den selv. Det kunne være rimeligt, at den undertiden overtog det fredede område, lod plante lunde, hvor der manglede skov, anlagde veje og stier, udsigts- og opholdspladser. Det er kun løse og ledige tanker, men de kan komme af, at man altid taler om at bevare.

Der vil vistnok komme sådanne videre synspunkter frem, men det haster ikke. Alt har sin tid, og hvad der hidtil er udrettet, tør kaldes tilfredsstillende. Derimod synes fredningsapparatet ikke helt tilfredsstillende overfor de opgaver, der ligger nærmere for. (Se herom afsnittet: Natur og bebyggelse).

Fredningsnævnet kan ikke ekspropriere. Overfredningsnævnet kan det, men statsministeriet foretrækker køb. Fredningsnævnet kan pålægge servitutter, d.v.s. forpligtelser, der hæfter for fast ejendom fra ejer til ejer. Nævnets kendelser siger ikke om et grundstykke, at det „fredes", men nævner de indskrænkninger i ejerens rådighed, som kendelsen går ud på, og som i reglen har

form af forbud, f. eks. mod at der må opføres bygninger af nogen art.

Sådanne indgreb i ejerens rådighed, der kan antages at forringe ejendommens værdi eller i alt fald føles som en ulempe, berettiger et krav fra ejerens side på erstatning, hvorom forhandlingerne på åstedet gerne drejer sig. Nævnet er i den undertiden noget vanskelige situation, at det vel kan forhandle, men ikke forpligte stat og amt. Det kan opfordre ejeren til at fremsætte sit krav og begrunde dette, men at tage standpunkt til det eller udtale sin mening om det må nævnets formand, der oftest fører forhandlingen, hellere holde sig tilbage fra, når kravet ikke ligger indenfor det beløb af 500 kroner, som nævnet kan bevilge uden at behøve stadfæstelse. For overfredningsnævnet er det tilsvarende beløb 3000 kr.

Det er tvivlsomt, om blot det, at der lyses en servitut på ejendommen, kan regnes for en ulempe. Videregående er fredningen, når den bestemmer, at det fredede areal skal henligge i naturtilstand (altså ubebygget) og at der skal være fri adgang for alle og enhver til at færdes der. Det sker da, at ejeren hellere vil give afkald på jorden end beholde den på de vilkår. Et forlig, hvorefter erstatningen, som må blive lig grundens værdi, udbetales til ejeren, mod at denne udsteder skøde til sognerådet, og at dette påtager sig tilsynet, vil da kunne være praktisk. Endnu har man ikke brugt at udstede skøde til nævnet, idet dette kan have vanskeligt ved at skulle føre tilsyn.

Man hører meget, der går ud på at hæve grundens værdi og at gøre ulempen indlysende.

Der fremkommer ret naturligt fra ejeren eller andre kritik af den påtænkte fredning, f. eks. ved spørgsmålet om udvidelse af ældre fredning. „Der kommer jo ingen," siges det, og dette skal vise, at den er uden interesse for almenheden. Slutningen er dog ikke rigtig, selv om det kan ske, at man ikke møder nogen eller kun enkelte på det fredede område. Selv de, der sjældent kommer der, kan sætte pris på at have denne adgang. Der er

dem, der har den vane at tænke, og derfor gerne søger ensomhed; dem tør man regne med, og da navnlig med kommende slægter, om hvis trang man ikke kan vide noget bestemt, men for hvis skyld man bør bevare det, som vore forfædre ikke tænkte på at bevare for os. Al fredning har sigte på fremtiden.

EN ALMINDELIG FREDNINGSSAGS GANG

Enhver kan indgive forslag til fredningsnævnet; et privat forslag kan give anledning til en sag; om det gør det, beror på nævnets frie skøn. Kommer derimod en opfordring fra et ministerium, en kommunalbestyrelse eller fra Danmarks Naturfredningsforening, er det en sag, som nævnet må behandle og søge fremmet, hvis det ikke mener at måtte lade den falde. Nævnets beslutning kan appelleres.

Fredningsnævnet er ikke nogen domstol, men en administrativ ret, hvis opgave er at nå positive resultater under hensyntagen til modstående interesser, og hvis beslutninger er administrative handlinger, men som i sin virksomhed på flere måder har at følge lignende regler som dem, der følges i retssager ved domstolene, navnlig således at den, i hvis rettigheder der ved en fredning sker indgreb, har adgang til at udtale sig for nævnet, og til at kunne indanke dets afgørelse for højere instans.

Det er ikke forment nævnet eller dets medlemmer at tage initiativet til at søge en fredning iværksat, men det er ikke almindeligt og kan virke uheldigt, hvis sagen møder modstand.

Ejeren af den ejendom, til hvilken det område hører, som agtes fredet (eller hvortil der foreslås at skulle være fri adgang) samt panthavere og andre i ejendommen berettigede skal indkaldes til møde. Der kan være mange grundejere, og det kan være nyttigt at den fredning, der tilsigtes pålagt ejendommen eller flere sådanne, i indkaldelsen er forklaret således, at de interesserede kan bedømme, om de har grund til at give møde, hvilket også gælder amts- og sogneråd, der skal have underretning om mødet.

På mødet vil nævnets formand i reglen nærmere forklare sagen og enten indlede en almindelig diskussion eller straks gå over til at forhandle med de interesserede enkeltvis og høre deres indvendinger, der gerne går ud på enten, at de ikke ser, at der er grund til nogen fredning, eller på at fremhæve modstående interesser, navnlig landbrugets. Udtalelser fra by-, amts- eller sognerådets repræsentanter vil have betydning. – Formanden vil, hvis der er anledning til det, henlede de vedkommendes opmærksomhed på, at der ikke må foretages noget, der kan danne hindring for eller vanskeliggøre sagens gennemførelse.

Det første møde vil gerne blive holdt på ejendommen; man forhandler bedst, når man har tingene for øje; men det er ikke foreskrevet, at der skal finde en besigtigelse sted; forholdene er måske velkendte.

Der kan af de interesserede indgives indlæg; herom siger loven, at de, der giver møde, skal have lejlighed til at udtale sig skriftligt eller mundtligt for nævnet og til at fremsætte krav om erstatning og nærmere begrunde dette. De, der skal have underretning om mødets afholdelse, hvortil hører de, der har rejst sagen, har, selv om de ikke giver møde, ret til at indsende skriftlig erklæring.

Forhandlingen for et nævn vil ofte være forskellig fra en retssag derved, at den ikke foregår mellem to parter, men mellem en grundejer eller flere og nævnets formand. Den private, der, som man siger, har rejst sagen, har i reglen ikke meget at sige udover, hvad han eller hun har skrevet, og nævnets valgte medlemmer bryder sig i reglen ikke om at diskutere, da det nok er deres opgave at træffe afgørelse, men ikke at forklare og forsvare den forud.

Ret ofte opnås forlig om erstatningen, men et sådant binder ikke statskassen og kan tilsidesættes af overfredningsnævnet.

Nævnets beslutning om fredning sker i form af kendelse, der indeholder de nærmere bestemmelser om fredningens omfang, om hvad den går ud pa, hvilket kan være ret forskelligt, og om

erstatning, der i almindelighed vil dreje sig om ulemper. Enhver kendelse, hvorefter der af det offentlige – statskassen og amtsfonden – skal udbetales over 500 kr. i erstatning, skal af nævnet forelægges for overfredningsnævnet, selv om den ikke appelleres.

Appellere kan ikke blot den, der er misfornøjet med, at der ikke er taget hensyn til hans protest, eller vil forlange mere i erstatning, end der er tilkendt ham; sagen kan også indankes for overfredningsnævnet af ministeriet, af en i sagen interesseret kommunalbestyrelse eller af Danmarks Naturfredningsforening.

Overfredningsnævnet foretager i reglen en besigtigelse og forhandler med klagerne. Det kan med stor frihed ændre de af nævnet trufne bestemmelser og indskrænke eller udvide fredningen eller ophæve den. Det søger at komme til enighed med klagerne om deres erstatningskrav, men lykkes det ikke, kan det sende sagen til taksationskommissionen, der efter et møde på stedet, hvortil alle interesserede tilsiges, vurderer, hvad der kan tilkomme klagerne i erstatning. Mulig lader overfredningsnævnet sagen falde, hvis det finder det ansatte beløb for højt i forhold til fredningens betydning; ellers afgør det de foreliggende spørgsmål i sin kendelse, der, som loven siger, er endelig.

Der er dog endnu et spørgsmål, der skal afgøres. Hvis erstatningerne overstiger 3000 kr., må kendelsen af statsministeriet forelægges for finansudvalget, der efter stedfunden forhandling meddeler, om det vil tiltræde den udgift, der falder på statskassen. Hidtil er det altid sket, og beløbet er opført på tillægsbevillingsloven; amtsfonden må derefter betale sin part.

FREDNINGER EFTER TINGLYST PLAN OG EFTER STILOVEN

Det sker, at områder af betydelig udstrækning omfattende skove, dyrket eller udyrket land, søer og strandbredder og anden vekslende natur inddrages under samlet fredning, ikke alene for at bevare de enkelte smukke eller ejendommelige partier, men

navnlig for helhedens skyld og for at give folk, særlig de store byers befolkning, lejlighed til at færdes i det fri.

En sådan fredning forudsætter en plan, og da dennes udarbejdelse og gennemførelse ofte vil tage tid og medføre bekostninger, som ikke fra begyndelsen kan overses, kan efter naturfredningslovens § 31 den fremgangsmåde benyttes, at statsministeriet ved bekendtgørelse og tinglysning af en sådan plan, der er godkendt af overfredningsnævnet, lægger en fredningsservitut af foreløbig karakter på alle ejendomme indenfor dens areal. Denne servitut går ud på, at ejendommen må udnyttes som hidtil, men at væsentlige forandringer ikke må foretages uden tilladelse af overfredningsnævnet. Nægtes tilladelse f. eks. til opførelse af en bygning, kan ejeren forlange, at det under en fredningssag bliver afgjort, om fredningen skal bestå, og hvilken erstatning der i så fald tilkommer ham.

En fredningsplan, der er udarbejdet af et af statsministeriet nedsat udvalg og sædvanlig kaldes *„Københavnsegnens grønne områder"* og som strækker sig ind i Frederiksborg amt, hvor den omfatter dele af 8 kommuner, er for disses vedkommende bekendtgjort af statsministeriet i 1939.

I de sydlige kommuner, særlig i Farum, Birkerød og Slagslunde-Ganløse er der senere gennemført udstrakte fredninger efter den omtalte plan, som dog ikke er bragt helt til udførelse, men nok engang bliver genoptaget.

I 1946 findes bekendtgørelse i Statstidende om en samlet *fredningsplan for landet omkring Arresø* omfattende søbredden og et bælte omkring hele søen af forskellig bredde. Her har der på ejerens forlangende været rejst sag i flere tilfælde. Ved en sådan lejlighed medtages gerne flere grundstykker, når forholdene er af lignende art.

En fredningsplan, som har til formål at give lejlighed til friluftsliv og friluftssport, vil, også hvis man bruger den omtalte fremgangsmåde, i gennemførelse vise sig vidtløftig og bekostelig. I et tilfælde er dens udførelse nærmere bestemt ved særlig lov.

Lov af 13. november 1940 om *stianlæg m. v. i Københavnsegnens grønne områder* bemyndiger statsministeren til ved køb eller ekspropriation at erhverve, dels de til selve stien og vejanlægget nødvendige arealer, således til folkeparker, badestrand og lejrpladser, samt til efter overenskomst eller ved bestemmelser af ekspropriationskommissionen at træffe fredningsbestemmelser for nærliggende områder.

Anlæggene omfatter sti- og vejanlæg i den sydligste del af Frederiksborg amt, i Birkerød, Farum, Lynge-Uggeløse og Slagslunde-Ganløse kommuner.

Her er nu på lange strækninger i nærheden af søer og skove anlagt stier for gående og cyklende samt i et enkelt tilfælde et vejstykke. Ved stierne er der hist og her pålagt de tilstødende vejstykker fredningsservitut, såkaldt status quo fredning, som går ud på at bevare landskabets almindelige karakter og holde det frit for bebyggelse. Hvor et areal er udlagt med adgang for alle til færdsel og ophold, er grunden i de fleste tilfælde ekspropriet.

Følgende anlæg er udført efter stiloven. Da de for mange endnu er noget nyt, er beskrivelsen udførlig.

Sjælsøstien i Birkerød sogn, der begynder ved Eskemose skov, fører i en bue først mod vest, derefter mod nord og derefter mod øst gennem skoven. Det omliggende terræn er tildels tidligere fredet. Hvor stien her nedenfor en høj trappe drejer mod øst, er et areal ved søen udlagt med adgang for alle. Øst for skoven er et større område, der danner et næs i søen, udlagt til færdsel og ophold for almenheden. Stien fortsætter til sognevejen Ravnsnæsvej; der er bl. a. tværsti til „Slugten", der er fredet således, at den, afset fra et skovparti, skal henligge som landbrugsjord. Karakteren af Sjælsøstiens omgivelser er i hele dens længde sikret ved fredninger.

Furesøstien udgår fra Holte og føres gennem Frederikslund skov og derefter over Vaserne, et krat- og rørbevokset mosedrag ved søens nordside i Birkerød kommune. Her får den tilslutning

Parti ved Bastrup sø.

af to sidestier. På en strækning i søens nærhed går den ud i et med Damgårdsvej, men derefter har det på grund af bebyggelse og haver omkring skellet mod Farum kommune været nødvendigt at føre stien op mod Stavnsholt langt fra søen. Et område ved nævnte skel er fredet for at bevare dets landskabelige karakter. Stien følger nu en fællesvej ned til søen, hvor der er udlagt en udsigts- og opholdsplads; den går herfra langs søens nordside ikke langt fra søbredden, der danner en høj skovbevokset skrænt. Fra bakken „Høje Klint" til Stavnsholts vestre skel, ca. 800 meter, tilhører søbredden, skrænten og arealet mellem denne og stien nu staten.

Bebyggelse foranlediger atter, at stien får retning mod nord, hvor den møder en vej, der fører forbi „Nattergalelunden" og støder til landevejen ved Fiskebæk lige overfor Farumgaards allé.

Her fortsætter et andet stianlæg (kaldet nr. 6) med en cycle-

og gangsti over jernbanen og gennem Farumgaards skov til Farumgaards park. Fra denne går stien, eller skal den gå, langs søen gennem Præsteskoven, forbi et bakkeparti Gretesholm, som er eksproprieret, forbi Sortemose, der er fredet, mellem bakkerne og Mølleåen til Gedevasebro. Herfra er en sti, fælles for cyclister og gående, anlagt gennem Mølleådalen langs åen.

På en strækning af ca. 1 kilometer fra vejkrydset i Bastrup by til Lynge-Ganløsevejen nord om Bastrup sø er anlagt en ca. 15 meter bred *udsigts- og forbindelsesvej*. Ved søens vestlige bred mellem denne og vejen er der fredet et grundstykke. Her i nærheden udgår en tidligere af Slagslunde-Ganløse kommune anlagt sti, der mellem Skovene Ganløse Ore og Krogenlund fører til Bure sø.

En *turist- eller udsigtsvej* er afstykket og eksproprieret nord for Furesøen, men ikke anlagt.

NATUR OG BEBYGGELSE

At bevare det danske landskab er en opgave for naturfredningen og et synspunkt for dens arbejde. Fredning går ud på at forebygge uheldige indgreb, navnlig byggeri, hvis iværksættere ikke forstår at tage hensyn.

Landskabet vil sige terrænet og den levende natur, den gamle bebyggelse og havets nærhed, som det altsammen tegner sig for iagttageren.

Sommerhusene, der mange steder i landet trænger frem snart spredt snart i kolonier, har givet anledning til fredninger, der omfatter store områder og tager sigte på bebyggelsen, således at der nogle steder ikke må bygges, medens der andre steder kun må bygges efter godkendt bygningstegning og beliggenhedsplan og i øvrigt på de betingelser, der måtte blive stillet af vedkommende fredningsmyndighed.

En fredning, der strækker sig over mange ejendomme, tager tid at forberede, men i den tid kan der ske forandringer, der gør

sagen vanskelig. Undertiden bruges den fremgangsmåde at lægge en foreløbig fredningsservitut på hele arealet, hvilket efter loven kan ske uden forhandling ved en tinglyst fredningsplan, bekendtgjort og administreret af overfredningsnævnet.

Lov om naturfredning af 8. maj 1937 har taget et nyt udgangspunkt, nemlig fredning direkte ved lov, ikke ved kendelse af nævn. Den indfører to sådanne lovbestemte fredninger, der angår bebyggelse ved skove og strande. Det er efter lovens § 25, stk. 1, forbudt at bygge ved landets kyster i en vis afstand fra strandbredden („strandfredningen"), og det er efter samme paragrafs stk. 2 forbudt uden tilladelse af fredningsnævnet at bygge indenfor 300 meters afstand fra statsskov m. fl. skove („skovbæltet").

Fra den første regel kan statsministeriet bevilge undtagelser, men det sker ikke ofte; i det sidste tilfælde er undtagelsen det sædvanlige, det vil sige, at der gives tilladelse, når nævnet finder at kunne godkende tegning og plan til den påtænkte bebyggelse. En afgørelse af nævnet, som grundens ejer ikke vil gå ind på, kan appelleres. Derimod er statsministeriets afgørelse endelig. Ministeriet kan dog, ligesom overfredningsnævnet, tage en sag op igen.

En byggesag vil for fredningsmyndighederne sige behandling af et andragende. Det er ikke nogen egentlig fredningssag – der i sin gang ligner en retssag – det er en rent administrativ forretning.

Tilladelse til at bygge på fredet område må søges:

1. hos statsministeren, når grunden ligger mellem strandbredden og strandbyggelinien (hvis beliggenhed ses af deklaration [med kort] udstedt af strandfredningskommissionen og tinglyst) eller ligger udenfor byggelinien, men mindre end 100 meter fra strandbredden,
2. hos fredningsnævnet, når grunden ligger indenfor 300 meter fra statsskov eller andre i loven nævnte skove,

3. hos overfredningsnævnet, når grunden omfattes af en tinglyst fredningsplan, og
4. hos frednings- eller overfredningsnævnet i de mange tilfælde, hvor der efter en fredningskendelse kan bygges på et område, men hvor tegning og plan skal være godkendt af nævnet eller overfredningsnævnet (af kendelsen ses, til hvem af dem man skal henvende sig).

Når en fredningsplan er tinglyst, som f. eks. på arealer omkring Arresø, og en ejer vil udstykke en parcel af sin jord til bebyggelse, må han eller køberen søge tilladelse hos overfredningsnævnet. Nægtes den, kan han henvende sig til fredningsnævnet med anmodning om, at det må blive endelig afgjort, om det til hans ejendom hørende areal skal fredes og hvilken erstatning der i så fald tilkommer ham. Denne afgørelse træffes under en almindelig fredningssag, i hvilken flere ejendomme kan inddrages. For så vidt de ikke fredes, vil den foreløbige fredning kunne aflyses.

Der er den forskel på sædvanlig fredning – efter kendelse – og lovbestemt fredning efter lovens § 25, at den sidste med en enkelt undtagelse, der angår udsigt fra offentlig vej ved strand, kun angår bebyggelse, og at der ikke er tale om erstatning. Det sidste kan se ubilligt ud, når der nægtes en ejer tilladelse til at bygge, og han derved går tabt af en fortjeneste. Der kunne have været en bestemmelse om, at den, der ikke måtte bygge, kunne forlange en påstand om erstatning behandlet som en fredningssag; en sådan bestemmelse gjaldt i det første år efter loven ifølge anordning af 18. maj 1937 om byggelinier ved strandbredder.

De to bestemmelser i nævnte § 25 vil få stor betydning for bevarelsen af Danmarks natur. Der er grund til at se nærmere på dem i forbindelse med de undtagelser, som naturligt må findes.

Ved § 25, 1. stk., fredes det terræn, der ligger mellem strandbredden og den byggelinie, som i sin tid er bestemt af den nu ophævede strandfredningskommission og afsat på kort, der fin-

des i hver ejendoms akt på tinglysningskontoret. Loven siger, at der indenfor denne linie ikke må opføres bygninger eller anbringes andre til beboelse, udsalgssted eller lignende bestemte indretninger.

Undtagelse fra dette forbud kan bevilges af statsministeriet, når særlige grunde taler derfor. Forinden skal både sognerådet, fredningsnævnet og naturfredningsrådet udtale sig om sagen. Det går ikke let at få en sådan bevilling. Afstanden fra strandbredden til byggelinien er i almindelighed 100 meter; men til strandbredden regnes også, hvad man kan kalde den tørre forstrand, nemlig landjorden så langt som der ikke vokser græs, således at de 100 m regnes derfra, hvor græsvæksten begynder. Hvor der ikke findes græsvækst, er der målt fra daglig højvandslinie.

Hvis byggelinien er lagt nærmere strandbredden end 100 m, er der ved deklaration af strandfredningskommissionen lagt den servitut på det mellemliggende areal, at her ikke må bygges, uden at tegning og plan, materialer og farver er godkendt af ministeriet.

Findes der indenfor de 100 m en offentlig vej, der følger kystens retning, hviler denne servitut kun på arealet mellem byggelinien og vejen.

Efter § 25, 2. stykke, må der indenfor en afstand af 300 m fra de staten, kommuner, kirker, præstegårde og offentlige stiftelser tilhørende skove og plantager ikke bygges uden fredningsnævnets tilladelse, og det samme gælder ved private skove på 20 ha eller derover, også sammenhørende stykker af flere ejendomme.

Disse bestemmelser skal dog efter loven ikke være til hinder for opførelsen af de for landbrugs-, skovbrugs- eller fiskerierhvervet nødvendige bygninger. (Noget andet er, at et område ved kendelse kan fredes således, at der overhovedet ikke må bygges). En underretning til nævnet om den påtænkte bebyggelse må dog være forudset, da der er spørgsmål om nødvendigheden, som ikke alene beror på eget skøn.

Bakker ved Kregme strand.

Mange steder afbrydes strandbyggelinierne af hensyn til bymæssig bebyggelse, og hvor der indenfor de 300 meters afstand fra skov findes, hvad loven kalder en væsentlig bebyggelse, som er begyndt inden lovens ikrafttræden, behøves der efter loven ikke tilladelse; men da der intet findes i loven om, hvad der skal forstås ved en væsentlig bebyggelse, vil der, så længe dette spørgsmål ikke for stedets vedkommende er afgjort af en fredningsmyndighed, være anledning til at forelægge sagen for nævnet.

Fra disse undtagelser er der atter undtagelser, hvorefter byggeri ved stranden eller på skovbæltet, der i høj grad vil forandre en derværende bebyggelses karakter, ikke må finde sted uden nævnets tilladelse; dette gælder navnlig for villabebyggelse ved landets kyster, både udenfor og indenfor byggelinien.

Hovedformålet med bestemmelsen om, at kystens forterræn ikke må bebygges, har vel nok været at standse den tiltagende afspærring af strandbredden ved en sammenhængende bebyggelse med tilhørende haveanlæg, men at man også har tænkt på

synsbilledet, ses af bestemmelsen om, at der, hvor en offentlig vej fører langs strandbredden, ikke på strandsiden af vejen må anbringes hegn, beplantning eller andet, der kan være til hinder for den fri udsigt. – Ved forbudet mod bebyggelse bevares også landskabet set fra søen og den fri strand, hvor man kan vandre langt og høre havet.

Mellem de danske strande indtager Jyllands kyst mod Vesterhavet og Skagerak den særstilling, at det ikke er naturfredningslovens § 25, som gælder der, men et tillæg af 11. maj 1935 til lov om sandflugtens dæmpning af 29. marts 1869, hvorefter stranden og havklitten er fredede, således at der, med nogle undtagelser af hensyn til fiskeriet, ikke må opføres bygninger, idet andre undtagelser dog kan indrømmes af klitdirektøren, hvis nægtelse kan indankes for landbrugsministeren. Udtrykket havklitten er modsætning til indlandsklit og betegner den yderste klitrække eller det klitparti, der er nærmest ved stranden. Fredningen strækker sig gennemgående 500 m ind i land fra strandbreddens inderste kant.

At holde udsigten til skoven fri er naturligvis hensigten med at udlægge det 300 meters bælte; men dettes bredde viser tillige den hensigt at bevare landskabet omkring skoven.

Ved nybygninger har derfor placeringen betydning. En bygning kan godt virke uheldigt i et landskab, selv om der i og for sig ikke er noget at udsætte på den, og selv om den ikke lægger sig i vejen for udsigten. Den kan virke for fremtrædende, således at man ikke kan lade være med at se den, medens det før var landskabet man så.

Man må dog undertiden i fredningsspørgsmål forsøge at tænke på fremtiden og mindre på det øjeblikkelige indtryk. Bygninger står i hundrede år, men landskabet forandrer sig, og det, der nu er altfor nyt, kan efterhånden falde til.

Vil man spørge, hvilken kontrol der findes med bebyggelsen på de nævnte områder, må der svares, at der ingen er uden fred-

ningsnævnet selv. En bøde for ulovlig bebyggelse kan gøre noget, og det har sin virkning, når statsministeriet, som det sker, kræver en ulovlig bygning fjernet; men kontrol skulle helst føres før huset ligger der.

Det er flere steder brug, at bygningskommissionen tilstiller fredningsnævnet de sager, der kan have interesse for dette.

Indledningen til en byggesag er, som før sagt, et andragende fra den, der vil bygge. Der må vedlægges bygningstegning og situationsplan, den sidste for at vise husets placering på grunden og dennes mål. Loven taler også om fotografier, der kan give et begreb om, hvorledes det nye vil tage sig ud. Skrivelsen bør oplyse grundens matr. nr. og om udstykning har fundet sted; foreligger der en udstykningsplan for et større areal, vil den være af interesse for nævnet. Nogle oplysninger om stedlige forhold og et hjemmelavet rids vil kunne tjene til, at nævnet kan finde stedet.

Der søges undertiden byggetilladelse, før der endnu er taget nærmere eller endelig bestemmelse om, hvorvidt der overhovedet skal bygges, for at få nævnets afgørelse af, om der må bygges og på hvilke betingelser, for så vidt de forud kan opgives. Er besvarelsen positiv, kan sagen genoptages, når planen foreligger. Der er ingen forskrifter om sagens gang, intet om besigtigelse, forhandling eller afgørelse, der ofte praktisk sammendrages til et møde på stedet. Fotografier kan ikke erstatte selvsyn. Et blik på omgivelserne vil ofte være tilstrækkeligt for nævnet. Drejer sagen sig om udstykning af mange grunde efter en plan, vil det være nyttigt at komme overens om servitutter, der skal gælde for alle eller flere parceller, og om grundenes størrelse, der jo bestemmer den afstand, der kan blive mellem husene, og som præger det hele, om der skal være en- eller tofamilieshuse, om garagers anbringelse, om hegn og affaldspladser m. v.

Nævnet har ikke netop til opgave at stille fordringer. Lidt har også ret, nemlig det beskedne byggeri, hvor midlerne er små. Er man nede ved minimum af, hvad der i det ydre kan anses for

passabelt, er der grund til at se på husets holdbarhed og egnethed til beboelse; det må ikke få præg af uorden og forfald. Der kan være grund til at se kritisk på anvendelsen af brugte materialer og til henstilling om, at huset opføres på fast fundament, ikke på piller.

Hvis grunden når til skovens hegn, bør der være god afstand mellem dette og huset, og det mellemliggende stykke må ikke fyldes op af skure, affaldskuler o. l.; der er nemlig også hensyn at tage til udsigten inde fra skoven ud mod det åbne terræn. En tinglyst servitut herom tør antages at ville have nogen virkning.

Lægges huset nær ved skovbrynet, vil beboerne ofte finde, at de savner lys og luft, og vil forlange opvækst nedskåret og grene kappede, hvorfor skovvæsenet er interesseret i, at bygningen lægges i en afstand af 10–15 m fra skellet.

Ikke sjældent ser man nyere bygninger anbragt på bakketoppe og højderygge. Det er ikke dansk byggeskik og virker modsat fredning, der går ud på bevarelse af landskabets karakter.

Nævnet meddeler sin afgørelse skriftlig. En bemærkning om, at tilladelsen ikke gælder udhuse, når der ikke findes sådanne på tegningen, kan forebygge misforståelse. Et afslag, der motiveres, er det naturligt at give form af kendelse. En sådan kan også indeholde betingelser og tinglyses som servitut, for at den ikke skal gå i glemme.

At disse bestemmelser har kunnet gennemføres, viser forståelse af naturfredningens værdi. Vil man videre med hensyn til bebyggelsen, ville det vist nok være heldigt, om fredningsmyndighederne fik adgang til at øve kontrol med udstykning til bebyggelse udenfor købstæderne.

BAKKER OG DALE

Hvad der giver et landskab karakter, er først og fremmest det massive underlag, terrænet, hvis linier og former kan gøre indtryk og vække forestillinger af mangfoldig art. Det nordsjæl-

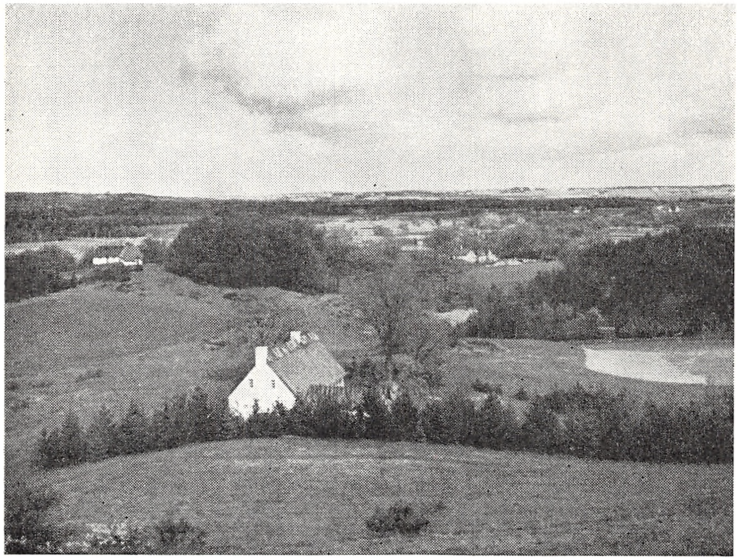

Udsigt fra Arrenakke.

landske landskab er afvekslende, bakket, bølgende og furet. Det løse materiale, hvoraf underlaget består, har lagt sig til rette og ligger fast i de folder, hvori fortidens store naturkatastrofe, istiden, har efterladt det. Sletter og ensformighed er ikke det, der præger dette landskab; det er bakker i de meget forskellige typer, som geologer kan forklare.

Landskabet er ligesom fortættet og gerne uoverskueligt; man får lyst til at komme op på en højde. Smukke udsigter finder man mange steder, men der er en særlig tilfredsstillelse ved at komme så højt op, at man får det rette begreb om landet. Fra et højdepunkt under en vinkel, der falder naturlig, får man det måske bedre end fra luften. Flyverfotografier kan være gode ved siden af et landkort, men tingene er nu en gang ikke indrettede til at ses fra oven.

Der er ikke altid bedst udsigt fra de højeste punkter; det kommer an på omgivelserne. Der kan være en fin udsigt, som dog

ikke tjener til at udvide ens geografiske begreber, måske fordi det viser sig vanskeligt at regne ud, hvad det egentlig er, man ser. Af bedre geografiske udsigtspladser tør nævnes *Odinshøj* ved Hellebæk, *Høje Lindbjerg* ved Melby, *Maglehoj* ved Frederiksværk og *Skansebakken* ved Hillerød – disse er fredede – *Hestens Bakke* ved Helsingør, *Danshøj* ved Græse og *Julianehøj* i Horns Herred. Men andre steder har ry, og hver har sine yndlingspladser.

Der er meget at se her i Nordsjælland for dem, der gerne vil kende tingenes udvikling og høre forklaringer.

Der er de tegn, der viser, at en stor landhævning har fundet sted, lige fra stenalderen til nu; denne er synlig både ved Øresund, ved Kattegatskysten og ved fjordene og er fra syd til nord 4–7 meter. Klinterne ved kysten står som vidnesbyrd om den.

Der er det høje Halsnæs, der tillige med det nordligste af Horns herred stod som øer i stenalderhavet; der er partier af smukt afrundede småbakker sydligt i Horns herred, søer i landskab med stejle bakker som ved Bastrup og Bure søer og store terrænformationer som i Rude skov og ved Høsterkøb. Hver egn har sine ejendommeligheder.

Strø Bjerg er en del af et bakkedrag, som strækker sig fra Lystrup øst for Slangerup til Vibjerg ved Ølsted og mulig har forbindelse med Skuldelev åsen i Horns herred. Strø Bjerg er ligesom flere udløbere af bakkedraget en ås, der kan beskrives som en masse af grus, sand og sten, der er afsat af en flod under isen og ved dennes bortsmeltning er blevet tilbage som en vold. Strø Bjerg er 4½ kilometer langt, 3–400 meter bredt og ca. 20 meter højt. På dets midte findes „Skåret", en kløft som deler det, og som skyldes et gennembrud af opstemmet vand.

„Bjerget" tager sig ud og er nok værd at frede som et videnskabeligt eksempel.

I vige og sunde har havet mange steder gået ind, hvor der nu er dyrket land. Den største vig var i en dal, hvor Værebo å nu har sit løb, og som langt op i tiden var fyldt med moser.

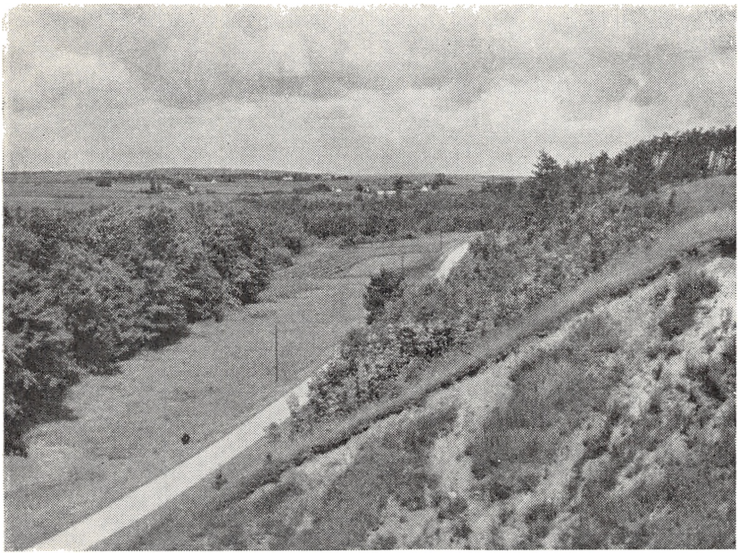

Skuldelev ås.

Den smukke dal, hvor nu ruinen af det gamle Søborg slot ligger, rummede forhen Søborg sø og var tidligere endnu en fjord med indløb fra Kattegat, således som det ogsaa var tilfældet med Arresø.

Af forandringer, der er indtrådt i den nyere tid og som ikke vedrører jordbundsforholdene, er den mærkeligste sandflugten på Tisvilde-egnen i det syttende og attende århundrede, hvis årsag ikke er helt oplyst. Dyrket jord og skov i flere kilometers udstrækning blev da dækket med metertykke lag af sand, som blev opkastet fra havet, landsbyer gik til grunde, og størstedelen af strækningen fra Frederiksværk til Ramløse å lignede en ørken. Endnu står det gamle sandflugtsdige, som er fredet, ved Tibirke byvej, vistnok mere et værk af naturen end af mennesker.

Af de søer, der opstod ved istidens slutning, blev mange senere til moser, som blev udtørrede eller tilgroede, men i dem, der har bestået, er tørvedannelsen fortsat over lange tidsrum til nutiden. De gamle moser i Grib skov, Maglemose og Lille Gribsø,

hører til denne art og er stadig genstand for videnskabelige undersøgelser.

Af de sten, der er slæbt hertil med isen, og som ikke er rullede men skurede, er mange af de største i tidens løb blevet liggende ved kysten, særlig nedenfor klinter, der var udsat for havets angreb, og for hvilke de afgav et værn. Der har altid været brug for store sten, og særlig i vor tid, hvor man ikke, før det blev for sent, har hindret, at de blev bortført. Således er det gået på Nordsjællands kattegatskyst særlig ved Tisvilde og østpå, hvor der nu ingen store sten findes på forstranden. Havet har her været hård ved kysten, og det har været kostbart for det offentlige og for private kystejere at opføre høfder og parallelværker for at sikre kysten snart mod strømninger, der førte sandet bort, snart mod stormflod, som fortsatte klintens nedbrydning.

Som en fredning af højt terræn for udsigtens skyld er foran nævnt *Skansebakken* ved Hillerød. Denne fredning er kommet i stand ved en enkelt mands interesse, idet han ved køb har samlet en grund på mange hektarer for at sikre udsigten over søer og skove og har skænket det hele til almenheden gennem et legat. Højdepunktet er i en park, det øvrige er landbrugsjord. Ejendommen vil med forpligtelsen til at sørge for udsigtens bevarelse og parkens vedligeholdelse blive overtaget af Hillerød kommune, der vil anlægge en efter kunstnerisk plan indrettet kirkegård på en del af det hidtil dyrkede areal.

„*Odinshøj*", hvorfra man kan overskue Øresunds kyster fra Kronborg til Kullen, blev købt af Tikøb kommune; dette er et af de første tilfælde, hvor en landkommune her i amtet har erhvervet grundejendom for naturens skyld.

SKOVENE

Det er nok i Sønderjylland, at man her tillands har de dejligste bøgeskove, fordi de ligger så langt mod syd, nær ved det strøg, hvor bøgen trives bedst.

I de samme skove finder man ranke ege, som ikke er af særlig

art, men de har måske ranket sig op for at bjerge livet, nemlig for at undgå bøgens skygge. Hvor eg og bøg mødes, er det bøgen, der går frem. Årsagen er let at finde.

Som bekendt var der her i landet fyrreskov, før egen kom til. Har der dengang fundet en lignende kamp sted eller skyldes dette skifte en klimaforandring? Egen er jo så lidt aggressiv. Eller har mennesker mon hjulpet til? Man finder så meget at spørge om, når man går i skoven.

Inde i skoven er der ro og fred, men på de store færdselsveje udenfor stengærdet er der liv. Mange synes om at slå sig ned ved siden af vejen, således at de på en gang kan have skoven, maden og trafiken for øje, bilen ikke at forglemme.

Statsskovbruget har her i Nordsjælland en æstetisk opgave af betydning, som er den at forene skovens rette drift med hensynet til naturskønheden, et hensyn, som loven – lov om skove af 14. maj 1935 – forudsætter, at der tages. Naturen her ses af mange flere end i nogen anden egn af vort land; mange danner sig deres indtryk af dansk natur af, hvad de ser her.

Statens skove har navne. Mest klang er der i *Grib skov* som af noget dybt og dunkelt. Det er den mest kendte skov og den største. Fra Odderdamshuset i syd og til Gaasehuset ved Helsingør-Frederiksværk landevej går Stutterivejen næsten lige nordpå, – en skovvej, der er ensformig, men ikke kedsommelig. Her er man i skovens midte. Nogle gange i dagens løb afbrydes stilheden af brus og fløjt fra Gribskovbanen.

Smukke partier findes ved de veje, der fører gennem skoven, navnlig ved Fredensborgvej; de smukkeste er ved søvejen langs Esrum sø.

Henved en trediedel af Grib skovs træbestand er rødgran, dette nyttige træ, der ikke danner rigtig skov, men står i rækker. En afdeling ganske unge graner kan tage sig ud, når de ikke er større, end at man kan se over dem. Den er egentlig en fremmed i det danske landskab. De første forsøg på indplantning skete vistnok i det attende århundrede på Tibirke flyvesand.

Statsskoven *Tisvilde Hegn* er mærkelig ved sin historie. Der står nu skov igen, hvor der for flere hundrede år forud stod gammelskov før sandflugten. Hvor træernes rødder, navnlig fyrrens, kan trænge gennem sandlaget, finder de næringsstof i det gamle muldlag. I øernes natur er skoven ejendommelig ved sin beliggenhed bag klitrækken ud mod det åbne hav. Den er, måske på grund af sine særlige jordbundsforhold, noget for sig selv i henseende til plante- og dyreliv, der har givet stof til vi denskabelige undersøgelser. (Gravehvepse, myreløven, natravnen, planter af nordisk oprindelse).

Nordskoven i Horns herred, der tilhører Frederik den Syvendes Stiftelse på Jægerspris, drives vistnok med større hensyn end andre skove til at bevare et særpræg og en afveksling, der nok oprindelig stammer fra den afsides beliggenhed og dens jordbundsforhold. Der er betydelig iblanding af birk, der i det hele dækker ikke mindre end 1/4 af Nordskovens bevoksede areal. Gamle egebevoksninger, ellemoser og skovenge forøger indtrykket af naturskov.

En tidsskriftartikel af skovrider, dr. phil. V. Holstein har følgende interessante oplysning:

„Langs skovens øst- og nordside strækker sig et lavt parti oprindelig fjordbund og her findes enkelte steder den mest brogede blanding. Navnlig en afdeling, nr. 103 i Studehaven, fortjener omtale, fordi denne afdeling er underkastet privat fredning fra distriktets side, hvilket vil sige, at der aldrig bliver foretaget hugst indenfor dens grænse, således at dens mange forskellige træsorter frit kan få lov til at udkæmpe deres indbyrdes kamp. Alle Danmarks løvskovstræer findes repræsenterede her."

At gå videre i beskrivelser ville føre for vidt, da hver skov har sin karakter bestemt ved terrænet, jordbunden og træbestanden.

Det store flertal af befolkningen ser og kender mest skovene fra de offentlige veje. Skovbrynets tilstand og behandling, sær-

Tisvilde Hegn.

lig ud fra æstetiske hensyn, som forstvæsenet også har at varetage, kendes mindre.

Et eksempel på, hvor smukt skoven kan tage sig ud fra en vej, er landevejen gennem Farum Lillevang, hvor højskov er blandet med ungskov og gør et højtideligt indtryk.

At en skov er *fredskov* vil sige, at arealet skal holdes som skov. For alle skove, fredskove iberegnet, gælder, at der ikke må fældes i de første 10 år efter salg uden til ejerens eget behov, med mindre der er opnået tilladelse af landbrugsministeriet. Denne bestemmelse, der stammer fra skovforordningen af 1805, har vist sig at være heldig.

I almindelighed giver fredningsmyndighederne sig ikke af med statsskovene, men det kan f. eks. ske, at statsskovbruget ønsker et spørgsmål afgjort af fredningsnævnet, og afgørelsen er da udtryk for, at dette og statsskovvæsenet er enige om sagen. Eksempler: kendelse om fredning af de anseligste træer i Ege-

Fra Hellebæk skov.

bæksvang, kendelse om forbud mod anbringelse af badehuse i klitterne udfor Tisvilde Hegn og kendelse om fredning af birkealléen ved byvejen på Tibirke Flyvesand.

Statsskovvæsenet kan frede på egen hånd. Bestemmelsen herom indføres i driftsplanen for vedkommende statsskov og går ud på, enten at enkelte bestemte træer fredes, eller at betegnede skovpartier skal drives som lystskov. Dette er administrativ fredning. Enhver ejer af skov har efter loven ret til at frede såvel enkelte træer som partier af skov, såfremt de har værdi for bevarelsen af naturskønheden. Skal enkelte træer fredes på privat fredskovpligtig grund, må det ske ved nævnet.

KRAT OG ÅBENT LAND

Det kan være oplivende at komme fra den dunkle skov ud i det fri, hvor kornet skinner i solen og lærkerne synger. Her er højt under septemberhimmelen, når skoven ser allerbedst ud i

gyldenlak og bronze, og ved vintertid kan landskabets smukke linier træde frem, når sneen dækker marken.

Det stykke land, der her skal omtales som eksempel på en fredning, er tildels kyst, men åbne strøg giver det sin karakter.

At udlægge åbne strøg af hensyn til friluftslivet er tiltalende, men her i amtet er næsten al jord i brug. Til denne anvendelse må den helst være udyrket og ikke store bekostninger værd. Et sted i Nordsjælland finder man dog en fredning af denne art.

I *Villingerød udmarker* vest for et lille vandløb, Pandehave å, der gør skel mellem Tikøb og Esbønderup sogne (og løber ud i stranden ved Villingebæk) strækker der sig fra nord til syd et højt og bakket terræn bestående af mange lodder, hvoraf de højstliggende engang har været dyrket, den gang man holdt på, at den lette jord var god til rug, men den er siden faldet i lyng eller bærer fattig sandvegetation.

Åen kommer fra en mose i nærheden af Havreholm og løber mod nord i en ret bred dal, hvis vestlige side på flere strækninger falder brat fra terræn, der er en snes meter højere end dalens bund. Det er ikke den lille å, der har bortskyllet en del af bakken og givet brinken dens form; efter geologers mening er det vandstrømme østfra under slutningen af istiden.

For en stor del er bakkeskrænten vest for åen og stedvis også det tilstødende højland, der består af magert bakkesand (og flyvesand) bevokset med krat, en oprindelig vegetation af lyng og bregner, dog også andre træer og navnlig af enebær, der vokser i højt og tæt buskads på nogle bakker mod syd, der hører til Hellebjerggaard.

Det var vistnok i slutningen af 1920'erne, at billedhuggeren Rudolf Tegner købte den nordlige del af *„Rusland"* – således kaldes disse udmarker – og der opstillede sine statuer, som først skulle være en gave til kommunen, men senere ved en ny ordning sammen med ejendommen og museet er bleven en selvstændig institution. Fra byvejen ved kirken fører en af amtsrådet istandsat vej til museet.

Ved samme tid var der to unge forretningsmænd, Svend Møller og Steen Andersen (søn af grosserer Ferdinand Andersen, Dronningmølle, som har interesseret sig meget for denne egn), der ligesom Tegner havde „opdaget" det ejendommelige landskab og havde fået lyst til at eje et stykke land og bolig der. De købte efterhånden af lyngbakker og simpel agerjord, hvad de kunne overkomme og har fortsat; de blev også ejere af nogle ældre huse, der bl. a. blev bolig for en bestyrer.

Deres første køb i 1932 var en bakke vest for åen, hvor de næste år fik rejst et blokhus, der endnu står der i en selvgroet fyrrelund med udsigt over ådalen og enebærbakkerne.

I 1934 opfordrede Tegner fredningsnævnet til at søge det høje „Rusland" syd for statueparken fredet. Anledningen hertil var, at der på en vidt synlig bakke var blevet opført et sommerhus midt i det udyrkede område, og at ejeren, Berent, agtede at udstykke sin grund, der var på ca. 8 tdr. land. Møller og Andersen gik villigt ind på, hvad nævnet foreslog. De øvrige lodsejere fik erstatninger. Det kunne ikke bestrides, at der kunne sælges byggegrunde.

Fredningen blev gennemført undtagen for Berents vedkommende, der protesterede såvel mod servitutten som mod erstatningsansættelsen.

I de følgende år er denne fredning, der først og fremmest består i, at der ikke må bygges, gentagne gange blevet udvidet både mod nord langs åen og mod øst hinsides åen, altså i Tikøb kommune. Til disse udvidelser er det nævnet, der har taget initiativet, idet det har set en opgave i at gøre „Rusland" til et stort friluftsområde, der ville kunne få betydning for omegnen.

Svend Møller og Steen Andersen har støttet sagen navnlig ved deres køb af jord, hvorved ejendommen gentagne gange blev udvidet. Efter at Svend Møller er død – hans grav er i „Rusland" – har Steen Andersen overtaget hans part og har af Berents dødsbo købt hans omtalte ejendom med sommerhuset og ladet det

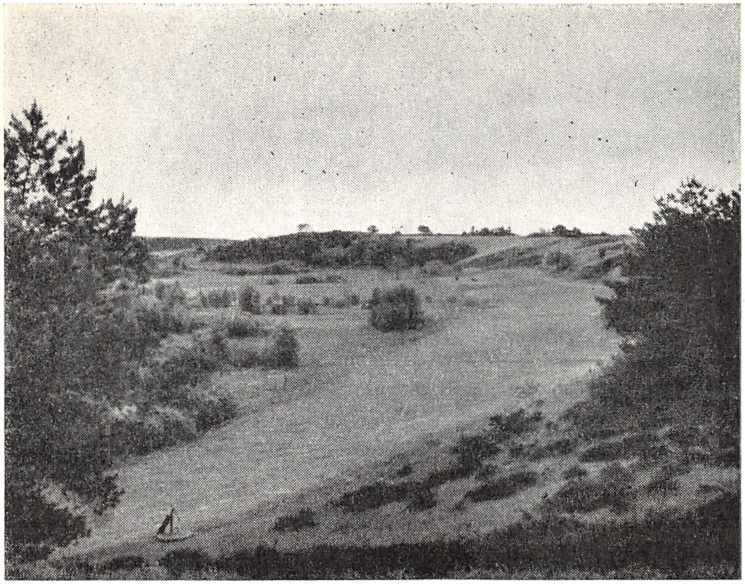

Parti fra det fredede område „Rusland" ved Villingerød.

fjerne, hvorefter hele arealet er blevet fredet således, at det skal henligge i naturtilstand.

En ny udvidelse vil „Rusland" muligvis få, når en fredningssag, der angår arealer på begge sider af ådalen ud for statueparken, er afsluttet.

„Rusland" ligger afsides. Afset fra det omtalte nye vejstykke fører kun markveje og lange stier derhen. Fra Hornbæksiden kommer således en sti med bro over åen. På denne sti, hvor den går ned ad en brink på Hornebysiden, er der en muret trappe, hvorfra der er en smuk udsigt til Tegnerparken. Kommer man fra modsat side, får man let øje på bakkepartiet og gør den iagttagelse, at det er helt forskelligt fra de omliggende jorder.

Der kommer mange besøgende, de fleste for at se museet, andre for naturens skyld. Man møder små selskaber, men der er plads til at være alene og fordybe sig i, hvad man ser, og

Bakkeparti ved Alsønderup.

til at nyde helst på en sommerdag den lune luft over lyng og krat, det mærkelige terræn og udsigten over ådalen til skrænterne på Hornebysiden og saa det, at man kan vandre frit. Ved andre fredede stier er der opholds- og hvilepladser. Her er et mærkeligt friluftsområde, hvor man kan røre sig, selv om det ikke er i det store format. Det vil få sin betydning, thi øst for åen mangler den slags pladser.

Enebærkrattet er for tiden genstand for videnskabelig undersøgelse, fordi det synes at være ophørt med at formere sig, hvilket man søger at finde grunden til for at afhjælpe den.

KYSTER OG STRANDE

Der kan være smukt ved indsøerne, men folk vil hellere til stranden, d.v.s. nordkysten. De vil bade, høre havets brus, færdes ved stranden og ligge i det tørre sand.

De gamle fiskerlejer er voksede, enkelte er blevet til byer. Her foretrækker folk at være, de vil ses og mødes. På landet kan det

blive for ensomt. En hotelejer i Hulerød udtrykte sine vanskeligheder således: „Hvor skal de gå hen, når det regner!"

Den skik at ligge på landet ved nordkysten tog sin begyndelse i 1870'erne. Nu er det mange tusinde mennesker, der flytter. Fremskaffelse af deres fornødenheder giver fortjeneste til pensionater og andre erhverv. Alt det skyldes adgangen til badning, til den frie strand og til den høje kyst, hvorfra man ved aftenstid ser solen gå ned.

Strandvejen som turist- og udsigtsvej forbinder kystens pladser og leder strømmen. Fra det sted, hvor den nu hører op, vil der komme en ny Strandvej.

Den gamle Strandvejs fornemste strækning er langs Øresundskysten. Her har der været brug for naturfredning, men opgaven at bevare udsigten fra Strandvejen til Øresund over en kyst, der er udstykket i mange ejendomme og i mange tilfælde både beplantet og bebygget, har ikke været let.

Fra Rungsted til Helsingør er der gjort en del for udsigtens bevarelse eller genåbning. En strækning udfor Rungsted dækkes – kan man sige – af private servitutter, og nord for den plads, hvor badehotellet har ligget, har fredningsnævnet lagt udsigtsservitut på en række strandhaver. Går en sådan servitut ud på, at allerede eksisterende bevoksning skal holdes nede, er der spørgsmål om effektiviteten af den slags påbud.

Under flere fredningssager angående den ny Strandvej ved Nivå, strandpartier ud for Lave skov, grunde ved Kølles gård og ved Babyloneskoven og grundene ret for Strandvejen fra Tibberup til Espergærde, er der pålagt mange ejendomme servitut, og ved statens køb af Krogerup gods er det sikret, at udsigten til Øresund fra gårdens jorder nord for amtsvejen vil blive bevaret.

Nord for Helsingør findes der udsigtsservitut pålagt strandgrundene af ministreriet for offentlige arbejder i forbindelse med opførelsen af kystsikringer. Havets nedbrydende arbejde har vist sig på denne kyststrækning.

Ved Nakkehoved begynder *Kattegatskysten*. En stor grund er

her af staten overladt Søborg-Gilleleje kommune tilligemed den gamle fyrmestergård, nu „Fyrkroen", og plantagen fra fyrmester Fabers tid. Fra Gilleleje fører *Fyrstien* herud mod øst; til modsat side fører *Gilbjergstien* op over højden til Gilbjerg, et parti af den hævede strandbrink, hvis skrænter er haver til nedenfor liggende villaer. Stien forlænges siden videre vestpå langs stranden til en folkeferiekoloni ved Strand-Esbønderup.

Gilleleje har kun stranden. Man kan vælge, om man vil gå mod øst eller mod vest; så er der ikke mere, men der er plads ved denne strand både for indbyggere og besøgende, et stort område købt og betalt – af indtægten ved den årlige bakkefest – og udlagt for almenheden af Strandbakkeselskabet, et smukt eksempel. Og så har Gilleleje de smukke solnedgange set fra Gilbjergstien.

En strandvej fører videre vestpå gennem Smidstrup og Udsholt til Raageleje, et af de steder, hvor havet har taget hårdt, men hvor høfderne har vist sig at virke. Da de blev opført for 30 år siden, var strandvejen begyndt at skride og forstranden var kun sten; nu går sandet langt ud.

Raageleje grunde ved klinten er fredede, således at intet må bygges eller forandres uden fredningsnævnets samtykke.

Ved en fredet ejendom „Heather Hill", der mest er lyngbakker ved stranden, hører vejen op med at følge stranden. Ved denne ligger længere mod vest „Salgaardshøj", som er fredet og skænket kommunen af købmand Dohn i Helsinge. Efter at have passeret Holløselund og skolehjemmet Godhavn, kommer man til Tisvilde og Tisvildeleje. Nærved stranden finder man Helenekilde og den meget kendte slugt. Man kan stige op og se på udsigten der, hvor badehotellet har stået.

Der kommer sikkert ingen strandvej gennem Tisvilde hegn. De kørende ad strandvejen maa saa køre ind om Sandkroen for at komme til Liseleje. Her begynder Halsnæs, Melby og Torup sogne, et højt land. Mellem Melby og Liseleje ligger egnens udsigtsplads „Høje Lindbjerg".

Ude på næsset ligger Hundested og Lynæs. Fra de store bak-

Kyststrækning ved Gilleleje. I baggrunden Nakkehoved fyr.

ker ser man ud over havet, fjorden og fiskerihavnen, der gør indtryk af en stor plads. Efter havnevejens anlæg er en lille bugt mellem havnen og landjorden opstået ved tilsanding, Trekanten kaldet; den ligger helt tør og er blevet uundværlig for byens sommergæster, som gerne opholder sig og bader der. En anden opholdsplads er Spodsbjerg skanse; her i nærheden findes Knud Rasmussens hus, som er fredet og skænket offentligheden af Knud Rasmussen ved hans testamente.

Ved Lynæs går den fredede *Klintesti* langs fjorden.

Fra stierne over bakkerne ved Frederiksværk, som er fastlagte

Strandparti ved Jægerspris.

og fredede, ses, at byen endnu har præg af idyl, selv om de industrielle virksomheder træder stærkere frem.

Over anlægget ved Hvideklint kommer man til Kregme-stien, der i bugter og sving, op og ned ad bakkerne, fører langs fjorden til Kregme station.

SØERNE

Landets udseende kan have forandret sig, men søerne er et blivende træk, både på kortet og i virkeligheden; hver af dem har præget sin egn med sin ro, så langt man kunne se et glimt af dens flade.

Der har været en del flere, end der nu findes; de er tørlagte; man ser dem undertiden på ældre kort. Blandt dem, der endnu huskes af nogen eller hvis navn lever, er Nyrup sø, Allerød sø, Hagerup og Skænkelse søer, Lystrup sø og Breddam i Græsted. Det har været en landvinding uden større bekostninger, og man

har måske sparet arbejde med at skulle rense søen op; men søen som del af landskabet er blevet savnet, således som man f. eks. ville have savnet den lille sø „Tørkerissøen" ved jernbanen lige syd for Hillerød, hvis den var bleven opfyldt.

I lange tider har søerne ligget stille hen. Som led i naturens kredsløb havde de deres betydning, men ikke megen i økonomisk henseende. Deres værdi har foruden i deres skønhed bestået i, hvad de kunne yde af rørskær, jagt og fiskeri, altså ikke store sager. I vore dage kan de rumme andre værdier; der er vandkraften, hvis udnyttelse i mindre stil dog har været kendt, og der er pris på vandet, der kan tjene som reserve for byernes vandforsyning. Men der er opstået misbrug, som der ikke i almindelighed ydes godtgørelse for, navnlig det at lade søerne tjene som modtagere af byernes kloakslam – en sag, der angår de offentlige vande i det hele. Det er tilfældet med Arresø, hvortil Pølåen fører.

Et andet uheldigt forhold, der vedrører søernes omgivelser, er privat byggeri på søbredden. Det giver penge – een gang; men søens natur forringes og unddrages almenheden. Det har været en vigtig opgave for naturfredningen at holde søernes omgivelser fri, og det er tildels lykkedes.

Søerne i Frederiksborg amt eller rettere deres omgivelser er nu fredede; egentlig fredning – ved afgørelse af fredningsmyndighederne – er gennemført for de flestes vedkommende; enkelte, der som Gurre sø og Frederiksborg slotssø ligger på statens (eller anden offentlig) grund, må efter forholdene stilles i klasse med dem. Når man siger gennemført, må man underforstå: så godt det har kunnet lade sig gøre. Ved Esrum sø blev fredning ikke gennemført på den sydlige og den sydvestlige kyst, fordi bebyggelsen i Sørup og Nødebo, navnlig det første sted, på store arealer var for tæt og gik for tæt til søen, men hvis fredningen på den øvrige strækning – mod nord og øst – ikke var lykkedes, ville søbredderne på mange steder være bleven udstykkede til bebyggelse.

Furesøens nordlige bred, der ligger i Frederiksborg amt, er hist og her bebygget. Furesøstien må gøre et stort sving mod nord, bort fra søen, for, som det ses af beskrivelsen, at komme til den frie kyst; men dette mål for en vandring er den værd, når man er nået den høje brink, hvorfra man mellem bøgene på skrænten ser ud over vandfladen. Fredningsmyndighederne har her, i Birkerød og Farum kommuners områder, gjort meget for at skaffe almenheden stier at færdes på og smukke steder at opholde sig på, hvor der er udsigt.

Arresø er så stor, at den modsatte bred synes meget fjern og undertiden taber sig i dis. Bebyggelse ser man kun lidt til. En formand for fredningsnævnet undredes over, at den dejlige kyst syd for Huseby mellem vejen over bakkerne til Annisse og søbredden ikke forlængst var udstykket i sommerhuslodder, men der var endnu tid til at udarbejde en fredningsplan, og den kom.

Fredningen af søens omgivelser består hovedsagelig endnu af en tinglyst, af statsministeriet bekendtgjort fredningsplan, der strækker sig ret vidt i nogle retninger. Det findes andetsteds forklaret, at der med den pålægges de vedkommende ejendomme en foreløbig fredning, men at der under en fredningssag kan søges afgørelse af, hvorvidt den skal bestå.

Landevejen ved Frederiksværk går over høje bakker nord for søen, hvor det meste af denne kan ses. Bedst ses den måske ved Annisse kirkegård. Søen er lavvandet, leret i bunden, hvorfor dens overflade i blæsevejr er grå. Den omgives (som en tallerken) af en rand, der kaldes „flodemålet", og ligesom søen tilhører staten. Lige nord for den nordlige bred ligger et stort og ganske lavt terræn bevokset med krat af birk og fyr, og med en underbund af mos, lyng og krybende pil, en bevoksning, hvis ejendommelighed skyldes, at bunden er tørv, der er dækket af flyvesand bragt af sandflugten, men som atter må have samlet stof til plantenæring, som har dannet tørv.

Esrum sø er dyb og klar. Man kan godt se over den på den korte led, fra vest til øst, men i et par kilometers afstand bliver

Parti fra Arresø. Næs ved Annisse.

dog huse ganske små, og mennesker ses ikke. Den nordre Grib skov og Nødebo Holt indtager størstedelen af den vestlige side, og Fredensborg slotspark en del af den østlige. Det er navnlig de høje skråninger mod nord og øst, for hvilke fredningen har betydning.

Nødebo kom som nævnt ikke med i den store fredning, men der er flere steder ved Nødebovejen mellem kroen og skovridergården foretaget særlige fredninger af partier, der strækker sig helt ned til søen og rummer de smukkeste udsigter. Andre særlige fredninger i søens nærhed angår bevarelsen af udsigten fra Fredensborg slot gennem Brede allé og af udsigten til søen fra Fredensborg-Hillerød vejen.

Søen tilhører staten, men skellet mod land har ingen „rand" og passer ikke, fordi søbredden har forskudt sig.

Gurre sø ligger helt omgivet af statsskove, Horserød Hegn og Gurrevang; på øen Storø i dens østlige del er også høje træer.

Vej ved bredden af Esrum sø.

Søen med omgivelser er den fuldkomne idyl. Fra vejene åbner sig de skønneste udsigter mellem gamle stammer, og stier, der fører langs bredden, lokker vandreren, men fører ham ofte for langt.

Sjælsø har navnlig sine omgivelser i Birkerød kommune, der først ved køb for egne midler, senere ved bistand af stiudvalget har skabt et meget smukt parkanlæg øst og vest for Eskemose skov, og senere sammen med Bloustrød kommune har fået gennemført fredninger såvel nord som syd for søen. Tidligere var den idyl, derfor vakte det for en del år siden uvilje, da der blev opført en samling week-end hytter på Ravnsnæs, „Negerlandsbyen" blev den kaldt. Nu er det glemt, men der er tilkommet militære skydebaner og på nordsiden et stort kaserneanlæg.

En del af *sørækken (fra Furesø til Buresø)* vest for Farum har med de store omligggende skove og det stærkt kuperede terræn fået betegnelsen „Nordsjællands naturpark", som vistnok

dækker største delen af de tidligere grønne områder og udøver stor tiltrækning på storbyens befolkning.

Der er endelig *Hornbæk sø* (fredet og tilhørende byens vandværksselskab), *Gribsø, Hellesø* og *Selsø* i Horns herred (ligeledes fredet), men ikke den lille *Løje sø* syd for Veksø, som måske burde have været fredet, men næppe bliver det, fordi dens vandstand ved Værebro å's regulering er blevet sænket.

VEJE OG VANDLØB

Amtets vejvæsen har udgivet et kort over veje og vandløb i amtet. Det er ikke alene nyttigt, men også fornøjeligt at se på, især på vandløbene, som man ude i naturen ikke lægger videre mærke til, og hvis løb og retning, det kan være svært at finde ud af; på kortet er de trukket kraftigt op.

Der er meget smukt at se fra Nordsjællands veje, og vejene selv med nærmeste omgivelser kan være smukke som landevejen Hillerød-Fredensborg, næsten helt med skov på den ene eller begge sider, men lys på grund af sin bredde; ligeledes Helsingevejen i Gribskov. Prægtig og afvekslende højskov ser man fra landevejen gennem Farum Lillevang. Af skovveje har søvejen langs Esrum sø i Gribskov sikkert de smukkeste partier.

Set fra vejen tager landskabet sig ofte malerisk ud, således ved Lollikhus midtvejs mellem København og Hillerød. På en strækning af ca. 300 meter af den højtliggende Kongevej åbner udsigten sig hen over Vaserne ved Furesøen og med det stigende terræn ved Vasegården og Bistrup hegn. Da det mellem statsbanerne og vejen ved Lollikhus liggende areal blev fredet, blev det bestemt, hvorledes det skulle kunne udstykkes og bebygges. Det er gået anderledes. Et firma, der driver frugtavl, har beplantet det hele og mere til med lave frugttræer, hvad udsigten tør siges at have vundet ved.

Jernbanelinier har en evne til at fremhæve landskabet, som

mange sikkert har bemærket, at kanaler også har; det må komme af den lige eller slyngede linies kontrast med naturen, der sjældent følger linier.

Et parti, som man lægger stærkt mærke til, er de spredte bøge og den lille sø tæt ved banen lidt syd for Hillerød, hvor dennes sidste sving begynder, før byen viser sig.

Fra Arresø og Esrum sø har man de bedste udsigter fra offentlige veje. Ved Øresund består netop strandvejens tiltrækning i den frie udsigt, som ved fredning er sikret på lange strækninger.

Stier og skovveje har interesse for alle, der vil færdes i skov og ved strand, og fredningsnævnet kan udlægge stier. Et heldigt stianlæg er Kregme-stien, der går fra Hvideklint ved Frederiksværk til Kregme station, snart over højt og bakket jordsmon, snart helt nede ved fjorden, op ad trapper og gennem kløfter. Stien er anlagt og vedligeholdes af sognerådet.

Denne sti er fredet ved kendelse af overfredningsnævnet. Et andet sted omtales de stier, der er udlagt efter stiloven i forbindelse med fredning af omliggende grundarealer (s. 17).

Veje og vandløb forener sig naturligt om sammen med småskove og bebyggelse at danne et smukt billede, hvor Havelse å under en bro krydser Frederikssund-Frederiksværk landevej ved Havelse Møllegård. Dette parti er fredet.

Moser og vandløb har deres lilleverden som er alt det små, der vokser og lever, ofte uforstyrret i lange tider som relikterne i Eskemose skov. Maglemose i Gribskov er fredet område under tilsyn af universitetets botaniske laboratorium med det formål at følge mosens udvikling og forandringer.

Tekniske fremskridt går desværre ofte ud over naturen. Dette gælder især de ferske vandes forurening ved tilførsel af affaldsstoffer og spildevand; derom vidner mange bækkes tilstand, der bl. a. viser, hvor lange strækninger, der skal til, for at vandløb kan klare sig selv for de skadelige stoffer. Det må være nærliggende for et fredningsnævn at tage initiativet til at søge disse tilstande forbedrede, og selv om den vej, loven anviser, ikke

Parti ved Havelse mølle.

giver nævnet megen indflydelse på, hvad der sker, så er det dog nyttigt, at der sker noget.

Et af de uheldigste forhold er Pølåens udløb i Arresø. Åen huskes vistnok endnu som en hyggelig bæk, hvor man kunne fiske og bade; efterhånden som dens vand fik mere tilsætning af kloakslam fra Hillerød skete der ved tøbrud og regnskyl pludselige stigninger i åen, hvis forurenede vand herunder bredte sig på tilstødende jorder. Der vil dog ske forandring, når Hillerød får et nyt renseanlæg, hvilket snart vil blive gennemført.

Mange vandløb er i de senere år undergået store forandringer ved reguleringsarbejder, der medfører, at åløb rettes ud og ud-

dybes, således at faldet udnyttes. Dermed forsvinder det naturligt bugtede løb og i stedet for kommer der snorlige grøfter.

I tiden omkring 1800 kom man i flere lande ind på anlæg af kanaler til forbedring af transportforholdene. Enkelte steder her i landet var der forhold, som kunne vække interesse for et sådant foretagende; således transporten fra de nordsjællandske skove af brænde til forsyning af København. Den foregik med hestekøretøj – der var ingen anden metode – og vejene var ikke gode. Regeringen lod derfor en ingeniørofficer udarbejde en plan til anlæg af en kanal fra Esrum sø til Øresund, som også blev udført. Kanalen blev åbnet for drift i 1805. Der gik en pramvej i søens vestside, hvor en forspændt hest trak en med brænde lastet pram, der blev styret langs bredden. Ved Sølyst på søens nordside var en lille havn, og herfra gik turen videre til Snevret skov, hvor brændet blev omladet over en slisk og indladet i andre pramme, alt på grund af den forskellige vandstand i søen og i Øresund. Fra skoven gik transporten videre til en brændeplads ved Dronningemølle. På et fotografi fra 1870'erne ses vogne med høje hjul ude på forstranden i færd med at indlade brænde i lægtere.

På et kort, graveret af A. Bull fra 1855, ses kanalen, der følger den østlige udkant af Snevret skov, medens søens afløb Esrum å løber vest for skoven. På den sidste strækning ser det ud, som om kanalen skærer åens slyngninger. Denne del af kanalen findes ikke mere, da den efter kanalens nedlæggelse blev overtaget af lodsejere og jævnet med jorden.

Kanalen var et besværligt foretagende. Den blev nedlagt, da Gribskovbanen kom, endnu henligger dens terræn (40 alen i bredden) på strækningen fra søen til skoven som vildnis, og sejlrenden er blevet en ubetydelig grøft.

Ak, hvor forandret! På Frederiksborgmuseet findes et maleri fra kanalens første tid; det viser et selskab af herrer og damer, der er gået ombord i en pram for at blive trukket et stykke vej.

At der kan findes skønhed i broer, har man altid vidst. Der

bygges ikke en større bro, uden at man ser en stræben efter harmonisk virkning. De kan fortrinligt passes ind i et landskab; således var dette tilfældet med den desværre nu forsvundne jernbanebro over Roskilde fjord ved Frederikssund. Stedet viser nogle bedrøvelige stumper.

Til vandløb hører kilder. Der findes en bog om kilder i Nordsjælland, hvoraf man ser, at der endnu findes ikke få, men de er ubetydelige. Troen på hellige kilder, der havde lægende kraft, har været så almindelig, at man måske tør slutte, at man engang har anset alle kilder for at besidde mærkelige kræfter, og at der efterhånden har udviklet sig regler for, på hvilken tid og på hvilken måde man skulle henvende sig til dem. Kendte er Toftekilden i Tibirke og Sct. Olafs kilde syd for Skuldelev. Den sidste er fredet. Helenekilde ved Tisvildeleje er ikke mere i virksomhed.

PARKER OG ALLEER – DET ENLIGE TRÆ

Amtet har to kongelige haver, nemlig ved slottene Frederiksborg og Fredensborg, med historiske parker. Disse fint holdte parker er en pryd for de to byer, for hvilke de er seværdigheder, der drager mange derhen. Frederiksborg slotshave udmærker sig ved sit anlæg, det omdannede terræn og de store lindealléer.

På et spørgsmål om disse slotshaver er fredede, kunne man tænke sig at svare: „Ja, naturligvis" og holde på, at en administrativ bestemmelse herom kan give sig udtryk i handling og kendsgerninger, selv om den ikke står indført i nogen protokol. Fredning efter loven er en vis fremgangsmåde og en formel beslutning af et nævn, men en bestemmelse taget af en myndighed og i et forhold, der giver virkelig betryggelse tør også kaldes fredning. Administrative fredninger kan efter forholdene være lige så sikre ud i fremtiden som dem, man vil kalde fredninger efter loven. Det vigtigste eksempel er kommuners anlæg af parker. Man taler også om private fredninger. Disse er mindst betryggende, da den, der har påtaleretten, selv må have ulejlig-

heden og bekostningerne ved at søge sin ret, og det godt kan tænkes, at en, der er interesseret i den ejendom, hvorpå f. eks. en udsigtsservitut hviler, vil betale vedkommende for at frafalde sin ret, således at publikum ingen glæde får af den private ordning.

Parker er naturen for byboer, der ikke har tid og lejlighed til at komme længere ud, og heller ikke har have. Helsingør giver ved sine anlæg et smukt eksempel, men natur og beliggenhed har også givet byen et ry at svare til.

Der siges så ofte: „Ak, hvor forandret!", og der har vistnok i vor tid været særlig anledning til det. Ved at bevare smukke eller ejendommelige områder vil man ofte glæde en og anden. Som en mand sagde, idet han gav nævnets formand et bidrag til fredning af et enligt træ (ved Hørsholmvejen): „Det har personlige erindringer for mig!"

Digteren Fröding har samme tanke:

„Den dungen* er mig kär,
min barndom suser där!"

Lund er et velklingende ord, der vækker stemning. Der ligger i Bistrup, Tikøb sogn, højt på en bakke ovenover en stejl skrænt en bøgelund, der syner smukt i en kilometers afstand. Den fortjente at fredes, men var dyr. Overfredningsnævnet kom og så, men så meget lidt, fordi det regnede, og regnen uden ophold vedblev at styrte ned. Der blev ingen fredning af.

Alléer kan være smukke, men hører til det, der kommer og går. Der har været hidsig debat om bevarelsen af alléer ved offentlige veje, den såkaldte Nivå allé og Kohavealléen ved Hørsholm. Kohavealléen blev fredet, men fredningen senere ophævet. I rækken af fredninger er der dog en enkelt allé af virkelig monumental karakter, hvis vedligeholdelse for eftertiden påses af statsskovbruget, Krogerup allé, der går vinkelret på kysten og i alt fald tidligere har taget sig ud set nede fra sundet. Endnu

* lund.

Krogerup allé ved Humlebæk.

står træerne på ridebanen i Hørsholm, hvor sikkert ingen vil have dem fjernet; og der er birkealléen ude i Tibirke, som alle finder smuk.

Enlige træer har gerne et navn, som gør dem kendte, og et forhold til omgivelserne, som gør dem bemærkede. Det hører måske også til, at de skal være gamle for at være egnede til fredning. Andetsteds (i Skåne) har man interesseret sig for at frede store gamle træer, og gjort den iagttagelse, at afgang på listen blev temmelig hyppig. Forfaldet ses ikke altid. Man kommer på den tanke, at det ville være nok så interessant at udse særlig smukke og normale unge træer til fremtrædende pladser i eller udenfor fremtidens skov.

Ved fredning af enlige træer må der ofte træffes bestemmelse om afstanden indenfor hvilken der må bygges, og denne må helst være 10 til 15 meter. Dette kan gøre en sådan fredning så dyr, at den må opgives, og derfor er den store gamle ahorn, hvis mægtige krone ses nær ved jernbanen i Hillerød, ikke blevet fredet.

Kendte er de tusindårige ege i Nordskoven og de smukke nåle-

Gammel bøg i nærheden af Pibe mølle.

træer i Tinghus plantage (ved Mårum), plantede i slutningen af det attende århundrede.

Det enlige træ – et anseligt træ på fri eller fremtrædende plads – er ikke hyppigt i Nordsjælland. Det er ikke ofte, at nogen er kommet til fredningsnævnet med forslag om at frede et sådant. Dette er i almindelighed heller ikke nødvendigt, men der kunne komme brændselsnød. Fredede er f. eks. den brede bøg ved Pibe mølle, en ahorn i Slagslunde, en eg i Lillerød og en ung eg ved Ganløse. Der er en art, man gerne ville se, en gammel skovabild af dem, hvis frugter kaldes skovkrabber; de må i fortiden have været meget almindelige, men er nu blevet sjældne og vanskelige at finde.

FORTEGNELSE
OVER
NATURFREDNINGER
I NORDSJÆLLAND

Den følgende fortegnelse over naturfredninger i Frederiksborg Amt er udført af museumsinspektør Povl Eller på grundlag af dommer Larsens fortegnelser, der har været trykt som tillæg til amtsrådets forhandlinger. Den er ordnet efter købstæder og sogne i den rækkefølge, der anvendes i Trap's Danmark.

Hvor der er anført kendelser af to datoer, er den første datoen for fredningsnævnets, den anden for overfredningsnævnets afgørelse.

Fredningsbestemmelserne er givet i afkortet form. Vil man nøje vide, hvad fredningen i det hele går ud på, må man fra fredningsnævn eller tinglysningskontor skaffe sig en udskrift af servitutbestemmelserne.

Private og kommunale fredninger er medtaget i det omfang, de er bekendte.

På foranledning af kirkeministeriets cirkulære af 26/1 1949 har fredningsnævnene taget den opgave op at søge de nærmest ved kirkerne og kirkegårdene liggende ubebyggede arealer fredede ved overenskomst med lodsejerne. Der er afsagt en del kendelser og desuden truffet en del ordninger, der ikke er rigtige fredninger. Næppe alle disse fredninger er kommet med i nærværende liste.

Listerne over fredskove omfatter ikke statsskovbruget, hvis skove er dominerende i Nordsjælland. Skove på under ½ ha er ikke medtaget. For nogle strækninger mangler oplysninger, fordi det endnu ikke er konstateret, hvad der er fredskov; der kan endnu komme adskillige fredskove til. De plantager, hvis anlæg skyldes Frederiksborg amts og Horns herreds plantningsselskaber er hidtil ikke anset for fredskov.

Amtsvejvæsenet har ladet udarbejde et kortværk, der viser de fredninger, som er foretaget her i amtet af naturfredningsmyndighederne eller af Nationalmuseet samt private fredninger, for så vidt de har været nævnet bekendt. Indlægningen på kortbladene er udført af fhv. amtsvejinspektør Kjærgaard. Dette kort, der opbevares af amtet (amtsvejvæsenet), findes endnu kun i eet eksemplar.

Ifølge fredningslovens § 24 er der adgang for alle til skove, der tilhører stat, kommune eller offentlige stiftelser under iagttagelse af de givne ordensbestemmelser.

Ifølge lovens § 23 må alle færdes på den for græsvækst blottede strandbred, men ophold og badning er afhængig af ejerens tilladelse. En del bestemmelser i ældre kendelser er blevet overflødiggjort heraf. Hvor en strandbred tilhører staten, vil i almindelighed alle kunne opholde sig og bade.

HELSINGØR

Marienlyst park.

Alle træerne er fredet, således at intet træ må fældes uden fredningsnævnets samtykke og at træernes rødder ikke må beskadiges indtil 5 m fra stammen. (Kendelser af 23/6 og 13/12 1947).

Søndre Strandvej.

Udsigten over matr. nr. 81 u af købstadens markjorder samt over de nuværende matr. nr. 81 g, 81 l, 81 h, 81 ad, 81 ac og 81 m sammesteds skal bevares. (Kendelse af 10/10 1917 og 13/7 1918).

Der er adgang for almenheden til en strækning af strandgrunden mart. nr. 81 u markjorder (44 alen fra sydskellet) og fri passage langs strandbredden og nedgang til denne på de ovenfor nævnte matr. nr. undtagen 81 m. (Overenskomst af 13/7 1918).

Udsigten fra Strandvejen over ejendommen matr. nr. 81 v markjorder skal bevares, idet der kun må opføres een bygning, 10 × 10 m, så langt mod syd som muligt, ikke højere end 2,5 m over fortovets bagkant og 1 m fra foden af skråningen. (Kendelser af 2/11 1938 og 13/12 1939).

Byens grønne områder.

I forhold til sin udstrækning er Helsingør rig på grønne områder, der tilhører kommunen og er udlagte til offentlige parker.

Bortset fra Kronborg fæstning, eksercer- og sportspladser og en park (areal 6,60 ha), der tilhører A/S Marienlyst Kur- og Søbad, er de vigtigste parkmæssigt indrettede områder følgende:

1. Marienlyst park og lystskov, matr. nr. 1 a af Marienlyst, Lappen og Grønnehave, 11,3 ha.

De skovbevoksede skrænter vest for og langs med Hornbækbanen ligger på 1 a Marienlyst, der strækker sig nordpå lige til overdrevet.

2. En del af de jorder, som hører til „Taarnhøj", der er byens ejendom, nemlig matr. nr. 1 em Marienlyst m. fl., som er skov og krat, 4,8 ha.

Af „Lappen" udgør en del Helsingør stadion og en del restauranten Sommariva med park.

Af Grønnehave, der før var eksercerplads, er nu en del badestrand, og en del er lejrplads med faste indretninger. Andre dele tilhører Hornbækbanen og fabriken Tretorn.

3. Reberbaneparken, matr. nr. 67 s af bygr., 1,25 ha.

4. Et grønt parkområde, der strækker sig fra Stubbedamsvej til Gurrevejen, ca. 30 ha.

5. En del parceller af Kronborg Ladegaard, ca. 10 ha, lave arealer, der er uegnede til bebyggelse, er udlagte til parkanlæg, således at man vil kunne færdes fra det ene grønne område til det andet fra Gurrevejen øst for Montebello til Esrumvejen ved Teglstrup hegn.

6. Midt i bebyggelsen „Pilehøj" syd for Esrumvejen er ca. 1 ha, matr. nr. 81 æ af købstadens overdrev, udlagt til friareal og er nu under anlæg.

Af *strandbredder* ejer kommunen følgende, hvor alle har lov til at bade:

7. En smal kyststrimmel, der følger Nordre Strandvej med havet på den ene side og Tikøb kommunes grund på den anden, 4,75 ha, 950 m fri strand.

8. Overfor Lappesten ca. 1/2 ha, 80 m fri strand.

9. Matr. nr. 23 a Marienlyst, 1,5 ha, ca. 300 m.

10. En grund ved Søndre Strandvej, hvor den ny færgevej begynder, omtrent overfor Flynderborg, ca. 1/2 ha, ca. 300 m.

Ved siden af Sommarivas park findes på privat grund et gammelt jordværk *Lappestens Batteri,* hvis skanser indtager størstedelen af ejendommen, der er på ca. 2 ha og bevokset med skovtræer. Værket er opført i 1809 og var bestykket med svært skyts, der skulle tjene til at holde fjendtlige bombarderpramme fra at

lægge sig på Lappegrunden. Indenfor bastionerne findes to ældre huse. Fredningens udstrækning er endnu ikke nærmere bestemt.

Som fredskov henligger 6,7 ha (Klostermoseskoven), matr. nr. 82 e af Helsingør Købstads overdrev, samt 8 ha af matr. nr. 1 a m. v. af Marienlyst.

HILLERØD

Udsigten fra Skansebakken.

I selve Skansebakkens parkanlæg, der omfatter ca. 5 tdr. land, skal vegetationen altid være reguleret med udsigten for øje.

På den del af matr. nr. 141 Hillerød overdrev, der ligger udenfor parkanlægget (ialt ca. 33 tdr. land), må der ikke opføres nogen bebyggelse, ej heller plantes træer, der kan hindre eller formindske udsigten fra bakken. (Deklaration af 14/1 1938 fra eksekutorerne i grosserer F. Zachariae's bo, hvorved der gives fredningsnævnet påtaleret med hensyn til de tinglyste bestemmelser i skødet af 24/11 1934 fra F. Zachariae til „Nelly Zachariae's Mindelegat").

Hillerød kommune har ved skøde lyst den 26. februar 1958 erhvervet ovennævnte 38 tdr. land i den hensigt at anlægge *park* på Skansebakken samt *kirkegård* på ca. 10 tdr. af forterrænet. Iøvrigt opretholdes de oprindelige fredningsbestemmelser med legatbestyrelsen og fredningsnævnet som påtaleberettiget.

Holmene.

„Marie bakke" og *engen* ved jernbanen samt matr. nr. 1 bz Holmene ved Præstevangen må ikke bebygges, og de to førstnævnte skal, forsåvidt de ikke beplantes, henligge uopdyrket. (Deklaration af 1/10 1941).

Fredningsnævnet har senere givet sit samtykke til, at en plan om etagebebyggelse, der også omfatter matr. nr. 1 bz, kan komme til udførelse. Samtidig har byrådet ladet et nærliggende skovparti notere som fredskov.

Sandviggård.

For den kommunen tilhørende ejendom Sandviggård er der truffet overenskomst om udstykning og bebyggelse henholdsvis under 29/4 1938, 16/10 1939 og 12/12 1939.

En ny dispositionsplan, der under 28/11 1947 er tiltrådt af fredningsnævnet, bestemmer, at store arealer langs skoven skal henligge ubebygget. De skøder, der af byrådet udstedes på parceller af gården, vil blive forelagt fredningsnævnet til godkendelse med hensyn til de deri indeholdte servitutter.

Som fredskov henligger et ca. 4 ha stort areal af Sandviggård, hvoraf ca. 2 ha er beliggende på den ca. 7 ha store grund, som tilhører *Den nordiske Lejrskole.* Af gårdens arealer er endvidere tilskødet statsskovvæsenet et ca. 8 ha stort areal, der anvendes som skov.

Holmegårdsvej.

På et stykke af Holmegårdsvej er *udsigten til Frederiksborg Slot* og *slotsparken* sikret ved servitut på matr. nr. 34 b og 34 d Hillerød købstads markjorder om, at disse ingensinde må bebygges. (Deklaration af 18/8 1921).

Det gamle *„Vennelyst"* mellem Holmegårdsvej og slotshaven er ved skøde af 1/3 1955 erhvervet af kommunen, som derefter har etableret en indgang herfra til slotshaven og anlagt en parkeringsplads på grunden.

Grusgraven mellem Holmegårdsvej og slotsparkens område må ikke yderligere udstykkes eller under nogen form yderligere bebygges. (Deklaration af 28/6 1952).

FREDERIKSVÆRK

Bakkestien.

Til regulering, gennemførelse og delvis forlægning af stien og bevarelse af udsigterne derfra er bestemt, at den skal føres

over visse nærmere angivne matr. nr. af købstadens markjorder, af Brederød og af Kregme.

Stien anlægges i 1,75 m bredde og overtages af købstadskommunen, der også overtager to fredede arealer ved magasin nr. 5 og ved magasin nr. 6, til hvilke der bliver offentlig adgang.

Den sti, der fra Anker Heegaardsgade fører op til Bakkestien, overtages af kommunen.

På matr. nr. 7 a vest for stien lægges udsigtsservitut, således at der ikke må ske bebyggelse af nogen art, ej heller anlægges beplantning eller anbringes indretninger, der hindrer udsigten. Hegn må kun være 1,25 m højt. Det samme gælder også for visse nærmere bestemte andre grunde.

Der gives almenheden adgang til at færdes på en sti, der fra Strandvejen fører op over matr. nr. 6 a til Bakkestien.

Over matr. nr. 5 c, 5 a og 5 g forlægges stien mod øst; de afskårne dele matr. nr. 5 n og 5 l vest for stien og hele matr. nr. 5 g fredes, således at der bliver offentlig adgang til matr. nr. 5 g; dette område administreres af Kregme-Vinderød kommune.

Udsigtsservitut lægges fremdeles på nærmere bestemte områder samt de turistforeningen og jernbanen tilhørende arealer på skrænterne, navnlig således at der ikke må opføres nogensomhelst bygning.

På magasinernes grund og indenfor 100 alen fra disse bygninger (nr. 4, 5, 6 og 7) udlægges stien, men anlægges først, når magasinerne ikke mere benyttes efter deres hidtidige bestemmelse.

På pladsen, hvor magasin nr. 7 har ligget, på matr. nr. 5 m, 13 f og 13 b, der tilhører krudtværket, skal der ikke kunne opføres bygninger eller anlægges beplantning, når disse arealer ikke mere benyttes efter deres hidtidige bestemmelse.

På matr. nr. 11 m Kregme lægges servitut, hvorefter dette område skal bevares i samme tilstand som nu. (Kendelser af 17/5 1944 og 24/9 1945).

Maglehøj og dens omgivelser.

Fredningen omfatter matr. nr. 74 og 75 af Frederiksværk købstads markjorder og en del af matr. nr. 2 a Brederød og går ud på, at der ikke må opføres bygninger af nogen art eller anbringes indretninger, der skæmmer landskabet. Grusgravning er ikke tilladt undtagen på matr. nr. 2 a indtil 100 m fra højens top. Det fredede areal må ikke benyttes til parkering, telt- eller lejrplads. Der må ikke uden nævnets samtykke foretages beplantning, hvorved udsigten til eller fra højen kan forringes. På 2 a må dog plantes lave frugttræer, og på et nærmere bestemt område langs sogneskellet ved Maglehøj anlægges haver, hvor træerne dog skal holdes indenfor en sådan højde, at de ikke hindrer udsigten fra højen. På et andet areal, indenfor matr. nr. 75 (se kort), skal i stedet for de anførte servituter gældende følgende: „Bebyggelse af Arealerne maa kun ske med enetages Beboelsesbygninger med udnyttet Tagetage og de i saadanne Bygninger sædvanlig forekommende Butikslokaler". (Kendelser af 6/9 1948 og 13/5 1950).

FREDERIKSSUND

Sti langs Jenriksbakken.

Langs skrænten af Jenriksbakken har kommunen anlagt en 2 m bred sti til færdsel for almenheden. I en afstand af 15 m fra stiens østlige side mod øst må der ikke opføres bygninger af nogen art. Skrænterne skal forblive henliggende i deres naturlige tilstand. (Kendelser af 15/6 1946 og 9/7 1947).

LYNGE-KRONBORG HERRED

TIKØB SOGN

Tikøb.

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 6/4 1951).

Gurre.

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 7/4 1951).

Ruinen „*St. Jacobs kapel*" med grund 566 m², nu tilhørende kommunen, er fredet og skal være indhegnet. (Kendelse af 20/11 1935 og 22/5 1936).

De gamle træer i skellet mellem dette areal og matr. nr. 4 g er fredet, og en strimmel jord herfra er afstået til „St. Jacobs kapel". (Overenskomst af 13/6 1936).

Om bevarelsen af *ruinerne af Gurre slot* er i 1836 tinglæst en deklaration; men grunden er nu udstykket og ved skøde, lyst 23. jan. 1950, overdraget til Nationalmuseet.

Nyrup hegn.

Milepælshøj og *den gamle kongevej* er fredet. Højen, om hvis fod der er en kreds af store sten, menes at skrive sig fra Ole Rømers tid. Den gamle vej er, hvor den skærer Skovridervejen, brolagt til begge sider på en strækning af 70 m. (Fredning af 1/11 1924 under Nationalmuseet).

Lille Esbønderup.

Omkring *en dobbelt-jættestue* må ingen bygning opføres inden for 30 m afstand fra højen. Denne med en omgivende rand af 1 meters bredde skal henligge udyrket og ubeplantet. (Kendelser af 20/2 og 24/5 1935).

Jonstrup.

Skoven *Karinelund,* ca. 1½ ha, er fredet, således at der ikke må fældes træer uden fredningsnævnets eller det forstlige tilsyns tilladelse, idet skovens præg skal bevares. Skoven skal være indhegnet, og der må ikke i eller ved den uden nævnets tilladelse opføres nogen bygning eller anbringes nogen fast indretning, såsom ledningsmaster eller flagstænger, der kan virke uheldigt. Det samme gælder strækningen mellem skoven og byvejen fra Danstrup til Tikøb. (Kendelse af 6/9 1940).

Saane.

Udsigten fra Højbjerg er fredet, således at der er adgang for almenheden ad en sti fra byvejen ved Højbjerggaard. Bevoksningen på højen, hvor stien ender, bevares, således at såvel fældning som nyplantning kræver nævnets tilladelse. (Kendelser af 25/6 1952 og 30/3 1953).

Harreshøj m. m.

Nogle *skovpartier og bevoksninger på gården Skovlunds jorder* er fredede, nemlig:

1) en høj med egekrat på matr. nr. 2 a Harreshøj.

2) en gruppe bøge, nær ved gården, på matr. nr. 3 Saane.

3) den gamle bevoksning langs bredden af Esrum sø, dels på stedet, hvor man ser den fra byvejen, der her på en strækning går tæt ved bredden, dels hvor der på lange strækninger langs søen findes en høj skrænt.

Der må ikke finde hugst sted uden nævnets eller det forstlige tilsyns tilladelse, og der må ikke på disse områder opføres nogen bygning eller terrænet anvendes på nogen måde, der efter nævnets skøn virker uheldigt. Langs søbredden er således en strækning af 18 meters bredde fredet, dog at kratbevoksningen på de steder, hvor der ikke er nogen skrænt, ikke fredes anderledes, end at området skal henligge som nu eller beplantes med skov. (Kendelse af 6/9 1940).

Esrum søs omgivelser.

De områder i Tikøb kommune, som er inddraget under denne fredning, er fra nord et ret betydeligt areal i Plejelt og Harreshøj, som når op til amtsvejen og sikrer udsigten fra denne på strækningen fra vejgaflen vest for Sonnerupgård og til Vangegården; fra den nævnte vejgaffel forlænger det sig op langs Helsingørvejen, for at ikke udsigten fra denne skal gå tabt. Ud for „Skovlund"s bakkede og uoverskuelige terræn strækker det fredede sig kun et hundrede meter ind i landet, medens det fra det sted i Saane, hvor den høje skrænt hører op, og til Jonstrup skel ved Kobækken når helt op til byvejen.

Efter planen for fredningen (som efterhånden er bleven betydeligt indskrænket), tænkes søens omgivelser inddelt i 3 zoner efter typerne på de pålagte servituter. Af disse findes nu type A nærmest søen; den udelukker al ny bebyggelse, medens efter type B, som findes i ca. 100–300 meters afstand fra søbredden, bebyggelse kan tillades, når det drejer sig om landbrug eller gartneri, ellers kun i særlige tilfælde. Ved type C, der kun forekommer enkelte steder, er det reglen, at tilladelse gives, dog ikke til industrielle anlæg eller større grupper. Til enhver bebyggelse indenfor det fredede område behøves tilladelse. Landbrugsbygninger kan dog frit ændres, udvides eller ombygges efter landbrugets behov.

Af andre fredningsbestemmelser mærkes, at skrænterne mod søen skal henligge i naturtilstand, at der ikke må anlægges trapper eller broer, at sten ikke må fjernes fra bredden eller skrænten, at grusgravning ikke er tilladt, at der ikke må anbringes indretninger til drift af pelsdyravl. Skure, ledningsmaster og andre skæmmende indretninger må kun anbringes med tilladelse.

Fredningen omfatter matr. nr. under Plejelt, Harreshøj, Saane og Jonstrup.

Se også under Asminderød, Esbønderup og Nøddebo sogne.

I Tikøb sogn henligger som fredskov:
3 ha under gården Skovlund, Saane.
0,5 ha under Sølundgård, Harreshøj.
3 ha af Karinelund, Jonstrup.
7 ha under Tikøb præstegård.
26 ha under matr. nr. 1 a og 2 a, Ørsholt.

EGEBÆKSVANG SOGN

Udsigten fra Strandvejen.

Mellem Tipperup og Espergærde havn er der lagt udsigtsservitut på 14 ejendomme, for såvidt angår arealet mellem Strandvejen og strandbredden.

Der må her ikke opføres nogen bygning udover, hvad der allerede findes, uden tilladelse af fredningsnævnet; ejheller må der på grundene anbringes nogen indretning, der forringer udsigten eller skæmmer den. Træer og plantning kan af fredningsnævnet forlanges nedskåret eller fjernet. (Kendelser af 8/3 og 10/8 1937).

En del af matr. nr. 10 z Mørdrup, ved Strandvejen, må for udsigtens skyld ikke bebygges og resten kun med bygning af en vis højde, dels 3 m, dels 6,25 m. Træer og plantning kan af nævnet forlanges nedskåret eller fjernet. (Kendelser af 18/12 1936 og 10/8 1937).

En strandgrund ved Egebæksvang, matr. nr. 4 b g og 4 b h Espergærde, er fredet, således at der ikke må bygges på den eller anbringes noget, der virker skæmmende eller hindrer udsigten. Hække, hegn og buskads skal efter nævnets nærmere anvisning holdes således, at der er udsigt fra Strandvejen til Sundet og kan i dette øjemed forlanges nedskåret. Bækken, der løber gennem jordstykket, må ikke overdækkes.

Vil ejeren sælge grunden særskilt, skal den først tilbydes Tikøb kommune. (Kendelser af 3/8 og 17/12 1937).

Landbrugsministeriet har bestemt, at statsskovvæsenets brændeplads ved Espergærde skal henligge ubebygget, således at udsigten fra Strandvejen bevares, og ikke må beplantes. (Deklaration, lyst 20/3 1951).

På matr. nr. 1 ch Kronborg Teglgård må der ikke mod Strandvejen være højere hegn eller hæk end 1,4 m over jordsmonnet. (Overenskomst af 15/9 1934).

På matr. nr. 11 ag m. fl. Mørdrup og 7 Kronborg Teglgård har Tikøb kommune købt nogle mindre arealer til hvile- og udsigtspladser ved stranden.

Egebæksvang.

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 3/5 1951).

De største og smukkeste træer i den østlige del af Egebæksvang, 12 ege, 1 bøg og 1 birk, alle nærmere betegnede, er fredede. Nogle af egene rager ind over ejendomme i Espergærde. Der må ikke i deres umiddelbare nærhed anbringes udhuse eller andre indretninger, der kan skæmme træernes udseende. (Kendelse af 1/7 1930).

I Egebæksvang sogn henligger som fredskov,
3 ha under Keldsbjerggård, Rørtang,
0,8 ha under Eriksholm, Rørtang,
5 ha under matr. nr. 1 a Borupgård,
3 ha under Meulenborg, matr. nr. 1 a Kronborg Teglgård.

HORNBÆK SOGN

Hornbæk.

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 17/4 1951).

Hornbæk sø, matr. nr. 9 Hornbæk, 4 y Horneby samt en del af matr. nr. 2 b sammesteds, er fredet. Arealet må ikke bebygges, søen må ikke opfyldes, og vandstanden ikke sænkes. Der må ikke henlægges affald eller materialer, og afledning til søen af spildevand må ikke finde sted. Søens bredder skal henligge frit i naturstilstand og må ikke deles ved hegn eller opdyrkes. Matr. nr. 9 og 4 y må ikke sælges, uden at det, der agtes solgt, først har været tilbudt det offentlige. Søen tilhører nu interessentskabet Hornbæk Vandværk. (Kendelser af 14/4 og 3/9 1941).

På den skovbevoksede højde *„Åsen"* på Bøgehøjgårds mark under Holmegårde, ca. 2 ha, må der kun hugges efter udvisning af forstvæsenet, og der skal atter plantes efter sammes anvisning. I grusgraven må ejeren tage grus til eget brug. (Overenskomst af 6/12 1917).

Den østlige del af *Åsen ved Hornbæk* er fredet navnlig på grund af dens geologiske interesse. Den må ikke bebygges eller bruges til teltslagning eller parkering; der må ikke graves grus, og bevoksningen skal bevares som løvskov. (Kendelser af 23/10 1946 og 13/12 1947).

Horneby.

To rækker *gamle ege* ved Horneby i skellene mellem matr. nr. 8 a og 8 br, 8 bo samt mellem 8 a og 9 n, og en række ege langs skellet mellem matr. nr. 4 c, 9 a og 9 n samt en enlig eg ved Stenhøjgård på matr. nr. 9 a Horneby er fredet. Arealet mellem de to rækker skal henligge ubebygget, udyrket og frit. (Kendelse af 18/3 1934).

På et jordstykke ved vejen til gården *„Enrum"* findes der *et gammelt gravsted* og *et bøgetræ,* som ikke må fældes eller beskæres; gravstedet skal henligge urørt, ligeledes *et stendige,* som findes der. (Kendelse af 1/8 1950).

På *Birkeåsen* syd for Kildegård må bevoksningen, der er fredskov, kun udtyndes med den tilsynsførendes samtykke. (Kendelse af 1/8 1950).

Saunte.

„Hyrdehøj" med den derpå stående *tjørn* er fredet. Der må ikke bygges i 15 meters omkreds. (Kendelse af 3/8 1937).

Borsholm.

En *oldtidsgrav* syd-øst for gården „Sofielyst", 4 store sten, der rager godt 1 m op over jorden, og den omgivende jord i en bredde af 1/2 m er fredet. (Overenskomst af 16/7 1919).

Havreholm.

Et område på ca. 10 ha, matr. nr. 3 i, Havreholm, med undtagelse af plantagen ved nordskellet, er fredet. Det øvrige må ikke bebygges med undtagelse af en 40 m bred strimmel langs med vejen ved østskellet, og her kun med eenetages huse. *„Slugten"* skal henligge udyrket, og træerne må ikke fældes. (Kendelse af 20/3 1951). Ejendommen ligger ved Pandehave å lige overfor „Rusland"; jvf. Esbønderup og Nødebo sogne.

En række matr. nr., der ligesom vifteformigt strækker sig fra ovennævnte grund mod nord til Pandehave å, langs hvilken terrænet er sumpet og kratbevokset og naturligt slutter sig til det fredede *„Rusland"* ved åens modsatte bred, er fredet. Fredningsbestemmelserne går navnlig ud på, at der ikke må opføres bygninger af nogen art; dog at ejerne af matr. nr. 7 a, Rødbjerg-Fonden, må opføre eet sommerhus, hvortil dog tegning og plan

først må være godkendt af fredningsnævnet. (Kendelser af 31/10 1951 og 28/4 1953).

I Hornbæk sogn henligger som fredskov:
0,5 ha under Kildegård, Hornbæk.
1,5 ha under „Åsen", Hornbæk.
3 ha under Stenstrupgård, Hornbæk.
4 ha under matr. nr. 4 k Havreholm m. fl.
7 ha under matr. nr. 2 a Hornbæk (under Lykkeholm).

HELLEBÆK SOGN

Hellebæk.

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 4/5 1951).

Udsigten fra Strandvejen.

Der pålægges en række ejendomme på matriklen under Hellebæk den servitut, at hegn ikke må være højere end 1,20 m over Strandvejens midte; det samme gælder lysthuse, pavilloner o. l. ved nyopførelse.

Der er ved deklarationer udstedt til ministeriet for offentlige arbejder, som betingelse for statens tilskud til kystsikringen, pålagt en længere række ejendomme på matr. nr. under Hellebækgård servitutter vedrørende hegn, plantning og bebyggelse. (Overenskomst af 8/7 1927).

Ifølge overfredningsnævnets kendelse af 29. maj 1928 gælder for matr. nr. 2 bæ særlige bestemmelser om bebyggelse af denne ejendoms strandgrund og om opstamning af træer, der hindrer udsigten.

Der pålægges den østlige del af matr. nr. 2 g Hellebæk udsigtsservitut med hensyn til hegn, bevoksning og bebyggelse. (Kendelser af 29/4 1935 og 26/5 1936).

Odinshøj.

Odinshøj ved Hellebæk med et areal af ca. 5000 m², nu tilhørende kommunen, må ikke bebygges, ikke anvendes til lejr- eller festplads, skal holdes i god orden og udsigten holdes fri. (Kendelse af 20/2 1935).

Et areal af matr. nr. 3 a Stenstrup overdrev (27 m langs vejen, 25 m i dybden) skal til bevarelse af udsigten fra Odinshøj henligge ubebygget og må ikke beplantes. (Kendelser af 28/8 og 20/12 1948).

Ålsgårde.

Det kommunen tilhørende *anlæg* er fredet med nærmere bestemmelser om beplantningens højde af hensyn til udsigten fra Strandvejen, samt om anbringelse af en transformatorstation mellem Strandvejen og Øresund i Ålsgårde. (Kendelser af 28/6 1952 og 30/3 1953.

En stor sten i skrænten ud mod Strandvejen overfor Ålsgårde badehotel må ikke flyttes eller udgraves, ikke bearbejdes, men skal forblive på sin plads og kunne ses fra vejen. (Deklaration af ejeren og af sognerådet vedrørende kommunens ejendom matr. nr. 8 af 5/9 1940).

Matr. nr. 8 g Boderne og 37 b Ålsgårde er af Tikøb kommune købt til hvile- og udsigtspladser ved stranden og for at der kan være adgang til strandbredden.

Apperup.

To damme syd for vejen til Hellebæk skal blive henliggende i naturtilstand. De i og ved dem voksende buske og træer må ikke hugges eller ryddes, og ingen forandring af tilløb eller afløb må ske uden nævnets tilladelse. Der må ikke henlægges affald i eller ved dem. (Kendelser af 1/2 og 28/9 1939).

Hellebækgård.

Der er fredet nogle partier af statens ejendom Hellebækgård, på matriklen under Hellebæk og Ålsgårde. Bestemmelserne er resultat af forhandling mellem nævnet, de vedkommende myndigheder og Danmarks Naturfredningsforening. Blandt disse forskrifter mærkes:

Regler om behandlingen af højskoven ved Bondedammen og om bevarelse af skovbræmmerne ved Hellebæk damme og Skaaningedammen samt af en del gamle ege i og ved Hellebæksvang.

Bøgeholm sø og de nævnte damme fredes, ligeledes øen i Bondedammen og de to øer i Bøgeholm sø med den derpå stående skov.

Blegebakkerne skal som hidtil ligge som græsgang. Udsigtshøjen ved Bondedammen bevares, og ligeledes folden nord for Fandens mose.

Den landbrugsjord, der overgår til statsskovvæsenet og er beliggende mellem skoven og Bøgeholm sø og syd for denne, udlægges som græsgang, og al bebyggelse her skal være udelukket. Mosen vest for Skidendam i Teglstrup hegn fredes.

Nogle arealer mellem Strandvejen og Øresund og et grundstykke på modsat side, mellem de med den gamle smedje solgte grunde, Blegebakkerne og parken, skal udlægges som strand- og græsarealer med adgang for offentligheden. – Det udtales, at der bør søges tilvejebragt en plan for udstykningen af Teglværksgården. (Kendelse af 8/2 1952).

I Hellebæk sogn henligger 35 ha under Hellebækgård og 1,5 ha under matr. nr. 2 a Bøgehøjgård som fredskov.

ASMINDERØD SOGN

Fredensborg Slots omgivelser.

For at bevare *udsigten fra Brede allé i Fredensborg slotspark* bestemmes, at der på de arealer, som ligger mellem alléen og Esrum sø og mellem de linier, der begrænser udsigtsfeltet

1) ikke må opføres nogen bygning uden fredningsnævnets tilladelse

2) ikke må findes træer eller buske, der forringer udsigten

3) ikke må anbringes hegn, stakke eller nogen anden indretning, der forringer udsigten, samt

4) at Kovangsgårdens bygninger ikke må forhøjes. (Kendelser af 14/11 1935 og 20/7 1936).

Fredensborg.

En kommunen tilhørende grund ved Jernbanegade i Fredensborg må ikke bebygges eller beplantes således, at *udsigten over Langedam* til Fredensborg Lund hindres eller indskrænkes. (Sognerådets deklaration af 21/3 1941).

Af ejendommen matr. nr. 7 a m. fl. må kun en bestemt del udstykkes og særlig bebygges, nemlig den, der begrænses af statsskoven Kovangen, af det nordlige skel, af „Terrassernes" vestlige hegn og af en linie fra dettes sydvestlige hjørne, lågen ud til marken og til Kovangen parallel med det nordlige skel. (Skøde læst 11/4 1924).

Der er tillagt fredningsnævnet påtaleret i sager om ovennævnte servitut på matr. nr. 7 a. Servitutten skal også omfatte forbud mod beplantning, anbringelse af ledningsmaster m. m. (Kendelse af 25/4 1953).

Et anlæg ved Asminderødgade i Fredensborg – en dam med en ø og dammens omgivelser indtil ca. 37 meter fra vejen – skal bevares i sin nuværende tilstand. Træerne må ikke fældes. Græsset skal holdes smukt og slås med le. Grunden må ikke udstykkes eller udlejes. (Kendelse af 31/5 1939).

Esrum søs omgivelser.

Til bevarelse af *udsigten over Esrum sø fra landevejen Hillerød–Fredensborg* må der på et areal, der nu er udstykket som forskellige matr. nr. under Sørup og Stenholt vang, ikke uden næv-

nets tilladelse opføres nogen bygning, heller ikke lysthuse, eller anbringes nogen indretning, der forringer udsigten, eller som kan virke skæmmende. Plantning kan af nævnet forlanges nedskåret. (Kendelser af 7/9 1938 og 15/3 1939).

Søens omgivelser er fredet fra Gribskov ved Esrum til Fredensborg slotshave. Fredningens område er af meget forskellig bredde, som det ses af det med kendelsen følgende kort. Hvad der bevares er navnlig, landskabelig set, de høje bredder og de lange skråninger med store agre, der strækker sig op mod amts- og byvejene, hvorfra man har udsigt over søen.

Fredningen i denne kommune begynder ved Kobæk vig. Den går navnlig ud på, at det areal, der ligger indenfor 100 meter fra søbredden, skal forblive som nu. Her må ikke opføres bygninger af nogen art, dog med den undtagelse, at landbrugsbygninger kan ombygges efter behov. Af andre bestemmelser mærkes, at beplantninger (udover vedligeholdelse) og fjernelse af plantning udkræver tilladelse.

Det fredede område falder i to zoner, A og B, idet de om fredningen gældende forskrifter er noget forskellige. A pålægges servitut af indhold som anført; B har en anden type. Efter denne kan bebyggelse tillades, og tilladelse vil i almindelighed blive givet, når bygningerne skal tjene landbrug eller gartneri, til anden bebyggelse kun under særlige omstændigheder. Også til anlæg af større samlet beplantning kræves samtykke.

Fredningsbestemmelser af en type C gælder for enkelte fra søen længst bortliggende områder og går ligledes ud på kontrol med bebyggelsen, særlig industrielle anlæg og større samlede grupper.

Arealet, der omfattes af fredningsbestemmelserne, er matr. nr. under Endrup, Fredensborg (bl. a. Endrupgård), og Jonstrup. (Kendelser af 17/7 1949 og 11/3 1952).

Overfredningsnævnet har tiltrådt, at Endrupvejen forlægges således, at en del af matr. nr. 4 e Endrup kommer til at ligge øst for vejen. Kendelsen af 11/3 1952 ændres således, at den op-

hæves for så vidt angår omtalte del af 4 e. (Kendelse af 15/10 1955).

Udsigten fra byvejen til Esrum sø over ejendommen matr. nr. 20 og 21 Sørup skal bevares. (Deklaration lyst 14/8 1945).

Se endvidere under Esbønderup, Nødebo og Tikøb sogne.

I Asminderød sogn henligger som fredskov:
2,5 ha under matr. nr. 5 p m. fl. Asminderød.
0,5 ha under matr. nr. 11 b Asminderød.
1,5 ha under Tulstruplund, Asminderød.
1,5 ha under Terrasserne, Fredensborg.
120 ha under Fredensborg slotshave.

HUMLEBÆK SOGN

Krogerup.

Angående *kysten ved Humlebæk* er der pålagt matr. nr. 27 a og 25 Humlebæk følgende behæftelser:

1) at der skal være fri passage på den ubevoksede strandbred under Krogerup gods med adgang til strand ad den derværende Tangvej og ad de stier, der findes syd for matr. nr. 27 d m. fl.

2) at der øst for Strandvejen på de af fiskerne benyttede stejlepladser ikke må bygges eller plantes således, at den frie udsigt fra Strandvejen over Øresund hindres, og

3) at den på matr. nr. 25 ø Humlebæk værende vej og ved bakkens østre side til havnen stedse skal bevares. (Deklaration af 13/11 1919).

En del af *Babyloneskoven ved Humlebæk* på matr. nr. 1 a Krogerup og en strandgrund matr. nr. 27 a og forstranden ud for samme er fredet.

Nord for en linie ca. 120 m fra skovens nordlige hjørne vinkelret på Strandvejen (der hvor den lavere bevoksning begynder) må hugst ikke finde sted uden tilladelse af fredningsnævnet. Der må ikke anbringes noget hus eller nogen indretning, der kan

virke skæmmende. Denne del af skoven skal være åben for almenheden.

På matr. nr. 27 a mellem Gl. Strandvej og bredden af Øresund eller på forstranden udfor matr. nr. 27 a må der ikke anbringes noget, der efter nævnets skøn hindrer udsigten fra vejen. Grunden skal henligge ubebygget, og selv lysthuse og skure må kun opføres der med tilladelse af fredningsnævnet. Hegn må ikke anbringes; ej heller må der plantes træer eller buske uden nævnets samtykke. Der må ikke på dette areal anbringes indretninger, som ikke er der for fiskeriets skyld, og som efter nævnets skøn virker skæmmende.

Den del af matr. nr. 27 a, der begrænses af skellet mod nord, af Strandvejen til en strækning af 100 m fra skellet og syd på, af en linie trukket 100 m fra nævnte skel vinkelret på Strandvejen fra denne til strandbredden samt af kystlinien, skal henligge til adgang for almenheden. Affald må ikke henlægges her. Badehuse må ikke anbringes ud for denne kyststrækning.

Hele Babyloneskoven med strandgrunden tilhører nu Asminderød-Grønholt kommune. (Kendelser af 28/8 1936 og 24/4 1937).

De følgende fredningsbestemmelser, kendelser af 22/11 1943, angår de bortsolgte dele af *Krogerup gods*. Dette tilhører nu staten og administreres af direktoratet for statsskovvæsenet. Man har derfor ikke fundet det nødvendigt at fastsætte fredningsbestemmelser for parken eller alléen eller til bevarelse af udsigten over Sundet fra matr. nr. 1 a Krogerup.

Til bevarelse af *Humlebæk fiskerleje* med hensyn til dets bebyggelses særlige karakter og sikring af udsigten over Øresund fra Krogerup er det bestemt, at på et nærmere bestemt antal matr. nr. under Krogerup må ingen ny bebyggelse eller ændring i den nuværende, herunder opsætning af lysthuse, halvtage o. l., finde sted uden fredningsnævnets samtykke; det samme gælder forandring af hegn og haver.

Sager angående bebyggelse forelægges først for et udvalg nedsat af sognerådet, kunstakademiet og foreningen „Humlebæk fiskerleje".

Ejendommen matr. nr. 24 a skal bevares i sin nuværende tilstand (som ovenfor, første stykke).

Udvidelse eller ombygning af *„Kølles gård"* må kun ske med fredningsnævnets godkendelse. Det samme gælder ændringer i haveanlægget og fældning af træer. Fredningsnævnet kan forlange nyplantning foretaget.

En bakke ved Humlebæk havn skal kun benyttes som stejleplads og som udsigtshøj, hvortil der skal være almindelig adgang, for så vidt det kan ske uden ulempe. Fra 1. maj til 1. september må der ikke tørres nytjærede garn.

Babyloneskoven skal bevares som løvskov; nærmere bestemmelser går bl. a. ud på, at arealet ikke må benyttes til teltslagning eller lejrplads.

Ved kendelse af 8/11 1946 er det tilladt kommunen at opføre et rensningsanlæg i en grusgrav ved skoven på betingelse af, at der plantes buskads på skrænten og ud mod vejen.

Stejlepladsen syd for Babyloneskoven skal henligge som grønjord uden hegn mod amtsvejen.

Til *stejlepladsen* mellem Babyloneskoven og Sundet er der almindelig adgang, for så vidt det kan ske uden ulempe. Arealet må benyttes til oplag af bundgarnspæle. Offentlig badning må kun finde sted ud for skoven. Reberbanen mellem Gl. Strandvej og skoven bevares.

Hejreskoven skal bevares som løvskov. Arealet må ikke benyttes til lejrplads eller parkering. Træer og buske må ikke fjernes eller udtyndes uden fredningsnævnets tilladelse.

Et *egetræ* i haven ved „Humlebækgården" er fredet. (Kendelse af 23/1 1945).

En *højtliggende strandgrund* matr. nr. 5 a Krogerup tilhører kommunen, og der er offentlig adgang hertil.

Krogerup allé er fredet og de gamle stendiger ved alléen skal bevares; der må ikke i en afstand af 35 m fra træerne opføres bygninger eller anbringes faste indretninger.

Til bevarelse af *udsigten over Øresund,* navnlig fra amtsvejen, bestemmes, at markerne nord for denne og alléen kun skal anvendes til landbrug, planteskole eller frøplantning, og at der fremtidig ikke må opføres bygninger eller anbringes faste indretninger uden fredningsnævnets samtykke. (Deklaration fra direktoratet for statsskovbruget på statens vegne af 5/1 1952).

„Louisiana".

På landstedet „Louisiana" i Humlebæk med have og park, 5–6 ha, højt beliggende ved Øresund, må ingen udstykning, bebyggelse eller anden væsentlig forandring finde sted uden forudgående underretning til fredningsnævnet, dog herfra undtaget afgivelse af areal indenfor en nærmere bestemt grænse til udvidelse af den tilstødende kirkegård. (Kendelser af 22/8 1947 og 3/5 1950).

Landstedet med hele ejendommens areal tilhører *Peter Jensens fond.*

Fondens bestyrelse har her oprettet en samling af dansk nutidskunst i den bygning, som findes, samt i en i 1957/58 opført museumsbygning, med adgang for offentligheden. Der er tillige offentlig adgang til parken og stranden.

Strandvejen.

For at bevare *udsigten fra Strandvejen ud for Lave skov* syd for Sletten lægges servitut på en række ejendomme, for så vidt angår arealet mellem Strandvejen og Sundet fra Strandmosegård under Dauglykke til og med matr. nr. 2 n sammesteds, indtil Reimers garage, således at der

1) ikke må opføres andre bygninger end lysthuse, og disses højde ikke må være over 1,75 m over vejens midte,

2) at træer og anden plantning – med enkelte undtagelser af hensyn til det bestående – kan forlanges nedskåret, hvis deres højde over vejens midte er over 1,25 m,

3) at den samme højdegrænse skal gælde for genstande, som anbringes der, navnlig stakitter, medens det er forbudt at anbringe plankeværker,

4) at der ikke må opsættes reklameskilte på de nævnte strandgrunde. (Kendelse af 1/12 1932).

Overenskomster er truffet om stier til stranden til brug for fiskere over matr. nr. 6 b og 2 h.

I Humlebæk sogn henligger som fredskov 2 ha under Babyloneskoven.

GRØNHOLT SOGN

Grønholt.

Kirkens omgivelser er fredet, således at skæmmende indretninger ikke må anbringes på bestemte arealer øst for kirken eller på kommunens areal på den anden side af byvejen eller på matr. nr. 5 a og 31 indenfor 40 meters afstand fra kirkegården; på matr. nr. 5 k må indenfor 2 meters afstand intet anbringes, der kan forhindre passagen. (Kendelse af 4/9 1951, ændret 30/7 1952).

Grønholt voldsted er levninger af et forsvarsanlæg fra middelalderen, som ligger i Grønholt vang vest for vejen fra Grønholt til Asminderød. Det er en firkantet banke omgivet af en grav, indenfor hvilken der har været et tårn eller mindre bygning af træ. Stedet er fredet under Nationalmuseet.

KARLEBO SOGN

Karlebo.

På *Karlebo mølles* grund må der ikke opføres nye bygninger;

der tilkommer sognerådet en nærmere bestemt forkøbsret til parcellen og møllen. (Privat fredning 22/10 1952).

Nivå.

På grunden omkring *Nivå kirke* må der ikke opføres bygninger eller anbringes skæmmende indretninger indenfor en afstand fra kirkegården af 50 m mod vest, 100 m mod syd og øst og mod nord til landevejen. (Kendelse af 6/5 1951).

Udsigten fra Strandvejen.

Et område mellem den ny Strandvej ved Nivå og kysten, omfattende arealer under Ullerød, Nivågård og Niverød, er fredet.

Øst for Strandvejen begrænses det fredede areal af en linie trukket 100 m syd for nordskellet af markvejen mellem ny og gammel Strandvej, eller rettere dens forlængelse, og parallel med dette.

Der må ikke opføres bygninger af nogen art undtagen badehuse og lysthuse og bygninger (ikke beboelseshuse), der tjener den på vedkommende ejendom drevne industrielle virksomheds formål (med en enkelt undtagelse). Tegning og plan skal dog være godkendt af fredningsnævnet. Der må ikke anlægges plantninger, der hindrer den frie udsigt fra vejen ud mod havet, og der må ikke opstilles faste indretninger, som efter nævnets skøn virker skæmmende.

Om påtænkt bebyggelse mellem gammel og ny Strandvej skal fredningsnævnet underrettes. (Kendelser af 2/5 1949 og 23/6 1950).

For den skovs vedkommende ved Gl. Strandvej på matr. nr. 1 a Nivågård, som tilhører *Den Hageske Stiftelse,* skal den almindelige adgang efter fredningslovens § 24 til at færdes i en skov, der tilhører en offentlig stiftelse, være udelukket af hensyn til skovens betydning for de på stiftelsen værende rekonvalescenter. (Kendelse af 18/12 1943).

I Karlebo sogn henligger som fredskov:
6 ha under Donse, Gunderød.
0,5 ha under Frydenlyst, Kirkelte.
8 ha under matr. nr. 1 a m. fl. Nivågård (Den Hageske Stiftelse).
0,5 ha under Jellerødgård, Ullerød.

BLOVSTRØD SOGN

Blovstrød.

Gadekæret og gadejorden omkring dette indenfor de offentlige veje skal bevares og aldrig bebygges. Jorden må ikke anvendes til græsning af kreaturer, til anbringelse af master, boder, telte, til henlæggelse af affald og fyld eller som oplagsplads. Området skal være frit tilgængeligt. Sognerådet fører tilsyn.

Når det gamle hus ved kærets sydlige ende en gang nedrives, er dets grund på samme måde fredet. (Kendelser af 18/9 1946 og 16/6 1947).

I *Kathale mose* må der ikke bygges, anbringes ledningsmaster, foretages opfyldninger eller henkastes affald. Bevoksningen skal bevares. (Kendelser af 16/11 1942 og 28/12 1943).

Træerne på matr. nr. 41 q m. fl. af Blovstrød skal holdes nede for at bevare udsigten fra vejen til moseterrænet. (Deklaration af 1/5 1951).

Sjælsøs omgivelser.

Søens omgivelser er fredede, dels syd for søen (se under Birkerød), dels nord og vest for den. Fredningen omfatter arealer under Stimestrup, Sjælsmark, Sjælsø ejerlag, Kettinge og Sandholmgård. Hvor sognevejen deler en lod, angår fredningen kun den sydlige del. Fredningsbestemmelserne går i hovedsagen ud på at bevare den nuværende tilstand. Udstykning, bebyggelse og opfyldning af søen må ikke finde sted. Plantning må ikke hindre

den fri udsigt over søen fra Blovstrød-Grønnegadevejen. På et kort er de strækninger afmærkede, hvor der ikke må findes plantning, der hindrer udsigten. Med hensyn til bebyggelse gælder der undtagelser for allerede bebyggede landbrugsejendomme, villa-, sommerhus- og lignende grunde og for Sjælsmark by.

Der vil under nærmere betingelser kunne udstykkes til bebyggelse enkelte nærmere angivne parceller. (Kendelse af 11/7 1950).

Bøgebjerg.

Et enligt træ på Bøgebjerg ved Kettinge og en udsigtsplads ved træet med adgang ad en 1 m bred sti fra Hørsholmvejen er fredet. Bænke og indhegning er sat af sognerådet. (Kendelse af 14/3 1932).

Sortemose.

Sortemose under Tokkekøb hegn (tilhørende Københavns Grundejeres Renholdelsesselskab) skal henligge ubebygget, udyrket og i naturtilstand. Der må ikke findes teltlejr, boder, skilte, plankeværker eller lignende indretninger, ej heller oplag af materialer, og ledningsmaster må kun anbringes med tilladelse af fredningsnævnet. Afløb og spildevand må ikke føres til mosen, med mindre det har gennemgået en efter sundhedsautoriteternes skøn forsvarlig rensning. Hugst må kun finde sted med fredningsnævnets tilladelse, idet den nuværende bevoksning søges bevaret. Tørveskær må ske til selskabets eget forbrug, men til salg kun med nævnets samtykke. (Kendelser af 19/2 og 6/12 1940).

Dæmpegård.

Ved Dæmpegård er nogle arealer under Tokkekøb og Børstingerød fredet.

Til den bekendte *langdysse* og til nogle tilstødende arealer. der nu tilhører staten, skal der være adgang for almenheden.

(Dyssen er fredet ved bestemmelse i skøde fra landbrugsministeriet, lyst den 16. september 1904).

Fredningen går navnlig ud på, at tilstanden på arealerne ikke må forandres, at der ikke må finde bebyggelse sted eller anlæg af beplantning, ej heller udgravning eller opfyldning. Herfra undtages tørveskær på visse matr. nr. og lergravning på et matr. nr. syd for vejen. Lergravene må beplantes. (Kendelser af 5/2 og 17/8 1944).

Allerødgaard.

Det er tilladt kommunen at benytte en del af matr. nr. 1 c, der ligger i de grønne områder, til losseplads under nærmere betingelser med hensyn til orden, hegn og beplantning. (Skrivelse fra overfredningsnævnet af 22/9 1952).

Allerød.

Om bebyggelser af matr. nr. 1 d c gælder særlige bestemmelser. (Deklaration af 19/4 1950, lyst 11/5 1950).

Høvelte.

Om bebyggelse af matr. nr. 3 a m. fl. gælder særlige bestemmelser. (Deklaration af 19/4 1950, lyst 11/5 1950).

I Blovstrød sogn henligger som fredskov:
5 ha under Høvelte skov.
1,3 ha under Sandholmgård.
1 ha under matr. nr. 2 a Kettinge.
0,5 ha under Birkenæs, Kettinge.
30 ha under matr. nr. 1 a m. fl. af Næbbegård.

BIRKERØD SOGN

Springdam og Ubberøddam.

På et bælte af 25 meters bredde langs den offentlige sti over matr. nr. 3 f og 9 Høsterkøb gælder forbud mod bebyggelse og

nærmere bestemmelser om dets benyttelse. Stien udgår fra Kirkegårdsvej i Hørsholm og fører langs de nævnte damme til Kongevejen. (Kendelser af 5/7 1943 og 2/7 1944).

Høsterkøb.

Kirkens omgivelser er fredet således, at der ikke må opføres bygninger af nogen art på en række nærmere angivne matr. nr. af Høsterkøb by indenfor en afstand af 300 meter fra offentlig skov. (Kendelse af 16/4 1952).

Sænke søs omgivelser.

Skolelodden og en grund på bakken overfor Sænke sø i Høsterkøb er fredede, idet der fra begge steder er en smuk udsigt henholdsvis mod nord og mod syd. Begge områder, der forbindes ved en 6 m bred passage mellem vandværket og skolehaven, skal henligge ubebyggede, udyrkede og græsbevoksede som fri offentlig plads. (Kendelser af 7/5 og 18/10 1942).

Ved Sænke sø og dens omgivelser gælder forbud mod opfyldning, forurening, bebyggelse og beplantning m. m. (Kendelse af 3/4 1948).

Åsebakken.

Til bevarelse af udsigten fra Åsebakken over Sjæl sø er der lagt den servitut på et areal vest for vejen fra Magleås til Ravnsnæs, at der ikke må opføres bygninger af nogen art eller anbringes faste genstande, der rager op, ligesom plantning, der forringer udsigten, kan fordres nedskåret. (Kendelser af 2/6 og 9/9 1933).

På en nærliggende ejendom under Høsterkøb er lagt samme servitut. (Deklaration af 28/4 1934).

Udsigten fra vejen over Åsebakken mod nord gennem en udskæring af nærmere angivne dimensioner på matr. nr. 10 a Høsterkøb, der tilhører Ansgarstiftelsen, skal bevares. Kommunen

skal holde bevoksningen nede og vedligeholde hegn. (Kendelse af 8/5 1944 og 2/9 1945).

For et par grunde øst for vejen over Åsebakken gælder af hensyn til udsigten over Sjæl sø blandt andet nærmere bestemmelse om beplantning. (Kendelser af 6/6 1945 og 3/1 1946).

Eskemose skov.

Et område på ca. 25 ha ved Sjæl sø vest for Eskemose skov, arealer under Eskemosegård, Sjæl sø og Kajerød, skal henligge som græsgang, og der må ikke uden tilladelse af fredningsnævnet bygges eller anbringes indretninger som hegn, ledningsmaster og skilte, ej heller plantes eller graves eller anlægges vej eller sti, ej heller indtil videre rejses telte. Alle må færdes og opholde sig på den vestlige del af bakken, hvortil der er adgang fra øst langs grænsen af det fredede område ad en 10 m bred indhegnet jordstrimmel (50 m bred langs sydskellet af matr. nr. 7 a). (Kendelser af 24/11 1939 og 26/10 1940).

I Eskemose skov, der tilhører kommunen, er *kilder og væld og dyrelivet i disse fredet,* og der er truffet bestemmelse om skovens fornyelse ved, at nåletræerne erstattes med løvtræer. Oprensning af kildernes afløb må kun ske efter samråd med naturfredningsrådet. (Forlig af 19/12 1942, lyst 4/2 1943).

Sjælsøstien.

I forbindelse med anlægget af denne sti, hvis retning nærmere er omtalt i indledningen, er der ved ekspropriationsforretning pålagt flere af de tilstødende ejendomme fredningsservitut.

Disse områder er

1) et areal under Kajerød, syd for stien,
2) et under Sjæl sø og Kajerød samt
3) et under Sjæl sø, Eskemose og Ravnsnæs.

De to førstnævnte arealer ligger vest for Eskemose skov, det sidste øst for denne. Om de to sidste, der begge ligger ved søen, er det bestemt, at alle må færdes der.

Øst for skoven findes:

4) arealet mellem stien fra Ravnsnæs og søbredden,

5) et areal mellem stien og Ravnsnæs udstykning.

6) „Slugten" ved samme sti.

Disse er fredede således, at 4) og 5) skal henligge som græsgang, 6) som landbrugsjord, en del dog som fredskov.

Endelig er:

7) et areal ved stien gennem „Slugten" og

8) et antal nærmere bestemte grunde fredede således, at tilstanden på dem i det væsentlige skal forblive uforandret. (Status-quo-fredning).

Et areal under Høsterkøb, der støder op til Ravnsnæsvej og til Høsterkøbvej samt et areal vest for Høsterkøbvej og et lille grundstykke øst for samme vej er ved ekspropriationsforretning 3/3 1947 med henblik på bevarelse af udsigten fra *Åsebakken* fredede således, at tilstanden ikke må forandres; dog må der på nærmere bestemte steder plantes træer og buske.

Sjæl søs omgivelser.

Søens omgivelser er fredet, dels mod nord (se under Blovstrød), dels mod syd fra sogneskellet mod vest til det tidligere fredede område vest for Eskemose skov, vedrørende en lang række nærmere bestemte grunde under Sjæl sø og Kajerød, således at tilstandene på disse i landskabelig henseende bevares, idet een gruppe vil kunne udnyttes som hidtil, fortrinsvis til landbrug, en anden gruppe, nemlig sommerhusgrunde, som haver. På disse sidste må der kun bygges efter indhentet tilladelse fra fredningsnævnet, hvilket også gælder ombygning, mens det for de førstnævnte ejendomme er forbudt at opføre bygninger af nogen art, undtagen hvor det kræves for ejendommens drift, og hvor der i forvejen er landbrugsbygninger. Der er forbud mod udstykning, opfyldning i søen m. m. Een enkelt nærmere angiven parcel kan udstykkes. (Kendelser af 1/5 1948 og 11/7 1950).

Birkerød.

Birkerød kirkes omgivelser er fredet for så vidt angår om- og tilbygninger på matr. nr. 38 a og 37 a. Der er forbud mod skæmmende indretninger på sidstnævnte. For dennes vedkommende gælder disse bestemmelser dog ikke den nordlige del af haven, hvor der kun ikke må bygges indenfor 3 alen fra kirkegården. (Kendelser af 19/4 1951 og 8/3 1952).

To piletræer ved Manenvej i Birkerød er fredet, bl. a. må der der ikke opføres nogen bygning i 15 meters afstand.

Kommunen har i 1945 i fredningsøjemed erhvervet *Birkerød sø,* ca. $9^1/_2$ ha.

Den har købt matr. nr. 141 b z, *et kær,* hvis plantevækst har botanisk interesse.

Høbjerg.

På kommunens ejendom ved vandtårnet på *Høbjerg* i Birkerød må der ikke bygges eller opstilles boder o. l., og udsigten må ikke indskrænkes ved beplantning. Der er adgang for alle. Teltslagning er ikke tilladt. Særligt fredet er *Kongekilden.* (Deklaration af 17/2 1941).

På et antal grunde ved Høbjerg er der lagt fredningsservitut i det øjemed at bevare udsigten fra tårnet på bakken, bringe orden i omgivelserne, give adgang til ophold på bakken og til at drive vintersport i nærheden.

Det sidste må foregå på steder, der er nærmere angivet på et kort. Til et par grunde, der tilhører vandværket, skal der være fri adgang, også til at opholde sig der, dog må teltslagning ikke finde sted.

For samtlige arealer gælder, at fredningsnævnet til enhver tid kan forlange beplantningen nedskåret, for så vidt den hindrer den frie udsigt fra Høbjergs højeste for almenheden tilgængelige punkt.

På matr. nr. 11 n, 10 h, 10 n og 10 q må der kun bygges enetages huse, som er godkendte af fredningsnævnet, og på matr. nr. 4 g og 11 c kun, hvad der er nødvendigt til vandværkets drift. På hele det øvrige fredede område må der – bortset fra vandværkets grund – ikke opføres bygninger af nogen art eller anbringes indretninger, der virker skæmmende. Det forbydes at udgrave eller oppløje terrænet m. m. Plantning må kun ske med fredningsnævnets tilladelse. (Kendelser af 9/6 1948 og 13/10 1949).

Et nærmere betegnet *område mellem Høbjerg og Rude skov* er fredet således, at det i det væsentlige bevares i sin nuværende tilstand, ikke bebygges eller udstykkes, og udsigten fra Villa Høbjerg bevares. I *Høbjerg mose* skal dyre- og planteliv være fuldstændig uforstyrret, og ingen må færdes der. (Deklaration af 1/9 1940).

Furesøen og Vaserne.

Udsigten fra København-Hillerød landevej ved Rude skov („Lollikhus") skal bevares.

Der pålægges matr. nr. 3 a Skovrød følgende servitut:

Den del af ejendommen, der ligger vest for landevejen, er fredet og må ikke bebygges eller beplantes således, at udsigten hindres. Bebyggelse, vejanlæg, udstykning til bebyggelse, anbringelse af tanke, master, skilte, lysthuse o. l. eller hegn udkræver tilladelse af fredningsnævnet, der kan forbyde enhver benyttelse af arealet, der efter dets skøn virker skæmmende.

På matr. nr. 4 a og 3 k Skovrød lægges samme servitut, for så vidt angår hele det sidstnævnte grundstykke og den del af matr. nr. 4 a, der på det til kendelsen hørende kort er betegnet som fredet (rødt), nemlig syd for delingslinien.

På matr. nr. 5 k og den del af matr. nr. 8 og 9 Bistrup, som på kortet er farvelagt (blåt), lægges den servitut, at bebyggelse, udstykning til bebyggelse og vejanlæg udkræver tilladelse af

fredningsnævnet, hvilken tilladelse ikke kan ventes, med mindre

1) bygningen kun er 1-etages og ikke lægges på de højeste steder, og

2) det udstykkede areal udgør mindst 1600 m² for hver parcel.

Der må ikke findes træer, som hindrer udsigten; fredningsnævnet kan forlange sådan plantning fjernet.

Ligeledes kan fredningsnævnet forbyde enhver benyttelse af grunden, der ikke kan anses som landbrugsmæssig eller villamæssig, og som efter fredningsnævnets skøn virker skæmmende i landskabet.

På matr. nr. 1 ck Rudegaard, Søllerød sogn, lægges følgende servitut:

Udstykning må uden fredningsnævnets samtykke kun ske i dele på mindst 1600 m². Nævnet kan forlange højtvoksende træer fjernet, hvis de efter dets skøn skæmmer udsigten.

Påtaleberettigede er vedkommende amts fredningsnævn og vedkommende amtsråd. (Kendelser afsagt af fredningsnævnet for Frederiksborg amt og Københavns amtrådskreds 21/11 1933 og 4/5 1934).

Bestemmelser er truffet angående areal, bebyggelse, hegn og beplantning m. m. af grunde, der udstykkes fra Vasegård under Bistrup. (Deklaration af 21/4 1938, lyst 19/5 1938, jfr. deklaration, lyst 21/9 1939).

Ligeledes for grunde, der udstykkes fra Bistrupgård ved en vej, der fra Vasevejen fører mod syd. (Deklaration af 21/2 1940, lyst 10/7 1940, jfr. deklaration af 3/2 1941, lyst 13/2 1941).

Et *område ved Furesøen,* under Bistrup og Stavnsholt, er fredet for at bevare søens natur og dens landskabelige omgivelser og holde udsigten åben fra den påtænkte vej langs søen således, at arealet ikke må bebygges, det lave terræn ikke opfyldes, og der må ikke plantes træer. Der må ikke anbringes boder, skilte, ledningsmaster, oplag af materialer eller lignende og ikke henlægges affald. (Kendelser af 24/2 og 22/10 1940).

En grund på ca 2½ ha mellem Furesøstien og søbredden må

af hensyn til *udsigten over Furesøen* ikke bebygges; der gælder nærmere bestemmelser for arealets benyttelse. (Kendelser af 16/7 1942 og 25/1 1946).

Et areal af matr. nr. 3 b Bistrup nord for turistvejen ved Furesøen, 13.100 m², skal, når vejen er anlagt, være åbent for almenheden og henligge som græsmark. (Kendelser af 10/2 1944 og 24/8 1946).

Vaserne øst for Furesøen, et antal matr. nr. under Bistrup og under Rudegård, Søllerød sogn, ialt 88,7 ha, skal vedblivende henligge som nu og udnyttes på samme måde som agerbrug, græsgang, tørvemose eller skov, og der må ikke på dem opføres bygninger af nogen art, opstilles ledningsmaster eller lignende. Flere bestemmelser gælder vedrørende beplantning og veje, for et vist område forbud mod afgravning, opfyldning eller oppløjning udover, hvad der er nødvendigt for tørveproduktionen eller for græssets fornyelse, mod nedbrydning af stendiger og henkasten af affald særlig ved søbredder eller vandhuller.

På et på et medfulgt kort betegnet areal ved Vasestien nær ved jernbanen skal alle kunne færdes og opholde sig. Heste og kvæg må ikke græsse her.

Øst for banen og nord for Furesøstien må plantes lave frugttræer, pil o. l.

Gående og cyklende må færdes ad en markvej Vasestien. (Kendelser af 19/2 1946 og 9/8 1947).

Rude skov.

„Paradisegen" ved Hørsholmsvejen i Rude skov er fredet. (Kendelse af 18/10 1942).

Femsølyng, under Rude skovs indhegning, beliggende nord for skoven og tilhørende statsskovvæsenet, må ikke bebygges, men dyrkes som hidtil eller dog på en måde, som ikke indvirker væsentlig på landskabets særpræg. (Kendelse af 8/2 1947).

Høje Sandbjerg.

Høje Sandbjerg med omliggende arealer, hvoraf en del er i Søllerød sogn, Københavns amt, en del i Birkerød sogn, er fredet således, at udsigten fra Høje Sandbjerg bevares, og almenheden får ret til ophold på et område, hvor man har den vide udsigt og adgang dertil fra Rude skov og fra sognevejen i øst.

Fredningen går navnlig ud på, at de arealer, der skal være tilgængelige for almenheden, skal henligge i naturtilstand. For et nærmere betegnet område gælder, at dets karakter med hensyn til beplantning og bebyggelse skal bevares. De øvrige jorder må benyttes som hidtil, men ikke bebygges; dog skal de for landbruget nødvendige bygninger kunne opføres med fredningsmyndighedernes tilladelse. (Kendelser af 16/7 1946 og 18/12 1948).

Som fredskov henligger i Birkerød sogn:
1 ha under matr. nr. 3 i, Isterød.
2 ha under Tornegård, Birkerød.
25 ha under matr. nr. 3 r Høsterkøb (Arboretet).
4,5 ha under „Friheden", Høsterkøb.
2 ha under matr. nr. 1 Hestkøbgård.
15 ha under Eskemose skov.
1 ha under Eskemosegårds skov.
4 ha under Sanddalen, Sandbjerg.
9 ha under Ebberødgård.

HØRSHOLM SOGN

Hørsholm.

Hørsholm kirkes omgivelser, de to „kirkeøer" og de skråninger, der findes ved kanalerne, må ikke bebygges, og der må ikke anbringes skæmmende indretninger ej heller tennisbaner, private haver, pølsevogne og lignende.

Nogle *sjældne træer* på et til parken hørende, men udlejet, areal, er fredede. (Forhandling 16/1 1925).

De *gamle alléer* i Hørsholm er fredede, nemlig:

Kohavealléen fra Hovedgaden til 10 m øst for ridebanen, træ-rækkerne omkring ridebanen,

alléen på Folehavevej indtil svinget ved Kavallerbygningen,

alléen på Søndre Jagtvej, vest for Stolbergsvej. (Kendelser af 23/9 1931 og 25/4 1932 samt supplerende kendelse af 20/7 1936).

Det tillades at fjerne den nærmeste trærække ved Kavaller-bygningen. (Kendelse af 13/5 1941).

Indenfor en afstand af 5 m fra *kirkegården* må der på en række grunde ikke findes skæmmende indretninger. (Kendelse af 20/4 1951).

Hørsholm slotshave har bevaret sit navn fra den tid, da der var et slot med store haveanlæg. Den hører ikke til de kongelige haver og sorterer ikke – som Fredensborg og Frederiksborg slots-haver – under inspektoratet for de offentlige lysthaver, men un-der direktoratet for statsskovbruget og drives efter de for lyst-skove i statsskovbruget gældende bestemmelser.

Af dens område, 25,8 ha, udgør lystskov 18,3 ha, skovløber-stedet 0,13 ha og søer 7,13 ha.

Kirken tilhører menigheden. Dens grund samt vejen mellem den og kirkealléen er ikke indbefattet i ovenanførte areal. Kom-munen har påtaget sig adskillige forpligtelser med hensyn til vedligeholdelse og oprensning.

Arboretet i Hørsholm, der – sammen med forstbotanisk have i Charlottenlund – sorterer under Landbohøjskolen, blev anlagt i 1936 og har nu karakter af ung skov, bestående af mange slags træer, både løvtræer og nåletræer, enkeltvis eller i grupper. Sær-egent ved denne ungskov er det, at træerne vokser frit, ikke står som i plantager; i tidens løb vil større, smukke og normale træer præge anlægget. Dette indtager et areal af 15–16 ha. Der er end-

nu ikke offentlig adgang; men man får gerne lov til at se det. En vej fører gennem det; for afvekslings skyld findes der „enkelte smukke, brede græsbevoksede linier". Vækker et træ eller en blomstrende busk interesse, kan man gå nærmere og vil ofte finde et blikmærke med navn og hjemland. Dette område er ikke blot blevet en seværdighed for fagfolk, men en landskabelig værdi, hvis bevarelse er sikret, lige så godt som om det var fredet.

Nogle arealer ved Folehavegård i Hørsholm må ikke bebygges og skal henligge som græsgang; andre er fredet således, at landskabets åbne karakter bevares. Bestemmelser gives om beplantning, vejanlæg, udstykning m. m. Det er en forudsætning, at ejeren med hensyn til ejendommen iøvrigt er frit stillet. (Deklaration 30/12 1943, lyst 11/1 1944).

Rungsted.

Der er udlagt en sti fra Dreyersvej til Bolbrovej for at almenheden kan færdes til to fredede kæmpehøje. (Kendelser af 16/5 og 28/8 1918 samt forhandling 26/8 1921).

Ewaldshøj.

Hegnet i skellet nord for Rungsted badehotel skal holdes under 1 m højde.

Det indhegnede areal om „Ewaldshøj" er åbent for almenheden. (Overenskomst mellem ejeren af hotellet og „Fællesudvalget af 1914", tiltrådt af sognerådet 16/5 1918).

Af hensyn til udsigten fra „Ewaldshøj" må der på nogle nærliggende grunde ikke være hindrende bevoksning. (Overenskomster af 7/8 1920).

Efter at amtsrådet og kommunen i 1948 i forening har købt ovenomtalte badehotel med „Ewaldshøj" vil kommunen, når Strandvejen er udvidet og rettet ud, blive ejer af den hertil hørende badestrand, der udvides med en del af den plads, der ind-

toges af det nu nedrevne hotel, med en del af stejlepladsen, der er købt af kommunen, som udlægger et andet areal til samme brug, endvidere med en del af en grund, der forud tilhørte kommunen og benyttedes af kajakklubben. Badestranden vil herefter omfatte den del af de nævnte grunde, der ligger øst for den regulerede vej.

Udsigten fra Strandvejen ved Rungsted.

En lang række strandgrunde er undergivet bestemmelser til bevarelse af udsigten. (Overenskomster og kendelser af 16/5 1918, for enkelte grundes vedkommende tillige kendelse af 5/8 1919 og af 12/9 1919).

På disse og yderligere mange flere grunde hviler følgende servitutbestemmelser: på arealet øst for Strandvejen må der ingen sinde opføres bygninger eller anbringes eller plantes noget, der kan hindre udsigten fra landevejen over Sundet. Denne bestemmelse skal dog ikke være til hinder for opførelse af almindelige lysthuse og beplantninger med buske og mindre træagtige vækster. (Skøde fra Rungstedlunds ejere).

Udsigten fra Strandvejen over og adgang for almenheden til den nordlige del af Rungstedgårds strandgrund er sikret. (Overenskomst 23/8 1918).

Til bevarelse af udsigten fra Strandvejen må der på et antal grunde (til dels nogle omhandlede i det foregående) ikke være beplantning af en sådan højde, at udsigten derved hindres, dog bortset fra de tidligere af nævnet givne tilladelser til enkelte træers bevarelse, og hvad der måtte findes tilladeligt efter nævnets skøn, og det forbydes at opføre bygninger af nogen art, som kan hindre udsigten, medens de nuværende af nævnet sanktionerede bygninger må bibeholdes. (Kendelse af 12/9 1919 og overenskomster i tilslutning hertil).

Vallerød.

En af nævnet godkendt plan til ordning af strandgrunden matr. nr. 4 d bestemmer

1) at hækken mod Strandvejen og bevoksningen indenfor holdes nede til en højde af 1,20 m over den asfaltbelagte vejbanes østlige granitkant, og

2) at træerne indenfor hegnet, efterhånden, som de vokser op, holdes således opstammede, at udsigten fra vejen til Sundet bevares. (Overenskomst af 3/11 1925).

I Hørsholm sogn henligger som fredskov:
2 ha under Langeltegård, Usserød.
0,9 ha under Agiltegård, Usserød.
4 ha under Hvedehave, Usserød.
32 ha under Kokkedal, Vallerød.
1 ha under Sanskebakke, Vallerød.
3 ha under matr. nr. 10 a og 10 g, Usserød.
2,5 ha under Rungstedlund.
2,5 ha under Rungstedgård.
2,5 ha under Rungsted Ladegård.
2 ha under Fredheim, Smidstrup by.
2,3 ha under Smidstrupgård.
8 ha under Folevænget, Hørsholm.
1 ha under Folehavegård, Hørsholm.

HOLBO HERRED

ESBØNDERUP SOGN

Villingebæk.

Til bevarelse af *udsigten fra Bålbakken* er der lagt servitut med hensyn til bebyggelse og beplantning på nogle matr. nr. under Villingebæk. (Deklaration og skøder af 30/7 1934).

Den nordre stejleplads, ca. 1/2 ha af en sandflugtsstrækning under Villingebæk, er af landbrugsministeriet overdraget fiskerne i Villingebæk, foreløbig i 50 år, udelukkende til stejleplads og bådeplads. (Deklaration af 4/11 1914, jfr. Kronborg vestre birks dom af 26/2 1943).

Til *„Brændepladsen"* i Villingebæk, matrikuleret under Dronningmølle, er der adgang for almenheden til at færdes på den for plantevækst blottede strandbred ud for ejendommen og passage derned fra Strandvejen ad en indkørselsvej, der fortsættes i en 2 m bred sti.

Over kanalløbet lægges af de nedennævnte sogneråd en gangbro. Ejerne af nogle tilstødende grunde under Dronningmølle og Munkerup samtykker i, at der nedrammes betonblokke.

Den gamle skanse bevares og må ikke yderligere beplantes. (Overenskomst af 25/4 1919, tiltrådt af Esbønderup-Nødebo og Søborg-Gilleleje sogneråd).

Dronningmølle.

Bevoksningen på *en skrænt* ved Dronningmølle og nedenfor denne er fredet. Der strækker sig her et krat ca. 100 m langs kysten, væsentlig bestående af slåen, iblandet fuglekirsebærtræer, ask, hyld og røn; af sjældnere planter findes skovfladbælg og Østersø-hjelme. Bl. a. forbydes plantning, dyrkning og græsning. I en 5 m bred zone bag skrænten kam må der ikke findes træer eller buske af højde over 1,5 m. Krattet bagved skrænten er ikke fredet. (Kendelse af 19/12 1947).

Efter nedlæggelsen af Dronningmølle teglværk har staten købt flere arealer, der hørte til dette. Af fredningsmæssig interesse er en grund, der ligger mellem Strandvejen og havet, og på hvilken der findes en lille sø i en næsten cirkelrund lergrav. Badestranden er meget søgt. Arealet hører under statsskovvæsenet, som mulig vil søge det udlagt til lejrplads. (Købt af staten 26/8 1947).

„Rusland".

Et område på ca. 20 ha ved Villingerød, syd for Rud. Tegners statuepark, er fredet, således at de ikke må bebygges, udover hvad der er bygget.

Jorden skal henligge i naturtilstand, udyrket og uden at vegetationen forstyrres ved gravning eller plantning. Den må udnyttes til græsning af får, men ikke for heste, køer eller ungkvæg. Buske og træer må ikke fældes, og lyngen ikke slås.

Visse grundstykker er dog undtaget herfra.

Tørveskær i mindre omfang, ikke til salg, er tilladt (på en enkelt grund dog uden begrænsning).

Det gælder for hele området, at nævnet kan forbyde en benyttelse, der efter dets skøn virker skæmmende eller er stridende mod fredningens øjemed, såsom udsalg, traktørnæring, anbringelse af beholdere eller affald, indretning af parkeringspladser eller afholdelse af fester; opstilling af ledningsmaster udkræver tilladelse af fredningsnævnet.

Visse grunde skal være åbne for gående færdsel af almenheden. Visse steder er adgang til ophold udtrykkelig nævnet.

Disse åbne arealer må ikke indhegnes. (Kendelser af 24/10 1934 og 1/6 1935).

Nord for „Rusland" ligger *statueparken,* der tilhører „Billedhuggeren Rudolph Tegner og Hustru Elna Tegners Legat", i hvis bestyrelse fredningsnævnet er repræsenteret. De statuer, hvormed arealet er smykket, tilhører legatet, ligeledes museumsbygningen. Arealet, 15–20 ha, skal ifølge legatbestemmelserne henligge i naturtilstand, og lyngen bevares. Adgangen til parken er

fri; men kørsel, ridning, cykling, sport, spil, camping, „kanonfotografering", handel og udskænkning må ikke finde sted.

En vej over matr. nr. 16 og 6 h Villingerød skal tjene almenheden til adgang til de fredede strøg „Rusland". (Deklaration af 9/12 1935).

Til det fredede område „Rusland" mellem Villingerød og Horneby i Hornbæk sogn slutter sig en fredning af yderligere et område under Villingerød, således at der her ikke må opføres bygninger af nogen art, ej heller anbringes faste genstande, der forringer udsigten eller efter nævnets skøn virker skæmmende. En del heraf skal henligge i naturtilstand. (Kendelse af 19/10 1944).

Det fredede område „Rusland" er udvidet således:

En del af matr. nr. 6 æ Villingerød – 80 meters bredde langs det østlige skel – er fredet således, at arealet skal henligge i naturtilstand.

Et på et kort nærmere betegnet areal må ikke bebygges.

Matr. nr. 3 i Havreholm må ikke bebygges med undtagelse af fyrreplantagen ved det nordlige skel og en strimmel på 40 meters bredde langs det østlige skel, hvor der dog kun må bygges enetages huse. Slugten ved det sydlige skel skal henligge udyrket, og træerne må ikke fældes. (Kendelse af 20/3 1951).

Statueparken i Villingerød (omtalt ovenfor) tilhører „Billedhuggeren Rudolph Tegner og Hustru Elna Tegners Legat til Bevaring af Museet og nærmere Udformning af dette og Statueparken i Villingerød, Esbønderup Sogn". Den består af et areal på 18,2 ha.

Det bestemmes, at *udsigten fra højdedraget* skal bevares til alle sider. Lyngbevoksningen må ikke ødelægges. Der må ikke opstilles flagstænger. Parken må ikke benyttes til møder, sport, jagt eller camping med flere forbud. (Skøde, lyst 27/7 1940).

Til det fredede „Rusland" på Villingerød mark hører *Kællingebakken,* en lyngklædt højderyg, der strækker sig ud i det lave terræn ved Pandehave å. Mellem bakken og åen findes en række

ubebyggede parceller. Dette område er nu udvidet med et antal matr. nr. Der må ikke opføres bygninger af nogen art, dog undtaget skure, der udelukkende skal tjene til læ for husdyr, og der må ikke anbringes faste indretninger, der efter nævnets skøn kan virke skæmmende, ej heller oplag af materialer eller affald, ligesom arealerne ikke må anvendes til lejrplads. (Kendelser af 27/11 1951 og 28/4 1953).

Nogle arealer beliggende øst og vest for Pandehave å, dels nord og dels syd for stien, der fra Hornebyvejen fører over åen til statueparken, er fredet. De består mellem denne og åen af høj eng og agerjord og øst for åen af eng, mose og udyrkede skrænter, udstykkede i parceller, hvoraf flere er bebyggede med sommerhuse. Dette område, som vel udgør 20–25 ha, hænger sammen med og hører landskabeligt sammen med det fredede „Rusland".

På disse arealer, der i matriklen står under Villingerød, Dronningmølle ml. fl. ejerlag i Esbønderup sogn, må der ikke opføres bygninger af nogen art, fra hvilket forbud dog undtages flere grunde øst for åen, der skal kunne bebygges efter godkendt tegning og plan. En del skal henligge i naturtilstand.

Sagen behandles af overfredningsnævnet.

Som en del af det fredede område „Rusland" fredes yderligere 8 tdr. land under Villingerød. Arealet er udyrket og bevokset med lyng og spredt plantning af fyr og gran; det ligger midt imellem statueparken og de i 1934 fredede områder mod syd. Den nuværende ejer har fjernet et større højtliggende sommerhus, hvis opførelse i sin tid gav anledning til den første fredning. Jorden skal henligge i naturtilstand, med adgang for alle, uden bebyggelse, m. fl. forbud.

Det fredede område på begge sider af Pandehave å (se under Hornbæk sogn) udgør hermed ca. 100 ha, deri medregnet Rudolph Tegners statuepark. (Kendelser af 1/9 1953 og 17/9 1954).

En del af det fredede matr. nr. 5 b Villingerød, der er bevok-

set med *enebærkrat,* har fredningsnævnet anvist til foretagelse af forsøg under videnskabelig ledelse, der går ud på ved fjernelse af opvækst, særlig eg og røn, der har trængt sig ind, og ved dyrkning at få enerne til at forny sig. (Kendelse af 11/5 1956).

Et bakkeparti ved Hellebjerggård (der nok har fået navn efter bakken), 1140 m², slutter sig naturligt til det fredede „Rusland", der kun ligger et lille stykke fra. Fra grunden er der vid udsigt, og den er bevokset med skov og krat, idet den har henligget udyrket. Der må her ikke opføres bygninger af nogen art, ikke foretages beplantning, ikke anbringes ledningsmaster m. fl. forbud, navnlig mod at rejse telte og parkere vogne. Ejeren må grave grus til eget brug. Opføres der huse mellem det fredede og byvejen, må deres højde kun være 5 m over terrænet. (Kendelser af 18/8 1955 og 30/11 1956).

Esbønderup.

Kirkens omgivelser er fredede. Fredningen af matr. nr. 28 c er ændret således, at den afstand fra kirkemuren, indenfor hvilken der ikke må anbringes skæmmende indretninger, ikke er 10, men kun 6 meter. (Kendelse af 21/12 1951).

Esrum.

Ved nogle bestemmelser, der angår levninger af det berømte *Esrum kloster,* som findes under huse og haver i en del af Esrum by, lægges der på en del ejendomme, matr. nr. under Esrum kloster, den servitut, at der ikke må ske nogen bebyggelse uden Nationalmuseets samtykke, og om en række ejendomme gælder det, at ethvert påtænkt byggeforetagende skal anmeldes til Nationalmuseet. Dette har ret til at afdække ruiner; det er forbudt at fjerne rester af sådanne, og Nationalmuseet skal have underretning om fund af murværker, fundamenter og begravelser, der fremkommer ved gravning på de nævnte ejendomme.

I *Esrumlund* er der fredet en gruppe store bøge, *„Rostgårds bøge",* og i Nyhegn en gruppe *bøge ved Lodsbakken.*

Esrum søs omgivelser.

Det fredede område i denne kommune er et bælte, der går langs søbredden og ca. 100 m indefter, og som strækker sig fra Esrum sø til sogneskellet mod Tikøb over jorder, der hører til Esrum møllegård og Esrumgård.

De for dette område gældende servitutter er af typen A, se herom nærmere under Asminderød og Tikøb. Til Esrum møllegård hører den gamle have fra kanalens tid. Selskabet, der ejer Møllegården, har fået tilladelse til at flytte dets til ålefangst fornødne indretninger og bygninger ned til søen ved Fiskerbro.

I Esbønderup sogn henligger 1 ha som fredskov under Thorshøjgård, Villingerød.

NØDEBO SOGN

Nødebo.

Indenfor en afstand af 15 m fra stammerne af *to gamle hængeaske* ved byvejen må der ikke opføres nogen bygning. (Deklaration af 22/8 1940).

Nogle arealer, som har hørt til Bavnebjerg, er pålagt servitut angående udstykning til bebyggelse, hvorefter tegning og plan skal forelægges fredningsnævnet; tillige angående virksomhed, hegn og anbringelse af affald. (Deklaration af 22/6 1945).

„Stengård"s tilliggende, ca. 16 ha, skal i det væsentlige vedblivende være almindelig landbrugsjord, hvorpå der ikke må opføres bygninger udover de til ejendommens drift fornødne. (Kendelse af 27/3 1951).

Pramvejen ved Esrum sø.

Der skal som hidtil være uhindret adgang for almenheden til at færdes til fods langs bredden af Esrum sø i fortsættelse af den

gennem statsskoven Nødebo holt førende sti, der gennem en åbning i skovhegnet munder ud i matr. nr. 8 ad og først i nordlig, derefter i nordvestlig retning fører til færgestedet ved Nødebo kro.

Det er ikke grundejerne forment at sætte hegn på tværs af søbredden; men der skal i det være led, låger eller lignende til passage for fodgængere. (Kendelse af 16/11 1928).

Foruden den færdselsret, der er tillagt almenheden ad den gamle Pramvej, tillægges der almenheden uhindret adgang til at færdes til fods *langs bredden af Esrum sø* fra Nødebo holt til landingspladsen ud for Nødebo kro ad den udlagte vej, der på visse grunde kun må være højst 3 m fra søbredden.

Overfredningsnævnet „mener ikke at kunne ophæve den Ret til Færdsel, der maatte tilkomme Almenheden i Henhold til Østre Landsrets dom af 27. September 1928". (Kendelser af 6/1 1953 og 26/1 1954).

En grund på 1708 m² ved Pramvejen og den nye vej langs Esrum sø er udlagt til *badeplads* for Nødebo by. (Skøde 12/7 1954 til kommunen).

Nødebo holt.

Efter driftsplan for vedkommende statsskovdistrikt er i Nødebo holt en afdeling udlagt som lystskov, hvorved flere gamle træer: ædelgran, lærk og fyr, der er opvoksede i den af von Langen i 1765–70 anlagte nåletræsplantage, må anses som fredede.

Udsigten over Esrum sø.

For at bevare udsigten over Esrum sø fra Nødebovejen bestemmes

1) at et areal af Vingegården, Nødebo, ca. 80 m langs vejen, ikke må bebygges eller beplantes, således at udsigten indskrænkes

derved, ligesom der heller ikke må anbringes faste eller løse indretninger, der indskrænker udsigten eller virker skæmmende. Hegn ved vejen må ikke være højere end 1,25 m. (Kendelser af 9/5 og 11/6 1940).

2) at et kommunen tilhørende areal ved den østlige side af Nødebovejen og et areal i nærheden af skoven, der afskæres af en skrå linie fra ejendommens (matr. nr. 8 b) indkørsel til midten af det modsatte skel, ikke må bebygges o.s.v. som forrige sag. Lysthuse og lignende kan anbringes med nævnets tilladelse. (Kendelser af 3/7 og 23/10 1940).

3) at der ikke på grunden mellem Vingegården og „Følstrup" overfor tuberkulosehospitalets have må opføres noget hus af nogen art undtagen en nærmere bestemt lav bebyggelse på de nederste 20 m ned mod søen. Der må ikke uden nævnets samtykke anbringes faste indretninger af nogen art, ej heller noget, der virker skæmmende, ligesom der ikke må henlægges affald eller materialer. Plantning må ikke vokse så højt, at udsigten indskrænkes. På de nærmeste 40 m fra vejen må hverken plantes træer eller buske.

Den øverste del af grunden er udlagt som offentlig udsigts- og hvileplads. (Kendelser af 19/5 1942 og 11/3 1943).

Gadevang.

For at bevare *en udsigt til et kratbevokset mosedrag,* på matrikelen under Gribskov, bestemmes, at på matr. nr. 38 a og 38 s må et areal af 30 m fra deres vestlige skel ikke bebygges og intet anbringes eller vokse op, der hindrer udsigten. Dette gælder også en grund mellem skellet og den nærmeste dam med hensyn til plantning.

For at bevare udsigten til mosen fra den private vej, der fører til skoven, må der ikke på den mellemliggende strækning, matr. nr. under Teglgården og Søndre Gribskov, findes plantning, der hindrer udsigten.

Mosen, der hører til „Teglgården", er fredet ved deklaration

af 14/12 1927, lyst 15. s. md., der lægger servitut på nogle grunde under Teglgården, Søndre Gribskov og Gadevangshuse. Påtaleretten tilkommer Strødamskomiteen og er nu ved denne kendelse også tillagt fredningsnævnet. (Kendelser af 2/4 og 4/12 1951).

Ejendommen *„Strødam"* på matr. nr. under Østre Strødam og Gadevang er undergivet bestemmelse om, at den skal tjene som reservat for det nordsjællandske dyre- og planteliv og som felt for botaniske og zoologiske undersøgelser og forsøg. Vænget foran hovedbygningen skal bevares som dyrepark. Andre forskrifter angår skovens drift, og at enge og damme skal henligge i naturtilstand. (Deklaration, lyst 22/10 1925).

Maglemose.

Maglemose i Gribskov, 32½ tdr. land, er fredet „i sin nuværende tilstand", og således, at der ikke træffes nogen anden disposition over den, forinden der er givet „Udvalget for Naturfredning"* lejlighed til at udtale sig derom overfor ministeriet. (Reskript af landbrugsministeriet af 24/2 1911).

Siden da har mosen stadig været tilset og dens tilstand og udvikling er hyppigt beskrevet. Den regnedes for en typisk nordsjællandsk mose; men det er gået anderledes med den, end man ventede, ved at en bille har ødelagt lyngen og ved stærk opvækst af selvsåede nåletræer. Denne forandring har dog ikke givet mosen mindre interesse. Den sidste beretning om mosen findes vistnok i Dansk botanisk arkiv 1948.

Stenholt vang.

Et parti af Jespervej, syd for Stenholt vang, matr. nr. 1 l af Jesperhuse, 3–4 tdr. land, må ikke udstykkes eller bebygges, og der må ikke opsættes boder, master eller skæmmende indretnin-

* se s. 7.

ger. Beplantning må kun ske med fritstående løvtræer, og mod den offentlige vej må der kun være ganske lavt hegn. (Deklaration af 18/5 1946, lyst 18/5 s. a.

I Nødebo sogn henligger 9 ha under Porthus og 1 ha under Egelund, begge Stenholtsvang, som fredskov.

SØBORG SOGN

Søborg.

Bevarelsen af ruinerne af *Søborg slot* er sikret ved at grunden ifølge skøder af 1936, 1941 og 1952 til Nationalmuseets 2. afd. nu tilhører staten efter en regulering i matriklen.

Det på præstegårdens mark liggende voldsted, som har dannet udenværket for Søborg slot, er fredet ved deklaration, lyst 14/11 1882. Det er dog brugerne forbeholdt at lade kvæg græsse og træer hugge på voldstedet.

Hesbjerg.

En del af bakkepartiet Hesbjerg ved Nakkehoved, hvorfra der er en vid udsigt over sundet og Kattegat, er fredet. Området betegnes således:

et areal, der udmåles fra oldtidshøjen på bakken, 50 m mod syd, 10 m mod vest og 10 m mod øst. Gennem endepunkterne i øst og vest drages linier mod nord til vedkommende ejendoms skel. På det således afsatte område må ikke bygges eller anbringes skæmmende indretninger eller foretages beplantning. Teltslagning er ikke tilladt. (Kendelse af 17/3 1952).

Fyrbakkerne ved Nakkehoved.

Et område på ca. 10½ ha, som hidtil har hørt under fyrvæsenet, er af finansministeriet og marineministeriet solgt til Søborg-Gilleleje kommune med forpligtelse for denne til at frede disse

arealer, der ikke må afhændes eller bebygges uden samtykke af finansministeriet og fredningsnævnet.

Undtaget fra fredningen er den gamle fyrmestergård. Denne med have må udnyttes ved udlejning.

Det er særligt bestemt, at gravhøjen, fyrmester Chr. Fabers gravsted, skal være fredet.

Offentligheden skal have adgang til at færdes og opholde sig på det nævnte område på strandbredden og til at bade, alt under de ordensregler, som derom gives af kommunen. Denne har pligt til at sørge for ordens overholdelse, plantningens vedligeholdelse, terrænets renholdelse og forsvarlige toiletforhold.

Tilladelse kan gives af kommunen til opførelse af småboder; badehuse kun med fredningsnævnets tilladelse. (Deklaration af 25/3 1938, skøde af 8/12 1938 og 11/4 1939).

Det staten tilhørende areal matr. nr. 10 a skal bevares i sin nuværende tilstand, og må navnlig ikke beplantes således, at udsigten over land derved hindres. Offentligheden skal have adgang til færdsel og ophold, også på strandbredden, og til badning under iagttagelse af de ordensregler, som derom fastsættes. (Deklaration af finansministeriet af 8/12 1938).

Vedrørende matr. nr. 8 a gælder lignende bestemmelser med undtagelse af de til benyttelse af fyr- og vagervæsenet nu eller senere indtagne arealer. (Deklaration af marineministeriet af 11/4 1939).

Stranden.

Almenheden har færdselsret på den udyrkede og for plantevækst blottede strandbred fra statens grund ved Nakkehoved fyr til sognеskellet mellem Søborg og Esbønderup sogne ved Dronningmølle. (Kendelse af 9/9 1922).

I Søborg sogn henligger 1,5 ha under Gl. Nakkehoved fyr og 0,8 ha under Nakkehoved fyr som fredskov.

GILLELEJE SOGN

Gilleleje.

Det er ved forhandling vedrørende *Gilleleje kirkes omgivelser* opnået, at der på en række grunde (på en enkelt under en vis betingelse), herunder på museumsforeningens grund, ikke må anbringes skæmmende indretninger som boder, garager, hønsehuse, transformatorstationer og lignende.

Bestemmelse er truffet om det sted, på hvilket et fiskerøgeri må opføres ved *Gilleleje havn* under hensyn til omgivelserne. (Kendelse af 5/9 1918).

Stranden.

På den ubevoksede strandbred er der fri færdsel fra skellet mellem Blistrup og Gilleleje sogne og til Gilleleje havn, forsåvidt denne strandbred hører under Søborg-Gilleleje kommune, og ligeledes øst for Gilleleje havn indtil Nakkehoved.

Børnehjemmet „Gilbjerggård" må dog på sin strandbred afspærre to strækninger, hver af 100 m længde, med pæl og tråd, men således, at der bagved er passage i en bredde af mindst 4 m. Det indgår på at anlægge en 4 alen bred vej fra Strandvejen til havet langs ejendommens vestlige skel, hvis naboen ikke tillader benyttelsen af en vej, der findes langs skellet.

Der er efter overenskomst med ejerne udlagt stier til stranden, en over matr. nr. 6 c Strandbørstrup og en senere mod vest forlagt sti *„Grønne Rende"*; den gamle *Tangvej bag om „Stonehill"* åbnes for færdsel for gående. (Kendelse af 4/8 1922).

Ejerne af ovennævnte matr. nr. 6 c udlægger en 2 alen bred sti fra sognevejen til strandbredden langs det vestlige skel til almindelig færdsel.

Der skal være adgang til stranden fra Gilleleje-vejen over matr. nr. 6 b og 6 k Strandbørstrup. (Kendelse af 5/3 1951, indanket for overfredningsnævnet).

Til at udlægge som fri strand har kommunen modtaget skøde på den ubebyggede grund ved Tinkerup, 8758 m², hvorpå der findes to gravhøje.

En strandgrund ved Gilleleje, matr. nr. 87 ck, på henved 2 ha, må ikke bebygges eller beplantes uden fredningsnævnets samtykke, og ingen fast indretning må anbringes der, eller terrænet anvendes på nogen måde, der efter nævnets skøn virker skæmmende. Der skal være fri adgang for offentligheden. Fredningsnævnet kan fastsætte ordensbestemmelser. (Kendelser af 20/2 1938 og 23/8 1938).

Gilleleje strandbakker.

Selskabet „Gilleleje Strandbakker" har bestemt, at dets ejendomme, en række grunde under Strandbørstrup og Gilleleje, ikke må afhændes og ikke bebygges, med mindre det er bygninger, der tjener selskabets formål at bevare disse arealer, som de nu henligger, til nytte og glæde for offentligheden. Grundene skal henligge, som de er, helst græsbevoksede, og det bør søges hindret, at overfladen forstyrres ved gravning eller lignende. Der må ikke her anbringes reklameskilte eller andre indretninger, der virker skæmmende, ligesom grunden ikke må benyttes til oplag af materialer. Der skal være fri adgang for offentligheden. Selskabet skal være beføjet til ved opslag at give bestemmelser om ordens opretholdelse. (Deklaration af 3/6 1941).

Selskabet „Gilleleje Strandbakker" har siden 1940 erhvervet følgende grunde:

650 m² ved stranden ud for Anders W. Holms-vej. (Skøde af 27/8 1954).

700 m² af *Bellevue-skoven,* hvorpå der er lagt servitut om, at skoven skal bevares, plejes og fornyes, således at helhedsindtrykket af skov bevares. Der skal være adgang for almenheden. (Skøde af 6/1 1948).

200 m², resten af nævnte skov. Arealet må ikke bebygges. Skoven skal holdes vedlige som ovenfor omtalt med adgang for almenheden. Der opstilles bænke, og der skal gøres alt for at holde arealet så smukt som muligt. (Gavebrev, lyst 27/8 1943).

Der vil blive oprettet deklaration om fredning, hvorefter fredningsnævnet er påtaleberettiget.

Gilbjergstien.

Om Gilbjergstiens retning se under Græsted sogn.

Udsigten fra Gilbjergstien over Kattegat skal holdes fri på matr. nr. 2 l og 2 bd Strandbørstrup. (Deklaration af 8/3 1939).

Til bevarelse af udsigten fra Gilbjergstien bestemmes, at den højeste, nærmere bestemte del af matr. nr. 2 d Strandbørstrup ikke må bebygges og kan beplantes af lavtvoksende buske. Anbringelse af ledningsmaster m. m. må ikke finde sted.

Når den øvrige del af grunden bebygges, anlægges to 9 m brede veje i retning nord-syd. (Kendelse af 22/12 1947).

Alle må færdes ad Gilbjergstien over Gilbjerggårds grund. Skrænterne skal henligge i deres naturlige tilstand, og mellem stien og den projekterede turistvej må der ikke opføres bygninger af nogen art uden fredningsnævnets samtykke, herunder også skure o. l. Der må anlægges et læhegn men ellers ikke beplantning. Syd for hegnet skal der være en 2 m bred sti.

På visse matr. nr. under Strandbørstrup skal alle kunne færdes og opholde sig, parkere og bade fra strandbredden. Skure og skæmmende indretninger må ikke anbringes her med flere forbud.

De øvrige lodder ved vandtårnet, som nærmere er betegnet på et kort, må højst udstykkes i 5 parceller; på hver må opføres 1 enetageshus. (Kendelse af 13/5 1950).

Med kendelse af 17. september 1956 er det – forhåbentlig – lykkedes at bevare de fleste af udsigterne fra Gilbjergstien. Mellem denne sti og havet er der bygget mange villaer, i hvis haver på skrænten træer og buske er vokset op og hindrer udsigten.

Ved forhandling med de grundejere, fra hvis grund der endnu er udsigt af betydning, har fredningsnævnet fundet ikke ringe imødekommenhed fra deres side overfor den plan – oprindelig fremsat af forfatteren Anders W. Holm – at enhver skulle forpligte sig til at bevare den udsigt, der findes, idet kommunen, hvis ejerne ønskede det, har påtaget sig at foretage den nødvendige beskæring af opvæksten. Disse grunde ligger spredt mellem kommunegården og Gilbjerg, og antallet af de ejendomme, som der således pålægges servitut om åben udsigt, er 15, under Gilleleje og Strandbørstrup. Der er tillagt nævnet påtaleret med hensyn til udsigtsservitutter, der allerede påhviler flere andre grunde.

Fyrstien.

Udsigten til Fyrstien skal bevares over matr. nr. 88 bn Gilleleje. (Overenskomst af 24/4 1918).

Udsigten fra Fyrstien skal holdes fri over matr. nr. 1 l Bonderup og 87 cm, 87 cn Gilleleje. (Deklaration af 7/6 1939).

Turistvejen.

Nogle arealer ved den projekterede turistvej øst for Gilleleje, hørende til matr. nr. 7 b og 10 b Nakkehoved og 1 fg Bonderup, er fredet.

En strækning langs det nordlige skel, ca. 40 m bred incl. vejarealet 20 m, må ikke bebygges, og bevoksning må ikke være højere end 1,25 m over vejens terræn af hensyn til udsigten mod øst over sundet.

Af hensyn til udsigten mod syd fredes et areal, ca. 50 m i bredden og ca. 150 m i dybden, som vist på et kort, på tilsvarende måde.

På parceller, der udstykkes, må kun opføres enfamiliehuse, ikke højere end 7 m til tagryggen. (Kendelser af 25/10 1947 og 22/1 1948).

GRÆSTED SOGN

Gilbjergstien.

En sti, der danner fortsættelse af den sti, der fører langs havet fra Gilleleje forbi Gilbjerghoved, skal genåbnes og fastlægges, således at den fra det sted, hvor den forlader Gilbjerggårds grund skal gå i nærmere betegnet retning over nogle matr. nr. under Strand Esbønderup, og skal være 2 alen bred. (Overenskomst og kendelse af 4/12 1918).

Nævnet har 1/6 1937 tilladt ejeren af matr. nr. 3 k, 3 r og 3 f at forlægge stien således, at den fra skellet mellem matr. nr. 3 d og 3 f føres ad det til 3 f hørende vejareal langs skellet til Strandvejen.

Græsted.

1 eg, 3 elme, 1 bøg og 2 aske i skellet mellem „Ramsager" og et af Gribskovbanen tidligere benyttet grusgravareal skal bevares. (Overenskomst af 17/2 1921).

I Græsted henligger 0,3 ha som fredskov under Pibemosegård.

MÅRUM SOGN

Tinghus plantage.

Ifølge driftsplan for Maarum skovdistrikt er der nord for Frederiksværk-Helsingør landevej fredet en bevoksning af *store gamle lærketræer,* flere hundrede, som hidrører fra den af von Langen i 1778 anlagte plantage.

HELSINGE SOGN

Tranemosen.

Tranemosen mellem Helsinge og Tisvilde, matr. nr. under Aagerup og Lavø, er fredet, navnlig således, at den ikke må opfyldes eller afvandes, at træer og buske ikke må ryddes eller ned-

skæres uden samtykke af fredningsnævnet, og at der ikke må føres spildevand til den, idet den skal henligge i naturtilstand. (Kendelse af 31/12 1940).

Helsinge.

En stor rødbøg i haven ved Kongensgave er fredet. (Kendelse af 6/8 1949).

Pibe Mølle.

En gammel stubmølle, der er købt af Nationalmuseet, og som ligger på en grund, der hører til Møllebakkegård, Højbjerg, må blive liggende på denne grund, sålænge museet ønsker det, med adgang ad en sti fra vejen og ret for museet til benyttelse af det omliggende høje terræn. (Deklaration af 26/4 1921).

En gammel bøg, 4 m i omfang, på matr. nr. 1 a Pibe Møllegård, er fredet. (Kendelse af 20/2 1943).

VALBY SOGN

Ingen naturfredninger.

BLISTRUP SOGN

Blistrup.

Kirkens omgivelser er fredet, således at der ikke må anbringes nogen skæmmende indretning på en nærmere angivet del af matr. nr. 3 o eller på matr. nr. 3 g, ej heller på præstegårdens grund indenfor en afstand af 40 m fra kirkegården. (Kendelser af 2/11 1950 og 28/1 1952).

Gravhøjene.

Omgivelserne ved 10 gravhøje, beliggende på begge sider af den offentlige vej mellem Bakkebjerg og Hesselbjerg, er fredet.

Indenfor en omkreds af 100 m udenom hver af højene må der ikke opføres nogen bygning eller anlægges beplantning eller foretages andre indgribende foranstaltninger uden tilladelse af fredningsnævnet og Nationalmuseet.

Højene ligger på en række matr. nr. under Bakkebjerg og Hesselbjerg. Der er særlig bestemmelse om grusgravning på matr. nr. 8 og 3 a. På sidstnævnte er grænsen for det fredede imod øst og nord to markveje. (Kendelser af 14/4 og 29/10 1945).

Rågeleje.

Der er pålagt en del ejendomme i *Rågeleje plantage,* alle under Hesselbjerg, en servitut med hensyn til grundens benyttelse og bebyggelse, af væsentlig samme indhold som en bortfalden privat servitut, men således at fredningsnævnet nu har påtaleretten. (Kendelse af 1/8 1943).

Ved *skrænterne ved Rågeleje* fra lille Orebjergvej til Hesselbjærgvejen må der på skråningen af skrænterne mod stranden ikke opføres nogen bygning eller anbringes nogen fast indretning, herunder ledningsmaster og flagstænger, eller noget andet, der efter nævnets skøn virker uheldigt. Jorden skal henligge, som den er med græs og lyng, og må ikke opdyrkes eller beplantes eller graves, ligesom murede trapper, terrasser eller lignende ikke må anlægges uden nævnets samtykke.

På de tilstødende arealer må der ikke bygges, uden at tegning og plan forud er godkendt af fredningsnævnet.

En parcel ved hjørnet af Hesselbjergvejen er undtaget fra bestemmelserne i første stykke. (Kendelser af 19/8 1940 og 7/2 1941).

Kommunen har købt en del parceller ved stranden i Rågeleje og udlagt et areal på 5100 m² mellem Strandvejen og havet til offentlig badeplads. Sammen med kroens tilstødende strandgrund har den en længde af 170 m.

Vest for kroen er indrettet parkeringsplads på grunde, der nu tilhører kommunen, som også, på højt terræn med udsigt over havet, har udlagt flere købte grunde, tilsammen ca. 10.000 m², til opholdsplads for besøgende.

Kommunen har badepladser i Smidstrup, 3 ha, og i Udsholt, 460 m², samt i Rågeleje ved sogneskellet i forbindelse med Vejby sogns badestrand.

VEJBY SOGN

„Røde kilde".

Røde kilde på matriklen under Vejby, ved Rågeleje, er fredet; der tilvejebringes en sti, 1½ m bred, fra sognevejen til stranden langs ejendommens østlige skel. Kommunen sætter hegn ved den vestlige side af stien. (Kendelse af 23/6 1938).

Salgårdshøj.

Salgårdshøj ved Kattegat er overdraget til kommunen med den bestemmelse, at arealet skal fredes og ligge til fri og uhindret adgang for almenheden. Det må ikke sælges, ikke hegnes, ikke dyrkes, ikke afgræsses og ikke afgraves, og det må ikke anvendes til parkeringsplads eller lejrplads, ligesom det ikke må bebygges. Der skal være adgang til stedet ad nogle udlagte markveje. (Deklaration i skøde til kommunen af 13/2 1933).

Der pålægges *et område med hedebakker, mellem Salgårdshøj og Rågeleje,* på en række matrikelnumre under Vejby, den servitut, at der ikke så længe den nuværende ejer af matr. nr. 10 bg og 18 e eller hendes søn ejer de nævnte matr. nr. må finde bebyggelse sted uden nævnets godkendelse, samt at påtænkt afhændelse og andet ejerskifte skal anmeldes til fredningsnævnet. Denne servitut omfatter ikke „Hedegården". Så længe servitutten på matr. nr. 10 f og 18 o er gældende, må der ikke på matr. nr. 8 b, 8 t m. fl. bygges yderligere uden nævnets godkendelse af tegning og plan, hvilken godkendelse kun ganske

undtagelsesvis kan forventes meddelt. To nævnte ejere må dog opføre hver et hus. (Kendelser af 14/10 1947 og 18/1 1949).

Ørby Bavnehøj.

Højen er fredet og udsigten, der ikke må hindres af bevoksning, skal bevares. Højdedraget, ca. 1 tdr. land, skal være frit tilgængeligt med adgang ad en sti vest for huset matr. nr. 9 g og 9 h langs det østlige skel til højdens fod. (Overenskomst af 17/9 1920).

I Vejby sogn henligger 3 ha som fredskov under Sommerhøjgård, Mønge.

TIBIRKE SOGN

Helene kilde.

En parcel på 3470 m², hvorpå Helene kilde er beliggende, tilskødes landbrugsministeriet og skal været frit tilgængelig. Arealet bestyres af skovrideren for Tisvilde-Frederiksværk distrikt. (Overenskomst af 10/8 1923, tiltrådt af ministeriet).

I en kendelse af 10/8 1939 af en landvæsenskommission om anlæg af en kystsikring øst for Helene kilde findes en bestemmelse om fri adgang for alle til badning og ophold ved stranden. Det hedder i kendelsen:

De grundejere, der har erklæret sig villige til at give offentligheden adgang til ophold og badning på deres strand, er ejerne af en række nærmere betegnede matrikelnumre, hvoraf een ejendom er adskilt fra de andre. Den første strækning er ca. 276 m, den sidste 61 m. De vil blive afmærkede.

Enhver ejer, der har givet fri adgang til sin strand, har ret til ordens opretholdelse og påtale af misbrug, eventuelt ved bortvisning.

Ved *slugten ved Helene kilde* må der ikke bygges eller lægges hindringer i vejen for almenhedens færdsel på grunden med

„Pynten". Den øvrige del af slugten, i en bredde af 12 m fra bunden til begge sider, må ikke bebygges.

På det fredede område må der ikke anbringes nogen indretning, der efter nævnets skøn virker skæmmende, eller som hindrer udsigten, og der må ikke findes plantning, der indskrænker udsigten. Hegn må ikke være over 1,25 m. Gravning eller opfyldning, der forandrer terrænets form, må ikke finde sted.

Det omtalte areal skal henligge udyrket; sognerådet har ret til at sørge for orden og vedligeholdelse og at opstille bænke. (Kendelser af 30/11 1936 og 21/8 1937).

Helene grav.

Kommunen har i fredningsøjemed erhvervet et udyrket jordstykke med den såkaldte Helene grav, rester af en muret kiste i en rund jordhøj.

Klitrækken.

I eller foran klitrækken ud for Tisvilde hegn må der ikke opstilles badehuse, se under Melby sogn. (Kendelse af 5/10 1929).

Tisvilde badehotel.

Grunde, der har hørt til dette, og som også omfatter strandbredden, skrænterne og en del af bakken, hvor der står rester af hotellets mure, er fredet. Fredningen vedrører en række, også på et kort, nærmere betegnede grunde under Tisvildeleje.

Størstedelen af skrænterne sydvest for trapperne og det høje terræn mellem hotellets mur og samme del af skrænten er kun servitutbelagt. Det øvrige: strandbredden, de nordlige skrænter med trapperne og den nordlige del af hotellets grund, hvor nu ruinerne findes, bliver kommunens ejendom. Her må ikke bygges andet end toiletter o. l., og alle skal kunne færdes og bade. Det samme gælder for en grund, der allerede tilhører kommunen.

Kommunen har påtaget sig at fjerne hotellets rester, planere pladsen, vedligeholde trapper og fællesindretninger. Den kan give ordensbestemmelser.

Skrænteområdet skal henligge i græs og må ikke beplantes undtagen med havtorn eller lignende i de tilladte hegn. Her må ikke opføres bygninger af nogen art, med flere forbud. På det omtalte areal langs skrænten må der ikke være noget, der hindrer udsigten mod vest. (Kendelser af 12/9 1953 og 12/6 1955. En overenskomst af 12/8 1919 ophæves).

Tisvilde.

Tre gamle træer ved hjørnet af Tisvilde byvej og vejen til Vejby skal bevares. (Erklæring af sognerådet af 7/10 1924).

Et stendige overfor „Fogedgården" med de derpå stående træer skal bevares og opføres igen, hvis det på grund af vejudvidelse skulle blive nødvendigt at rykke det tilbage. (Deklaration af 18/11 1935).

En trægruppe på gadejord ud for „Skovridergården" er fredet. (Kendelser af 14/12 og 13/2 1946).

En overenskomst af 8/8 1924 om fredning af en del af Tibirke kirkegård er ophævet, dog således at stendigerne skal bevares. (Kendelse af 1/9 1952).

Sandflugtsmonumentet.

Kastanieallèen til monumentet er fredet. Af træerne kan kun forlanges fjernet grene og kviste, der hindrer færdsel med almindelige landbrugsredskaber og tomme vogne. Fjernelsen kan kun finde sted efter landbrugsministeriets bestemmelse.

Det samme gælder med hensyn til beplantningen om monumentet.

På matr. nr. 5 h, 5 m og 16 må ikke opføres bygninger nærmere end 15 m fra midtlinien af den østlige trærække i alléen samt fra hegnet om monumentet. Lignende forpligtelser, regnet

fra den vestlige trærække, påhviler matr. nr. 13 o og 13 k. Af matr. nr. 13 z må strækningen mellem ejendommens bygninger og alléen ikke bebygges. På matr. nr. 6 a må ikke bygges indenfor 15 m fra hegnet om monumentet. (Overenskomst af 10/11 1925, 28/11 s. å. tiltrådt af landbrugsministeriet, under hvilket alléen hører).

Nogle grunde ved sandflugtsmonumentet skal forblive henliggende som hidtil og må ikke pløjes, udstykkes eller beplantes m. v. (Kendelser af 14/12 1944 og 13/2 1946). Af grundene er matr. nr. 13 bh og 13 bg overtaget af statsskovvæsenet.

Tibirke.

Det gamle sandflugtsdige „Rumpen" er fredet fra det nordlige skel af matr. nr. 1 f Tibirke Flyvesand til 180 m syd for det nordlige skel af matr. nr. 1 d.

Det mellem diget og vejen beliggende areal må kun bebygges med bygninger bestemte til beboelse og landbrug af højde ikke over 8 m til tagrygningen, og kun beplantes således, at udsigten fra vejen til diget ikke skjules. (Kendelser af 22/10 1926 og 15/10 1927).

På nogle af de ovenfor omhandlede grunde må der hverken foran eller bagved det gamle sandflugtsdige opføres bygninger af nogen art eller anbringes indretninger, som efter nævnets skøn virker skæmmende, eller henlægges affald. (Kendelser af 23/6 1938 og 30/11 1938).

„Birkealléen", en strækning på ca. 200 m af byvejen fra Tibirke til Bække bro gennem en skov, hvor der på begge sider af vejen vokser gamle birke, skal bevares. Men hvis træerne må fjernes, vil statsskovvæsenet sørge for, at der plantes igen. Der må ikke opføres nogen bygning på det fredede område, der når til skovhegnet vest for vejen og mod øst til et jorddige i skoven. Der må ikke foretages nogen forhøjning, nogen afgravning eller forlægning af selve vejen uden samtykke af fredningsnævnet. (Kendelse af 2/3 1956).

Johs. V. Jensens ejendom.

Matr. nr. 14 ae Tibirke er efter forfatterens eget ønske fredet. Den er på 4–5 tdr. land. „En Kuppel, for stejl for Ploven, bevokset med Lyng og Enetræer; som den endnu henligger, er den en urørt Relikt fra Istiden." Der er forbud mod bebyggelse og andre sædvanlige bestemmelser. (Kendelse af 4/1 1951).

Tibirke bakker.

På et stort areal af Tibirke bakker, under Tibirke og Tibirke Flyvesand, og derfra udstykkede parceller er af et konsortium lagt servitutter, der går ud på at bevare bakkedragenes landskabelige enhed og oprindelige skønhed og fred. Der bestemmes således, at parcellerne ikke må yderligere udstykkes, at husene skal have strå- eller rørtag og ikke være over 7 m i højde, at jorden skal henligge udyrket, og at beplantning kun undtagelsesvis er tilladt. (Deklaration af 25/5 1919).

En kendelse af 19/9 1952 om fjernelse af beplantning og af selvsået opvækst i Tibirke bakker behandles af overfredningsnævnet.

Ellemosen.

På et område øst for Tibirke bakker mellem Bakkebrovejen og Ramløse å, omfattende en lang række matr. nr. under Tibirke, må der for at bevare udsigten fra vejen over Ellemosen ikke opføres bygninger af nogen art, foretages beplantning m. m. (Kendelser af 8/3 1948 og 28/5 1949).

En oldtidsvej i Tibirke Ellemose, beliggende på matr. nr. 3 ao Tibirke, der hører under Nationalmuseet, og 13 c Ramløse er fredet. Der er offentlig adgang dertil ad en en vej fra sognevejen. (Kendelser af 4/3 1948 og 21/1 1949).

Arresøs omgivelser.

På et 25 m bredt bælte af matr. nr. 12 f Tisvilde langs ejendommens skel (efter matriklen) mod Arresø må der ikke byg-

ges, og bevoksningen skal bevares m. m. (Kendelse af 15/10 1951).

Et 25 m bredt bælte af matr. nr. 5 a Tibirke ved Arresø er fredet på samme måde. (Kendelse af 8/12 1951).

Et 25 m bredt bælte af matr. nr. 9 a Tibirke ved Arresø er fredet på samme måde. (Kendelse af 8/12 1951).

RAMLØSE SOGN

Ramløse kirkes omgivelser er fredede. (Kendelse af 15/3 1950).

ANNISSE SOGN

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 21/3 1950).

Rygårds eng, beliggende på næsset i Arresø ud for Annisse, må ikke bebygges, og der må ikke uden fredningsnævnets tilladelse anbringes ledningsmaster o. l.

Der udlægges et andet areal ved søen til *badeplads* med adgang ad en sti, der udlægges i 2 m bredde langs det nordre skel. (Kendelser af 25/9 1945 og 4/9 1946). Arealet er nu overtaget af kommunen som matr. nr. 19 f.

Hovgårds eng, en del af næsset ved Arresø, omfattende en lang række matr. nr. og dele af matr. nr., er fredet. Der er forbud mod bebyggelse og mod større beplantning, og arealerne må ikke benyttes til lejrplads eller parkering. (Kendelser af 29/4 1950 og 6/6 1951).

En offentlig, kommunal badeplads ved Arresø er udlagt på matr. nr. 26 f, Hovgårds pynt. (Deklaration af 18/4 1951).

Angående fredning af *Tranemose* mellem Lavø og Ågerup, se under Helsinge sogn.

STRØ HERRED

TJÆREBY SOGN

Tjæreby kirkes omgivelser er fredede. (Kendelse af 4/12 1950).

Et stendige ved Rønnehus, matr. nr. 21 Ullerød og 18 Trollesminde, langs ejendommens østlige skel, er fredet. (Deklaration af landbrugsministeriet af 23/9 1935).

En grund under Ebberholt vang på 8000 m² med de udgravede fundamenter af *Æbelholt kloster* er overdraget til Nationalmuseet med det formål at bevare de på ejendommen forefundne minder af historisk interesse. (Gavebreve, lyste 14/9 1936 og 11/11 1940). I tilknytning til klosterruinerne er i 1957 opført en museumsbygning på et grundstykke ved landevejen Hillerød-Frederiksværk. Denne er ligeledes overdraget til Nationalmuseet.

I Tjæreby sogn henligger 75 tdr. land under stiftelsen Sofienborg Læregaard og Strødam samt 2 ha under Hejreholm som fredskov.

ALSØNDERUP SOGN

Alsønderup.

To lyngklædte bakker øst og sydøst for byen skal forblive henliggende i naturtilstand; ligeledes fredes det gamle jorddige mellem matr. nr. 2 a og 8 a Alsønderup. (Deklaration af 11/9 1943).

Arresøs omgivelser.

På et område ved Arresø fra Pølåens udløb til og med gården og bakkepartiet Vittenbjerg under Nejede må der ikke opføres bygninger af nogen art, anbringes indretninger, der virker skæmmende, foretages afgravning eller opfyldning eller henlægges affald. Beplantning må kun ske med nævnets samtykke, idet

arealet, som tildels er udyrket og tildels lyngklædt, skal bevares i lignende tilstand som nu.

Undtagelser med hensyn til bebyggelse og andre særlige bestemmelser gælder for flere grundstykker. (Kendelser af 12/10 1948 og 3/11 1950).

En parcel af ovennævnte område, ca. 600 m², er købt af kommunen til anlæg af en *badeplads* ved Arresø.

SKÆVINGE SOGN

Ingen naturfredninger.

STRØ SOGN

I Strø henligger 3 ha som fredskov under Lyngsholm.

LILLE LYNGBY SOGN

Under præstegården i Lille Lyngby henligger 3,5 ha som fredskov.

ØLSTED SOGN

Grimstrup.

En gammel *hulvej* over Lundebakken, et parti af Strø Bjerg, er fredet således, at vejen og dens skråninger skal henligge udyrkede og uforstyrrede. Ejerne har lov til at slå græsset. Der må ikke opsættes hegn, og der må ikke ved vejen indtil 15 m fra dens kant, opføres nogen bygning. (Kendelse af 10/9 1938).

Ølsted.

Kirkens omgivelser er fredede. Hvis et nødtørftshus på kirkegården ikke kan fjernes, må der anlægges en skjulende og smuk beplantning. (Tillægskendelse af 16/9 1952 til kendelse af 19/8 1950).

Et *bakkeparti* ved Ølsted, som omfatter en del af skolelodden og af matr. nr. 5 q, må ikke bebygges og skal henligge udyrket,

men må beplantes efter en af fredningsnævnet godkendt plan. En anden nærmere bestemt del af 5 q må ikke bebygges. Kommunen har forkøbsret til matr. nr. 5 q helt eller delvis. (Kendelser af 25/9 1945 og 20/2 1947).

På nogle grunde omkring en kæmpehøj vest for Ølsted ved landevejen til Frederikssund må der ikke opføres nogen bygning eller plantes træer uden nævnets samtykke. (Kendelse af 1/12 1949).

St. Havelse.

Kommunen har købt en strandgrund ved fjorden matr. nr. 5 f St. Havelse til badeplads.

Om fredning af et parti ved St. Havelse (kendelser af 7/12 1936 og 21/8 1950) se under Sigerslevvester sogn.

KREGME SOGN

Maglehøj.

Om Maglehøj og dens omgivelser se under Frederiksværk. (Kendelser af 6/9 1948 og 13/5 1950).

Fredede er *de gamle hegn ved Maglehøj* mellem

1) matr. nr. 2 a Brederød på den ene side og matr. nr. 18 a og 19 Arresødal og matr. nr. 75 og 74 Frederiksværk købstads markjorder på den anden.

2) matr. nr. 5 a Brederød på den ene side og matr. nr. 74 og 16 Frederiksværk købstads markjorder på den anden, og

3) matr. nr. 74, 75 og 76 sammesteds og 22 a Arresødal på den ene side og 11–16 Frederiksværk købstads markjorder på den anden.

Jorddigerne må ikke fjernes, nedrives, undergraves eller bortgraves og bevoksningen ikke ryddes, hugges eller nedskæres. Fornøden beskæring kan finde sted, dog at bevoksningen ikke

derved gås nærmere, end at der for så vidt angår hegn nr. 1 bliver 2 m fra midten til hver side og for hegn nr. 2's vedkommende 1½ m fra midten til hver side og for hegn nr. 3's vedkommende 1 alen fra midten til hver side ubeskåret. For så vidt angår hegn nr. 1 på strækningen mellem matr. nr. 18 a Arresødal og 2 a Brederød tillades den for ejendommens drift fornødne studsning, medens hugning og udtynding af dette hegn kun skal kunne ske efter ansøgning af fredningsnævnet.

Ledningsmaster og skilte må ikke anbringes i hegnene, og fældede buske og andet affald ikke henlægges. (Kendelser af 29/6 og 26/11 1937).

Stranden.

Almenheden har ret til fri og uhindret færdsel på den udyrkede og for plantevækst blottede strandbred i Kregme sogn. (Kendelse af 30/7 1919).

Der er adgang for kommunens beboere til badning under iagttagelse af orden og sømmelighed fra Strandvejen ud for matr. nr. 5 i Kregme på en strækning af 110 alen fra ejendommens sydlige skel og mod nord til en med + mærket sten med tilladelse til ophold på den nederste halvdel af den indenfor liggende skråning. Denne tilladelse til ophold på skråningen forpligter dog kun ejerinden personlig og kan tilbagetages.

Den til stranden over ejendommen førende vej, der udmunder i kløften mellem to bakker, bevares som offentlig gangsti. (Deklaration af 6/12 1918).

Matr. nr. 11 o Kregme, som overdrages til institutionen *„Hvideklint"*, skal bevares som en helhed, må ikke udstykkes, ikke yderligere bebygges og skal henligge udyrket som park. Der skal være adgang for offentligheden, dog at arealet omkring bygningen syd for vejen og de sydligste 100 m af strandbredden forbeholdes koloniens beboere. (Deklaration af 1/11 1940).

Bakkestien.

Bakkestien fra Norske Bakke i Frederiksværk forbi krudtværkets magasiner til Strandvejen ved „Hvideklint" fører på en strækning over grundstykker i Kregme sogn. Det fredede område, til hvilket der er offentlig adgang, bestyres af sognerådet. Se nærmere under Frederiksværk. (Kendelser af 17/5 1944 og 24/9 1945).

Der udlægges en sti gående over bakkerne ved Kregme strand fra vejen ved Bjørnehoved, langs stranden, over „Hvideklint" og derfra over flere matr. nr. under Kregme til en fællesvej, hvorfra en sidevej fører ned til stranden ved badehotellet og fortsætter i en sti, der fører op til den førstnævnte vej, som følges til en privat vej, matr. nr. 5 x, der åbnes for gående færdsel, og hvorfra der føres sti over et par grunde ved Grævlingehøj og videre til „Skovvej" øst for Grævlingehøj, endende ved Kregme station. Ved stien bliver udsigts- og opholdspladser ved en høj på matr. nr. 1 g, ved Præsthøj og ved Skovvej. Stien er anlagt af kommunen. (Kendelser af 26/6 1942 og 24/5 1943).

Dronningholm.

Arealet med ruinerne af Dronningholm skal henligge udyrket og græsbevokset med adgang for almenheden under iagttagelse af orden og hensyn.

Arresøs omgivelser.

Matr. nr. 9 c Avderød skal henligge i sin naturlige tilstand uden bebyggelse eller beplantning eller skæmmende indretninger. (Kendelser af 3/12 1947 og 31/12 1948).

Matr. nr. 9 e skal henligge i sin nuværende tilstand. Der er forbud mod bebyggelse, parkering m. m. (Kendelser af 12/11 1949 og 1/3 1950).

På matr. nr. 7 a og 8 a Brederød, der ligesom de ovenfor omtalte to grunde var inddraget under den tinglyste fredningsplan, der omfatter Arresø, er det forbudt at opføre bygninger, boder, skure af enhver art og at anbringe ledningsmaster eller andre

skæmmende indretninger. Kun ejendommen nord for vejen er fredet. (Kendelser af 19/9 1953 og 14/9 1954).

I anledning af en påtænkt udstykning af matr. nr. 7 a Sonnerup ved Arresø bestemmes, at der her kun må opføres 5 sommerhuse, med nærmere bestemmelser om disses udseende, indretning og placering m. m. Skrænten mod søen og søbredden skal forblive liggende i deres nuværende tilstand som græsarealer uden bebyggelse. (Kendelser af 30/11 1951 og 24/7 1952).

En sti, der fra byvejen over matr. nr. 9 a og 10 c Avderød fører ned til *en badeplads ved Arresø,* skal være til færdsel for alle, men færdselen skal holde sig til selve stien og ikke nå hen til den nærliggende vandingsplads. (Kendelser af 7/12 1949 og 20/11 1950).

VINDERØD SOGN

Vinderød.

For at hindre skæmmende bebyggelse ved *Vinderød kirke* må der på matr. nr. 3 a ikke i en afstand af 50 m fra kirkegårdsmuren anbringes sprøjtehus, transformatorstation, garager, hønsehuse, skure og andre indretninger, der efter nævnets skøn kan virke skæmmende (angår ikke beboelsesejendomme). Drivhuse (kun syd for kirken) må ikke rage op over muren. (Kendelse af 10/7 1949).

En udvidelse af *Vinderød kirkegård* betinges af, at kirkegårdsmuren ikke nedrives, og at plantningen ikke må få en sådan højde, at udsigten til Arresø forringes. (Kendelse af 20/9 1952).

På en *granhøj* ved Vinderød skole må der ikke opføres nogen bygning, ikke rejses telte med flere forbud. (Kendelse af 12/1 1951).

Karsemose.

Betingelser for udstykning til bebyggelse af matr. nr. 7 ax Karsemose ved Asserbovejen er fastsatte ved deklaration af 23/2 1943.

Om adgang til *Arrenakke,* se under Melby sogn.

I Vinderød sogn henligger 11 ha under matr. nr. 5 d m. fl. Vinderød og 4 ha under matr. nr. 1 a, 25 b Arresødal som fredskov.

MELBY SOGN

Stranden.

Alle må færdes på den udyrkede og for plantevækst blottede strandbred i Melby sogn. (Kendelse af 19/12 1917).

Der er adgang til stranden over matr. nr. 4 a Tollerup og en vej fra Melby-Tollerupvejen langs skellet mellem matr. nr. 14 a og 15 a Melby samt ad en sti fra Melby-Liselejevejen over matr. nr. 12 fortsat over andre grundstykker. (Overenskomst i tilslutning til foregående kendelse).

Der må ikke opstilles badehuse i eller foran *klitrækken* ud for Tisvilde hegn, Asserbo og Liseleje plantager fra stejlepladsen ved Tisvildeleje til stejlepladsen ved Liseleje, ej heller i den nærmeste del af skoven, hvor bevoksningen er så lav, at den ikke kan skjule badehusene. (Vedrører matr. nr. under Tisvilde Flyvesand og under Melby). (Kendelse af 5/10 1929).

Langs det vestlige skel af ejendommen Hyllingebjerg under Tollerup er en vej ned til stranden åben for alle. (Erklæring af 19/12 1917).

Høje Lindbjerg.

Bestemmelser angående en del af *„Lindbjerg"* ved Liseleje går ud på:

1) der skal være fri adgang til en jordstrimmel, 10 m bred, af matr. nr. 9 k Melby langs denne parcels vestlige skel,

2) at der på en strimmel af samme bredde lige øst for den under 1) nævnte ikke må bygges eller plantes således, at udsigten hindres,

3) at et areal, 100 alen langt og 5 alen bredt, udlægges til vej

i flugt med den under 1) og 2) omtalte strimmel fra skellet til matr. nr. 9 k over matr. nr. 13 am,

4) for enden af denne vej på matr. nr. 13 am udlægges et areal, 40 alen på hver led, til fri adgang og ophold,

5) og på samme ejendom et areal nord for denne firkant, 40 alen langt og 10 alen bredt, hvor der ikke må bygges eller plantes således, at udsigten hindres.

6) Fra Melby-Liselejevejen udlægges en vej eller sti af mindst 3 alens bredde til det fredede areal. (Kendelser af 19/12 1917 og 27/9 1918).

Det i 1918 fredede parti af Høje Lindbjerg udvides med 2½ ha af matr. nr. 13 ci, der skal henligge i naturtilstand og med adgang for almenheden. Til det fredede område udlægges vej fra Højelindbjergvej. På matr. nr. 13 h må yderligere beplantning ikke finde sted. (Kendelser af 2/9 1946 og 14/6 1947).

De fredede arealer på Høje Lindbjerg er udvidet med matr. nr. 13 bc og 13 ba Melby. (Kendelser af 3/4 og 19/12 1957).

Melby.

Et nærmere betegnet lyngbevokset areal, som benyttes til fægtningsskydning, skal bevares i naturtilstand og må ikke beplantes eller afvandes. (Deklaration af landbrugsministeriet af 6/6 1930).

På det terræn, der omgiver *de 5 gravhøje syd for Melby,* må der indenfor 100 meters afstand fra hver side af højene ikke opføres nogen bygning eller anlægges beplantning uden tilladelse af fredningsnævnet og Nationalmuseet; dog undtages enkelte områder, medens andre længere bortliggende inddrages under fredningen. Et sommerhus skal fjernes. På en på et kort angivet grund må der kun opføres bygninger af indtil 6 m højde. (Kendelser af 20/11 1946 og 10/7 1947).

Evetofte.

På *skrænten ved Hanehoved,* nedenfor denne eller i en af-

stand af 25 m fra dens overkant må der ikke opføres bygninger af nogen art, og der må kun være lav beplantning m. m. Det fredede område er nærmere angivet på et kort. (Kendelser af 23/9 1947 og 4/10 1948).

En trægruppe ved vejen forbi Vangeledgård, bestående af gamle ege og nogle aspe, er fredet. (Kendelse af 21/3 1955; sagen angik også bevarelsen af et gammelt hegn. Herom opnåedes forlig).

Arrenakke bakker.

Til Arrenakke bakker skal man som hidtil kunne færdes fra landevejen ad en sti over en række grunde under Karsemose; men hunde må ikke medtages, og der må ikke ved stien eller i bakkerne opslås telte, holdes møder, drives restauration eller musiceres m. fl. ordensforskrifter.

Stien fører mellem landevejen og bakkerne over en lille bro, som Melby og Kregme-Vinderød kommuner har påtaget sig at vedligeholde. Fra denne udlægges vej for gående og cyklende over en række matr. nr. under Melby og Tollerup til Nyvej. Fra Møllevangsvej nord for Arrenakkegård udlægges vej for cyklende og gående over nogle grunde under Vinderød, Karsemose og Melby. Endelig skal der være adgang til bakkerne fra landevejen over yderligere et par ligeledes nærmere angivne grunde under Karsemose.

Cyklestien vedligeholdes af kommunerne. På matr. nr. 6 s Karsemose må der ikke være beplantning højere end husets tag og på matr. nr. 6 p og 6 i sammesteds må der ikke være beplantning, som forringer udsigten. (Kendelser af 8/11 1947 og 18/1 1949).

TORUP SOGN

Stranden ved Kattegat.

Almenheden har ret til fri og uhindret færdsel på den for plantevækst blottede strandbred i Torup sogn. (Kendelse af 20/6 1918).

En nedkørsel til stranden ved Gallebjerg er til almindelig afbenyttelse. (Overenskomst af 10/6 1918).

Lignende overenskomster gælder for matr. nr. 20 Kikhavn (10/6 1918) og matr. nr. 17 a Torupmagle overdrev (10/7 1918).

Over matr. nr. 8 al Hald skal der være en adgangsvej til stranden. (Overenskomst af 10/7 1918, jfr. deklaration af 7/9 1923).

Ved matr. nr. 3 d Kikhavns strand er der ret for almenheden til ophold og badning på en strækning af 75 m fra dens østlige skel. (Deklaration af 4/4 1939).

En på et kort nærmere angiven strækning af kysten ved Hald udlægges som offentlig badestrand.

Matr. nr. 21 k Hald fredes mod enhver form for bebyggelse og mod anbringelse af skæmmende indretninger, derunder skure, ledningsmaster o. l.

Til den vestlige del af arealet, der udstykkes efter en linie 75 m fra østskellet, skal der være fri adgang for almenheden til at færdes og til at opholde sig på og bade fra strandbredden, men ikke ret til parkering eller teltslagning. Dette grundstykke udstykkes og overtages af kommunen, der lader opsætte hegn og anbringe en trappe til stranden. (Kendelser af 15/1 1952 og 29/1 1953).

„Hald Bavnehøj".

Et areal 100 × 100 m, beliggende ved Kattegat, „Hald Bavnehøj" må ikke bebygges eller beplantes.

Som adgang til dette højdepunkt udlægges en vej over nogle nærmere angivne grunde og fra denne vej en 4 alen bred sti til strandskrænten, hvor der af naturfredningsforeningen for Torup sogn om sommeren anbringes en trappe.

Almenheden har ret til badning ud for de angivne grunde.

Som adgang til stranden udlægger sognerådet en sti fra vejen til udlodderne til det fredede areal. (Kendelser af 17/5 1919 og 18/9 1920).

Spodsbjerg.

For en sti fra Hundested til Spodsbjerg fyr langs det sydlige og østlige skel af matr. nr. 32 a Kikhavn til statens grund gælder en overenskomst af 17/5 1919.

Til et areal syd for Spodsbjerg skanse, mellem denne og Kattegat, er der adgang for alle. Det må ikke bebygges, ej heller benyttes til parkering eller teltplads, men skal henligge som grønjord, med flere bestemmelser. (Kendelser af 31/5 og 13/11 1945).

Knud Rasmussens Hus.

Arealet omkring Knud Rasmussens Hus, der tilhører Torup kommune, skal henligge fredet med bevarelse af dets natur og må ikke yderligere bebygges eller beplantes. (Skøde, lyst 17/11 1939).

Dyssebakken.

Bebyggelse må ikke finde sted på et nærmere betegnet areal mellem Kikhavn og Hundested. Beplantningen skal være lav. På et nærmere betegnet areal må almenheden opholde sig, men der må ikke opslås telte eller indrettes lejrplads.

Lignende bestemmelser gælder et areal ved stranden, men her må ikke plantes. På den sydlige del af matr. nr. 3 b Kikhavn lægges den servitut, at bebyggelse og beplantning ikke må være højere end arealets højeste punkt.

Alle de omhandlede grunde ligger nær ved den planlagte nordsjællandske kystvej. (Kendelser af 25/5 1950 og 19/4 1952).

Hundested.

Det til havnen og til flere ejendomme hørende *opskyllede sandareal ved Hundested havn,* ca. 1½ ha, skal henligge ubebygget til fri færdsel og med adgang for alle til ophold og badning. Til opstilling af badehuse og boder kræves fredningsnævnets tilladelse. Forurening af sandarealet eller henlægning af

affald må ikke finde sted. Sand må af grundejerne kun borttages til eget brug. (Undtagelse: sand til opfyldning i anledning af vejanlæg). (Kendelser af 16/9 1939 og 16/1 1940).

Storebjerg.

Kommunen har købt matr. nr. 4 og 10 Hundested, beliggende i nærheden af Storebjerg, et areal på ca. 60.000 m², hvoraf der vil blive udstykket grunde langs Fjordvej, mens 31.000 m² skal forblive henliggende i naturtilstand. Tillige har kommunen købt matr. nr. 1 fb af Tømmerup overdrev, 6000 m², der ligeledes udlægges som friluftsplads.

Der er fri adgang for alle til den firkantede åbne plads på ca. 10.000 kvadratalen i plantagen på Storebjerg ved Lynæs, som ikke må beplantes eller bebygges, og der skal være adgang til stedet ad en 2 m bred sti fra byvejen over matr. nr. 5 a Tømmerup overdrev, jernbanelinien og 4 a Torupmagle overdrev. (Kendelser af 16/6 og 11/11 1930 samt 29/3 1932).

Lynæs fort.

Der er adgang for fodgængere ad en sti fra fortvejen til stranden langs det nordre skel af Lynæs fort, og på en strækning af 15 m fra strandbredden skal det være tilladt badende og andre at opholde sig. (Kendelse af 15/8 1933).

Strækningen mellem Hundested og Lynæs.

Strandbredden af matr. nr. 1 i af Tømmerup overdrev med en tilstødende del af grunden er udlagt til ophold og badning for alle med adgang fra byvejen. (Deklaration af 23/3 1936).

Der tilstedes ligeledes offentligheden adgang til at opholde sig på matr. nr. 5 bf Tømmerup overdrev og til at bade fra ejendommens strand. (Deklaration af 29/4 1936).

Et nærmere angivet areal af det kommunen tilhørende matr. nr. 5 a Tømmerup overdrev, smukt beliggende med udsigt over havet, må ikke bebygges, ikke benyttes til parkering eller teltplads, med flere bestemmelser. (Kendelse af 18/5 1948).

Lynæs.

Stien langs stranden fra Havnevejen i Lynæs til St. Karlsmindevejen over en række nærmere betegnede grunde skal være fri og uhindret til færdsel for alle, og terrænet mellem stien og stranden være almentilgængeligt, hvor der ikke vokser tagrør. (Kendelse af 15/8 1933).

Et parti, nu tilhørende kommunen, at bakker ved *Lynæs kirke* skal henligge frit og ubebygget med adgang for almenheden. Der udlægges nærmere betegnede offentlige stier og en udsigtsplads, 12×14 m. (Kendelser af 26/5 og 12/12 1939).

Klintebakken.

En del af Klintebakken ved Lynæs på matr. nr. 36 Store Karlsminde er fredet. Arealet, der når fra loddens vestre skel til en lavning øst for generalstabsmærket, er ca. 2 skæpper land, ca. 140 m langs havet, ca. 40 m bredt i øst og ca. 10 m i vest. Arealet skal bevares i sin naturlige tilstand og må hverken bebygges eller beplantes. (Kendelser af 17/5 1919 og 18/9 1920).

„Langs Skrænten skal der i en Bredde af 2 Meter fra den til enhver Tid eksisterende Strandoverkant være Ret til fri og uhindret Færdsel for Almenheden og Arealet maa derfor ikke afgraves eller oppløjes."

Denne sti, *Klintestien,* udgår fra Stejlepladsen ved Sølagervejen og går ad den jævne skråning mod stranden hen til en trappe, hvorfra den går over det i 1920 fredede areal og klintens højeste punkt og ender ved Fiskervejen, en smal vej, der fra Sølagervejen fører ned til stranden. (Kendelser af 9/8 1946 og 26/4 1950 og de ovenfor nævnte kendelser fra 1919 og 1920).

I Torup sogn henligger 20 ha under matr. nr. 1 i Grønnæssegård som fredskov.

LYNGE-FREDERIKSBORG HERRED

FREDERIKSBORG SLOTSSOGN

Slottets omgivelser.

Frederiksborg slotshave, Lille Dyrehave, Indelukket og Jægerbakken, omfattende ialt 62 ha, henligger som fredskov.

Tirsdagsskoven.

Ved indkørselen til Tirsdagsskoven er *en gammel elm* fredet, således at den ikke må beskæres. Skovgærdet derved skal bevares, som det er, og må ikke afgraves; det må kun beplantes med tilladelse af statsskovvæsenet. (Overenskomst af 15/5 1924).

Hillerødsholm.

To gamle, sammenvoksede træer – en eg og en bøg – i en have ved Gadevangsvej på matr. nr. 1 k og 1 p Hillerødsholm er fredet. (Kendelse af 4/12 1936).

Lindealléen og *kastanialléen* mellem Gadevangsvejen og Hillerødsholm-kvarteret er fredet. (Kendelse af 7/7 1939). Kapning af grene i kastanialléen må ikke foretages uden fredningsnævnets tilladelse. (Kendelse af 13/8 1946).

Det store *asketræ* på ejendommen „Stutterivænget" er fredet; fredningsnævnet for Frederiksborg amt har påtaleret. (Servitut, lyst 28/4 1955).

Idrætsanlægget ved Selskov.

Vedrørende benyttelsen af kommunens idrætsanlæg ved Selskov til afholdelse af motorløb har sognerådet overfor naturfredningsnævnet erklæret, at idrætsanlæggets løbebane ikke vil blive stillet til rådighed til afholdelse af nogen form for motorløb, der kræver forandringer af løbebanen eller særlige anlæg, specielt ikke til forhindringsløb (dirt-track). Iøvrigt vil banen kun blive benyttet til motorløb med tilladelse af politiet. (Deklaration af 19/6 1951).

Møllebakken.

Om det ca. 1 td. land store kratbevoksede areal på Møllebakkens top, hvorfra der er udsigt over Hillerød, er rejst en sag, som går ud på, at det ikke må bebygges, men skal henligge som „grønt område". Sagen henstår til forhandlinger.

NØRRE HERLEV SOGN

Hammersholt.

For matr. nr. 5 m Hammersholt er fastsat betingelser for tilladelse til udstykning og bebyggelse. (Deklaration af 30/9 1942).

LILLERØD SOGN

Lillerød.

På hjørnet af Lyngevej og Frederiksborgvej er fredet en *gammel eg.* Indenfor en omkreds af 12 m må der ikke bygges. Mod vejen skal der være hegn og mur eller stensætning til at holde på jorden. (Kendelse af 12/5 1937).

Et areal af matr. nr. 6 t Lillerød må ikke udstykkes i mindre parceller end 3000 kv.alen; bebyggelsen skal være mindst 10 m fra vejskel og være villamæssig. (Deklaration af 10/8 1942).

Som fredskov henligger 0,5 ha under gården Hvidesten.

LYNGE SOGN

Lynge.

Et areal af matr. nr. 14 e Lynge må ikke udstykkes i mindre parceller end 3000 kv.alen; bebyggelsen skal være mindst 10 m fra vejskel og være villamæssig. (Deklaration af 10/8 1942).

UGGELØSE SOGN

Bastruptårnet.

Grundstykket med ruiner af tårnet ved Bastrup sø („Bastrup

Stenhus"), der blev fredlyst 1848, er ved skøde af 25/2 1926 overdraget Nationalmuseet.

Terrænet omkring ruinen ca. 50 m nord og øst og ca. 100 m mod vest samt søbredden udfor en række nærmere angivne grunde må ikke bebygges udover den bebyggelse, der findes. Ombygning og tilbygning må kun ske med fredningsnævnets godkendelse, og der må ikke drives beværtning. Der må ikke findes indretninger, der er til hinder for udsigten eller virker skæmmende. Høj plantning kan forlanges nedskåret. (Kendelser af 2/4 1940 og 8/11 1940).

Egnen ved Bastrup sø og Buresø.

De fredede arealer omslutter *Bastrup sø* og strækker sig mod øst og vest i ådalen. Selve søen med opgrødearealer er omfattet af fredningen. Der må bades i søen fra dens vestlige bred, hvor et grundstykke er fredet efter stiloven.

Ved *Buresø,* der hører til Mørdrupgård, bliver der adgang til badning fra opgrødearealet ved søens østlige ende og ved dens vestlige bred der, hvor en vej fra Mørdrupgård bøjer ned til søen, og hvor der er en åben plads. Det område, der her fredes af landskabelige grunde, ligger vest for søen, men strækker sig mod syd til Slagslunde skov og omfatter matr. nr. 4 a, 4 b og 4 c Mørdrup samt ejendomme i Jørlunde, Slagslunde og Ganløse sogne.

Fredningen har til hensigt at bevare landskabets karakter og udelukker bebyggelse udover enkelte tilfælde, hvor det efter kendelsen er tilladt på betingelser. Det forbydes at foretage opfyldning og uden nævnets tilladelse at plante træer, anlægge veje eller lade opstille ledningsmaster. (Kendelser af 28/11 1945 og 13/2 1948).

Bastrup.

Et ungt egetræ i hegnet ved vejen syd for Rosenlund på matr. nr. 5 a Bastrup er fredet. (Deklaration af 11/8 1942).

Vedrørende bebyggelse m. m. på matr. nr. 4 m og 4 c Bastrup er der truffet nærmere bestemmelser ved deklaration af 21/6 1949.

Mølleådalen.

Et område i Mølleådalen, omfattende en række matr. nr. under Hestetang Mølle, og arealer i Farum samt Slagslunde og Ganløse sogne, er fredet. (Kendelser af 28/11 1945 og 23/2 1948).

I mosedraget mellem Farum Lillevang og Ganløse Ore er en lod på 1½ ha matr. nr. 1 g og 1 h Hestetang Mølle fredet, således at der ikke må bygges der eller anbringes nogen indretning, der virker skæmmende, ej heller henlægges materialer eller affald. (Kendelser af 1/7 1937 og 3/12 1937).

Uggeløse Hegn.

På *voldstedet Bure eller Borre slot* i den sydlige del af Uggeløse hegn må pløjning ikke finde sted. (Deklaration af 19/8 1944).

Vassingerød.

En trægruppe på 33 gamle bøgetræer øst for jernbanestationen er fredet. (Overenskomst af 9/11 1926).

Som fredskov henligger 2 ha under Rosenlund, Uggeløse.

SLANGERUP SOGN

Slangerup.

„Kirkeengen" øst for Slangerup, der nu ejes af kommunen, er fredet således, at den ikke må anvendes til andet formål end som offentligt anlæg. Der må ikke indrettes teltlejr. Arealet, der omfatter 9,6 ha dels dyrket, dels og for størstedelen mose, eng og græsgang, har tidligere tilhørt Slangerup kirke, således at brugsretten var forbeholdt nogle i gavebrev af 1720 nævnte personers

arvinger; denne brugsret er bortfaldet. (Kendelser af 9/4 og 27/12 1945).

Som fredskov henligger 1 ha under Kratgården, Slangerup.

UVELSE SOGN

Uvelse kirkes omgivelser er fredede.

Den høje sten på Tilsbækgårds mark, matr. nr. 9 a Uvelse, må ikke flyttes eller udgraves. Påtaleberettiget er fredningsnævnet. (Deklaration af 20/11 1942).

Som fredskov henligger 0,8 ha under Strenghøjgård, Uvelse.

GØRLØSE SOGN

Ingen naturfredninger.

GRÆSE SOGN

Kirkens omgivelser.

I en afstand af 10 m fra det vestlige og 5 m fra det sydlige skel af matr. nr. 53 a Græse må ikke opføres nogen bygning. Menighedsrådet har forkøbsret til matr. nr. 59 Græse. (Kendelse af 21/10 1952).

Et areal på 19×14 m omkring en *jættestue* i Græse er fredet, og der er tilladt fri passage fra sognevejen Græse-Hørup til den sydligste del af jættestuen. (Kendelse af 17/12 1924 og overenskomst af 27/12 1924).

SIGERSLEVVESTER SOGN

Kirkens omgivelser.

Det vest for kirken beliggende sprøjtehus skal være omgivet med en passende bevoksning. (Kendelse af 21/10 1952).

St. Havelse.

Et parti ved St. Havelse på begge sider af landevejskroen, om-

fattende Møllegården med have og nærmeste omgivelser samt skoven, terrænet mellem møllen og vejen og det til møllen hørende areal ved åen vest for vejen, samt et areal under Ølsted kommune, nemlig det til gården Johannedal hørende areal mellem vejen og åen øst for denne og jordstykket mellem åen og det tidligere bagløb vest for vejen, en del af matr. nr. 16 a St. Havelse og endelig et hus med have (matr. nr. 17 b St. Havelse) er fredet.

På dette område må der ikke opføres bygninger, ikke plantes træer eller buske eller anbringes indretninger, der indskrænker udsigten eller virker skæmmende. Ledningsmaster må kun anbringes, hvor fredningsnævnet tillader det. Det må ikke benyttes som parkeringsplads.

Skoven på matr. nr. 11 a, det gamle hegn matr. nr. 17 b og de høje træer ved Møllegården, også de træer, der står i række bag gården, skal bevares. (Kendelser af 17/12 1936 og 21/8 1937).

I Sigerslevvester henligger 2 ha som fredskov under matr. nr. 11 a.

JØRLUNDE SOGN

Kirkens omgivelser.

Det ved kirken beliggende forsamlingshus må kun udvides mod øst, og rejsestalden skal da samtidig fjernes. (Kendelser af 11/10 1952 og 28/11 1953).

Egnen ved Buresø, se under Uggeløse, Slagslunde og Ganløse sogne.

I Jørlunde henligger 7 ha under gården Egedal som fredskov.

OPPESUNDBY SOGN

Ingen naturfredninger.

ØLSTYKKE HERRED

SNOSTRUP SOGN

Kirkens omgivelser.

Hvis nødtørftshuset forfalder, må det ikke genopføres, hvor det står, men bag kapellet (og stenmuret). Indtil videre bør det nuværende dækkes ved en nærmere angivet beplantning. (Kendelse af 18/9 1952).

ØLSTYKKE SOGN

Den gamle Værebro.

Nationalmuseet har fredet, hvad der er tilbage af Værebro, nemlig en gammel stenfyldt vejdæmning, hvis nordlige ende ved åens sydside er 1,10 m over terrænet.

Den findes på matr. nr. 1 a og 1 c af Jyllinge lige overfor matr. nr. 3 e og 3 h af Svestrup, hvor vejen har været fortsat, men hvor der nu ikke ses spor af den.

STENLØSE SOGN

Stenløse.

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 26/9 1950).

I haven ved *det Melchiorske enkesæde* i Stenløse er nogle træer fredede, nemlig:

1) en gruppe linde i havens nordvestlige hjørne,
2) den gamle eg ved præstegårdsvejen overfor kirkegården,
3) tre gamle ege ved sognevejen i den nordlige del af haven.

(Overenskomst med stiftsøvrigheden 10/9 1926).

VEKSØ SOGN

Veksø.

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 6/10 1950).

I Veksø er matr. nr. 9 ag og en del af matr. nr. 9 fredet for at bevare en *udsigt fra vejen* vest for Veksø mod nord til et moseparti. De fredede grundstykker skal henligge i deres nuværende tilstand, der må ikke opføres nogen bygning m. fl. forbud. (Kendelser af 4/1 1953 og 28/1 1954).

SLAGSLUNDE SOGN

Egnen ved Bastrup sø og Bure sø.

Følgende områder er fredede:

1) ca. 2 ha mellem Slagslunde skov og Bure sø, der nu er købt af staten med undtagelse af et afbyggersted med have. På statens ejendom må kun opføres bygninger til landbruget, og der må ikke være plantning, der forringer udsigten fra vejen langs skoven; også på det område, der ikke tilhører staten, er der lagt servitut m. h. t. bebyggelse m. v.

2) ca. 9 ha sydvest for Bure sø strækkende sig fra statsskoven Krogenlund hen mod Ganløse Eget, hvoraf en del er købt af staten. Her må ikke bygges, og på hele arealet med undtagelse af nærmere bestemte matr. nr. skal alle have lov at opholde sig og færdes. Hegn kan forlanges fjernet. Jagt er forbudt.

3) ca. 8 ha ved *Klokkekilde bakke,* for størstedelen plantage og for størstedelen tilhørende staten. Herom gælder lignende bestemmelser som under 2).

Der anlægges 2 m brede offentlige stier fra Klokkekilde bakke til område 2) og til Ganløse Eget og til Slagslunde-Ganløsevejen langs Damvad å. (Kendelser af 2/3 1940 og 29/5 1941).

Omkring *Bastrup sø* og *Buresø* fredes et større antal matr. nr. under Bastrup og Slagslunde, herunder flodemålsarealer, selve Bastrup sø samt arealer i Jørlunde, Lynge og Uggeløse sogne. (Kendelser af 28/11 1945 og 13/2 1948).

Matr. nr. 41 a Slagslunde ved *Buresø* og flodemålsarealet ud for samme fredes således, at der bliver fri adgang for offentligheden og forbindelse med den langs søens vestside gående sti,

idet teltslagning dog er forbudt. Opsyn med de fredede arealer (se kort og kendelse af 13/2 1948) føres af kommunen. (Kendelser af 27/8 1955 og 12/6 1956).

Slagslunde.

Ved det store ahorntræ ved skolen må der ikke opføres nogen bygning indenfor 10 m afstand. (Deklaration af 12/5 1945).

En eg på matr. nr. 11 a Slagslunde ved indkørselen til gården er fredet. (Deklaration af 23/5 1945).

To ege i haven på matr. nr. 2 b Slagslunde er fredede. (Deklaration af 23/5 1946).

GANLØSE SOGN

Ganløse Eget.

Et krat på vejskråningen på Broskovbakken sydøst for Ganløse Eget er fredet. (Overenskomst med sognerådet 25/11 1926).

Ved et egetræ ved vestsiden af Vejen fra Ganløse til Hillerød, i nærheden af Ganløse Eget, må der ikke bygges i en afstand af 15 m fra træet på samme side af vejen. (Deklaration af 15/8 1937).

Ifølge driftsplan for statsskoven Ganløse Eget er der her fredet en stor sten, kaldet „Myrestenen".

Mølleådalen.

Et område i Mølleådalen, omfattende et større antal matr. nr. i Ganløse, heriblandt Sortemose, samt flere grundstykker i Farum, Lynge og Uggeløse sogne, er fredet. (Kendelser af 28/11 1945 og 23/2 1948).

Ganløse Ore.

Et område syd for statsskoven Ganløse Ore, dels i Slaglunde-Ganløse, dels i Værløse kommune, er fredet. Sagen blev rejst af Danmarks Naturfredningsforening og behandlet af fredningsnævnet for Københavns amtsrådskreds (tiltrådt af medlemmer af fredningsnævnet for Frederiksborg amt). Fredningens hensigt er bevarelse af skovbrynet mod uheldig bebyggelse eller behandling.

Fredningsbestemmelserne er henførte til 4 typer. – Type A bestemmer, at den nuværende landskabelige tilstand skal opretholdes, idet området, der fortrinsvis består af landbrugsarealer, kun må udnyttes som hidtil og under iagttagelse af en række specielle bestemmelser, der navnlig går ud på, at der ikke må opføres bygninger af nogen art med undtagelse af de nødvendige landbrugsbygninger. – Type B tillader opførelse af læskure for kreaturer og på større lodder enkelte bygninger, når almene hensyn taler derfor. – Type C angår bebyggede mindre ejendomme; på disse må der ikke uden nævnets tilladelse opføres nogen bygning, i tilfælde af genopførelse eller ombygning må tegning være godkendt af fredningsnævnet. – Type D angår arealer, der tilhører forsvarsministeriet og benyttes til skydebaner. Væsentlige ændringer i deres tilstand og udnyttelse skal forud være godkendt af nævnet. (Kendelser af 12/6 1951 og 21/11 1953).

Som fredskov henligger 1 ha under gården Egelund og 1 ha under Engbjerggård, begge i Ganløse.

FARUM SOGN

Mølleådalen.

Et område i Mølleådalen vest for Farum sø mellem statsskovene Ganløse Ore, Terkelskov og Farum Lillevang, omfattende et større antal ejendomme og parceller i Farum samt i Lynge, Uggeløse, Slagslunde og Ganløse sogne er fredet.

De tinglyste fredningsbestemmelser er noget forskellige, efter-

som ejendommen er landbrug, med eller uden bygninger, eller hus med have, eller areal med sommerhus, spejderhytte o. l. Fredningen går i det hele taget ud på at bevare landskabet, som det er. For landbrugsejendommes vedkommende bestemmes, at deres tilstand ikke må forandres, men de skal kunne udnyttes som hidtil. Bebyggelse må ikke finde sted, dette gælder også boder, skure og drivhuse. Det er forbudt at anbringe ledningsmaster o. l., foretage afgravning eller opfyldning, der forandrer terrænet, nedbryde stendiger, anlægge veje og foretage udstykning. Ligeledes er der givet forskrifter m. h. t. bevarelsen af hegn og beplantning. Også for sommerhusarealer gælder de fleste af disse bestemmelser. Ved bebyggede ejendomme skal i tilfælde af ombygning og genopførelse planen være godkendt af overfredningsnævnet.

Af overfredningsnævnet er der meddelt enkelte tilladelser til udstykning, bebyggelse, plantning eller tørveskær under særlige betingelser. (Kendelser af 28/11 1945 og 23/2 1948).

Efter driftsplanen for statsskoven Farum Lillevang er der fredet en 3 tdr. land stor holm med gamle bøge.

Fra Mølleåen til Farum.

I forbindelse med det såkaldte stianlæg nr. 6 fra Farum til Gedevasebo, som omtales nærmere i indledningen, er der foretaget følgende fredninger:

1) bakkepartiet „*Gretesholm*", som er overtaget af statsministeriet, og hvortil alle har adgang,

2) et eng- og moseareal mellem Gretesholm og Mølleåen. (Kendelser af 28/11 1945 og 23/2 1947).

Dele af *Præstemosen* er fredede: matr. nr. 6 t Farum (deklaration af 8/11 1944) og 12 i (deklaration af 28/2 1945).

Skovpartiet *„Præstebakken"* er fredet, og der er fri adgang hertil for almenheden. (Kendelser af 8/12 1921 og 3/3 1922).

Adgang fra skoven til søen og til færdsel langs denne er sikret af A/S Farum Sø. (Deklaration af 28/10 1921).

Der åbnes adgang til bakketoppen på *Storebjerg*. Adgangsvejen vedligeholdes af kommunen. (Kendelser af 28/11 1945 og 23/2 1948).

Farum kirkes omgivelser.

Til et hus på matr. nr. 1 ac m. fl. Farumgård mellem kirken og søen må der ikke føres luftledning på master, men må benyttes kabelledning. (Kendelse af 28/3 1938).

For at bevare *udsigten fra Farum kirkegård* pålægges ejendommene matr. nr. 1 ac og matr. nr. 1 ag m. fl. Farumgård samt „Søvejen" forbud mod bebyggelse, anbringelse af ledningsmaster, bestemmelser om, at plantning kan forlanges nedskåret, m. fl. servitutter. (Kendelser af 18/5 1938 og 3/6 1939).

Kirkens omgivelser er fredede. På præstegårdens område – have, gårdsplads, brændeplads og indkørsel – må intet opføres. Lignende gælder matr. nr. 78 a, matr. nr. 77 mellem huset og kirkegårdsmuren og haven vest for opgangen til kirkegården. Huset øst for opgangen må ikke omplaceres uden forhandling med provstiudvalget, og dets grundareal må ikke udvides. (Kendelse af 4/4 1952).

Farum sø.

Landbrugsministeriet har under 7. maj 1949 udstedt regler for færdsel med både på Farum sø, hvorefter der kun er adgang hertil med kajakker og kanoer, der fører en klubs stander eller mærke og medfører legitimationskort visende, at klubben er tilsluttet „Dansk Kajak-Forbund", samt med udlejningsbåde hjemmehørende i Farum sø, derimod ikke for maskindrevne fartøjer.

Om landingssteder og om ordens overholdelse, bl. a. med hensyn til bevoksningen og fuglelivet, er der givet nærmere forskrifter, hvis overholdelse påses af statsskovvæsenet.

Farum.

Sognerådet har bestemt, at arealet *„Fredtofte"* i Farum skal fredes og bevares som offentligt parkanlæg. Indtil videre vil det dog som hidtil blive udlejet til dyrkning. Det begrænses af Fredtoftevej, Farumgårds skov, Kildestien samt arealerne i en byggegrunds dybde fra hovedgaden. Matr. nr. 36 d og 36 h berøres dog ikke af fredningen. Påtaleberettiget er Frederiksborg amtsråd m. fl.

Farumgård.

Farumgård og *Farumgårds park* matr. nr. 1 g og 1 cg og 14 b af Farumgård, der tilhører St. Ursulastiftelsen, er fredet.

Bygningerne er fredet i klasse B. Nye bygninger må ikke opføres.

Parken skal bevares i sin nuværende karakter.

Fodgængere må færdes gennem parken og gården fra indkørselen ved „Sandvejen", gennem de to fløjporte, derfra ad vejen til venstre til alléen og gennem denne til den røde port og omvendt. Færdsel og ophold udenfor denne vejstrækning er forbudt.

Denne adgang beror dog på en tilladelse fra stiftelsens side, der er givet under visse betingelser. (Kendelser af 23/7 1947 og 23/2 1949).

Den kommunen tilhørende *Farumgårds skov* er ved skøde, lyst 28. februar 1934, fredet, således at den ikke må udstykkes, og at kun forstlig hugst må finde sted. Den er åben for alle. Lignende servitut er ved deklaration, lyst 11. februar 1949, pålagt et par af nabogrundene.

Den private skov *„Nattergalelunden"* skal bevares i sin nu-

værende udstrækning og der må ikke opføres nogen bygning m. fl. bestemmelser, navnlig om hugst og plantning.

Fredningen omfatter også den tilstødende ejendom matr. nr. 1 b m. fl. og pålægger ejendommen matr. nr. 1 bd, 1 be servitutter m. h. t. bebyggelse og de høje træers bevarelse.

Der gives ikke offentlig adgang til det fredede område. (Kendelser af 25/7 1947 og 23/10 1948).

Furesøstien.

I forbindelse med anlægget af Furesøstien (og den projekterede udflugtsvej), der omtales nærmere i indledningen, er der af ekspropriationskommissionen pålagt flere af de tilstødende ejendomme fredningsservitut.

Dette gælder:

1) en række matr. nr. under Stavnsholt på begge sider af udflugtsvejen ved sogneskellet.

2) matr. nr. 11 o og 11 p sammesteds, den sidste er åben for færdsel og ophold.

3) matr. nr. 2 i og 2 o sammesteds. Servitutten går kun ud på, at der ikke må opføres nogen bygning.

4) matr. nr. 12 l og 42 sammesteds.

5) Fra Høje Klint til Stavnsholts vestre skel, ca. 800 m, tilhører søbredden, skrænter og arealet mellem denne og stien nu staten (statsministeriet) og udgør samlet matr. nr. 12 k Stavnsholt, indbefattende Høje Klint, ialt ca. 3½ ha. Denne store grund er åben for færdsel og ophold. (Kendelser af 28/11 1945 og 23/2 1948).

For at bevare *udsigten til Furesøen* fra landevejen ved Fiskebæk skal kommunen føre tilsyn med, at der hvert år sker fjernelse af hindrende bevoksning på matr. nr. 2 f Farumgård. (Kendelse af 30/10 1953).

Stavnsholt.

Otte gamle bøge stående ved det østlige skel af matr. nr. 2 h Stavnsholt er fredet. (Overenskomst med ejeren af 19/9 1921).

„Majtræet" i Stavnsholt, en gammel lind, der står på gadejord, må ikke udsættes for skadelig behandling, og ingen bygning må opføres indenfor en afstand af 15 m. (Deklaration af 21/4 1945).

To elmetræer på Brudegård i Stavnsholt er fredede som forrige, dog m. h. t. bebyggelsen kun 5 m afstand. (Deklaration af 1/4 1945).

En gammel lind på Rendebækgård i Stavnsholt. Som forrige, dog kun 8 m. (Deklaration af 21/4 1945).

Bregnerød.

På matr. nr. 6 h er lagt servitut angående bebyggelse m. v. (Deklaration af 6/10 1949).

Under Farum henligger som fredskov:
2,5 ha af matr. nr. 37,
2 ha under Gretesholm,
under Farumgård:
2 ha, Kalvebakken,
3 ha, Skovvænget,
0,9 ha af matr. nr. 1 kq,
0,8 ha af matr. nr. 1 ki,
1 ha af matr. nr. 1 ks,
0,6 ha af matr. nr. 1 lm,
0,5 ha, Claus Nars Holm,
under Stavnsholt:
1 ha af matr. nr. 4 g, 7 c.

HORNS HERRED

GERLEV SOGN

Landerslev.

En offentlig badestrand ved Isefjorden er udlagt og stillet under sognerådet, med en 3,77 m bred vej dertil fra gården Strandhøj. Bygninger må kun opføres der med fredningsnævnets godkendelse. (Kendelser af 21/6 og 13/12 1939).

DRÅBY SOGN

Jægerspris.

Tæt ved de *to gamle ege* ved vejen overfor Jægerspris kro må der ikke anbringes opslag eller skæmmende indretninger, og der må ikke opføres nogen bygning, der er nærmere træerne end de nuværende. (Kendelse af 22/9 1939 og tillægskendelse af 20/1 1944).

Alléen ved Fasangården i slotshegnet er fredet. Om grene, der hænger ind over skellet til nabogrundene, gør skade og derfor bør fjernes, afgøres af fredningsnævnet i samråd med statsskovvæsenet. (Kendelse af 13/3 1934).

Følgende områder og træer på Jægerspris gods er fredede.

Bredvig mose i skoven Studehaven.

De nærmere bestemmelser går ud på, at mosen skal bevares og at der ikke må laves vandafløb i en nærmere betegnet del af Studehaven. Der må kun sås eller plantes rødel, birk eller ask af dansk race. Nåletræer fjernes.

Kongeegen, Storkeegen og Snoegen i Studehaven.

De gamle eges liv skal bevares så længe som muligt. Indenfor 150 m fra dem må der ikke ske kunstig afvanding, og vegetationen må ikke forstyrres.

Fasanbøgen i Fasangårdens have.

Træet må ikke beskadiges, men skal holdes i uhemmet vækst. (Statsministeriets bekendtgørelse af 4/10 1956, udstedt i medfør af § 28 i lov om naturfredning af 7/5 1937).

Tyrehøj.

Til denne høj beliggende mellem Færgelunden og Jægerspris, 52 m over havet, gives der almenheden ret til gående færdsel ad en privat vej fra landevejen i Neder Dråby til højen og derfra mod syd til en markvej, der fører til Over Dråby. Turistforeningen har ret til at anbringe bænke ved en grusgrav i nærheden. (Kendelser af 12/3 og 9/10 1947).

Kitnæsgården.

Sognerådet har pålagt denne kommunens ejendom, der agtes udstykket efter en tinglyst plan, en række servitutter, der går ud på, at dette område, selv om det deles i parceller og bebygges, vedblivende skal være et landskab, der gør indtryk af en helhed, som samler det bakkede terræn, de omgivende skove og fjordens nærhed; nye træk, mulig af værdi, vil komme til, når de enkelte grundes bygninger og beplantning kommer i orden.

Servitutterne giver forskrifter om bygningernes udseende og indretning, placering og beplantning, hegn og ledninger, vandforsyning og afløb, om hegn og flagstænger og meget andet.

To områder, et mindre, *„Solhøj"*, og et større, *„Kitnæsdalen"* i nærheden af Færgelunden, er udlagte som offentligt tilgængelige og fredede arealer; de forbindes ved et stianlæg. (Deklaration, tinglyst 11/9 1954).

Kulhuse.

Den *gamle skanse* „Englænderskansen" med omgivende grav og ydervold, som ligger øst for den offentlige vej, der fører til Kulhuse havn, er fredet. (Deklaration, udstedt af Nationalmuseet, tinglyst 14/11 1955).

Et areal, som har hørt til Kulhuse kro, og hvorpå ovennævnte skanse ligger, tilhører nu for størstedelen kommunen, der har købt det for at bevare dets landskabelige natur og give almen-

heden adgang til strand både ved Isefjorden og ved Roskilde fjord, idet grunden ligger yderst mod nord i Horns herred, lige syd for Kulhuse havn.

Inden de omtalte jordkøb var sluttet, havde sognerådet rejst fredningssag, navnlig med hensyn til bestemmelse om adgang til stranden for at forebygge, at hele kysten skulle blive afspærret lige fra Kulhuse til Jægerspris.

Ved fredningsnævnets kendelse af 20/8 1956 bestemtes, at der gives almenheden ret til at færdes og opholde sig på nogle af de til kommunen afståede arealer. Iøvrigt går kendelsen ud på forbud mod bebyggelse, tilstandens bevarelse og god ordens overholdelse.

Sagen er indanket for overfredningsnævnet.

I Dråby sogn henligger 1894 ha som fredskov under Jægerspris gods, der tilhører Kong Frederik den VII's Stiftelse. Heraf udgør Nordskoven 1267 ha, Kohaven 221,5 ha, Slotshegnet 120,8 ha, Færgelunden 178,3 ha og småskove og lunde 104 ha.

SKULDELEV SOGN

Skuldelev.

St. Olavs kilde og pladsen om denne vedligeholdes af sognerådet, og der pålægges den grund, på hvilken pladsen ligger, den servitut, at de 6 gamle træer skal bevares, og at der indenfor en afstand af 10 m fra kildepladsens indhegning ikke må opføres bygninger eller anbringes skæmmende indretninger, men arealet skal ligge i sin nuværende tilstand. (Kendelse af 16/7 1952).

Skuldelev ås og en del af Koholms mose fra St. Olafsskåret mod nord-nordøst over Svineholm ud til Roskilde fjord er fredet.

Fredningen omfatter parceller på over hundrede matr. nr. under Skuldelev og Torpegård.

Den går ud på, at disse arealers tilstand, hvor ikke særlige bestemmelser er anført ved de enkelte ejendomme, skal bevares derved, at grusgravning og andre indgreb, hvorved arealets form ændres eller skæmmes, ikke må finde sted, at bebyggelse af enhver art er forbudt, at beplantning ikke må foretages, at der ikke må anbringes ledningsmaster, og at store sten, stengærder og jordvolde ikke må ødelægges eller fjernes.

Der udlægges en nærmere bestemt sti og en udsigtsplads for almenheden.

Af *Koholmens mose* er den sydligste del fredet, og foruden foranstående servitutter bestemmes det, at der ikke må foretages dræning, uddybning af grøfter, opfyldning eller beplantning eller henlægges affald.

Der er sket undtagelser og indrømmelser, særlig med hensyn til bebyggelse. (Kendelser af 8/11 1948 og 23/7 1951).

Under Skuldelev sogn henligger 20 ha som fredskov under matr. nr. 1 a m. fl. Torpegård.

SELSØ SOGN

Selsø sø og omgivelser.

Fredet er Selsø sø med omgivelser, for ca. halvdelens vedkommende indtil den offentlige vej, der går syd om søen, og imod nord således, at grænsen følger Selsø hovedgårds skel, derefter sogneskellet, en privat fællesvej og landkanalen; fra denne går den over Skarreklint til en markvej syd for Manderup Søgård.

Fredningsbestemmelserne, der udgør en hæftelse på en række matr. nr. under Selsø hovedgård og under Manderup, går ud på, at der ikke må opføres bygninger af nogen art eller anbringes indretninger, der kan virke skæmmende, og at det er forbudt at foretage opfyldning i søen, henlægge affald ved den, fælde eller rydde nuværende beplantning uden fredningsnævnets samtykke, eller beplante nye arealer.

På *Skarreklints* skråning må der plantes, men ikke findes høj bevoksning. En strækning på 10 m bredde fra skrænten overkant må ikke bebygges. På skråningen må opføres 1 bjælkehus. (Kendelser af 30/8 1947 og 23/10 1948).

Fredningen skal dog ikke være til hinder for, at ejeren lader de rørbevoksede moser nord for søen inddæmme og tørlægge ved anlæg af diger, kanaler, rørledninger og pumpestationer. (Kendelse af 11/10 1955).

Selsø.

Kirkens omgivelser er fredede. (Kendelse af 9/4 1951, indanket for overfredningsnævnet).

Hellesøs omgivelser.

Omkring Hellesø, syd for Østby, er en række arealer under Sønderby og Østby fredet.

De fredede arealer skal henligge i deres naturlige tilstand. Der må ikke opføres bygninger af nogen art, bortset fra nærmere bestemte undtagelser, og flere forbud gælder: mod anbringelse af ledningsmaster, henlæggelse af affald, beplantning, teltslagning, indretning af lejrplads og pelsdyravl; parkering er kun tilladt lejlighedsvis. Endelig forbydes enhver foranstaltning, der vil medføre en vandstandssænkning i søen og dens nærmeste omgivelser. (Kendelser af 18/4 1953 og 23/2 1955 og overenskomst med en lodsejer).

Ruinen af klosterkirken på Eskilsø.

Ruinen samt marken der omkring i en afstand af 3 alen fra dens ydermur er fredet. Der er ikke offentlig adgang. (Deklaration af 11/11 1902).

I Selsø sogn henligger 123 ha som fredskov under Selsø hovedgård.

SKIBBY SOGN

Skibby ås.

Et bakkeparti på Ballegårds mark, ca. 1 ha, tildels beplantet, som strækker sig fra gårdens østlige skel til en forhøjning på bakkens top, knap 50 alen fra skellet, skal bevares i sin nuværende skikkelse og plantningen vedligeholdes. (Overenskomst af 16/8 1919).

Fredningen af Skibby ås er udvidet, således at yderligere et område skal bevares i sin nuværende skikkelse; det må ikke opdyrkes eller beplantes eller bruges til græsning m. fl. forbud. (Kendelse af 15/9 1951, som ændrede en kendelse af 28/8 1950).

Lindegårdsparken og Langeskov.

Lindegårdsparken og en del af Langeskov, begge hørende til Krabbesholm gods, er fredet. Undtaget er den del af parken, der ligger indenfor 75 m afstand fra byvejen Skibby-Egholm, og den del af skoven, der ligger indenfor 150 m fra nævnte byvej og når til landevejen Frederikssund-Holbæk. Denne del af skoven ligger på matr. nr. under Egholm hovedgård, Søby sogn, og under Skibby.

Der er offentlig adgang, dog kun til gående færdsel. Hunde og cykler må ikke medtages. Området må ikke udstykkes; der må ikke anbringes skure eller andre skæmmende indretninger, og der må ikke opslås telte. Grenkapning og svampeplukning er forbeholdt ejeren. (Kendelse af 8/9 1950).

KYNDBY SOGN

Kyndby.

Ruinen af herregården *Kindholm* er fredet, således at sten ikke må bortføres derfra, og de derpå voksende træer ikke fældes. Ingen bygning må opføres på stedet. Landbrugsministeriet er påtaleberettiget. (Skøde, lyst 29/6 1936).

Der henligger 22 ha som fredskov under Storgård plantage.

KROGSTRUP SOGN

Kirkens omgivelser.

På grunden, der omgiver kirken, må der ikke opføres bygninger af nogen art indenfor en afstand fra kirkegården af 40 m mod nord, 100 m mod syd, 40 m mod vest og mod øst ned til sognevejen, men kirkegårdens buskads og træer må ikke volde ulempe. Et kirken tilhørende areal (klokkerbolig) må ikke bebygges.

Svanholm.

Svanholm allé på Skibby-Dalby-vejen er fredet, forsåvidt angår de træer, der findes på visse matr. nr. af Svanholm hovedgård, således at træerne skal bevares, og at bygninger, som opføres på disse arealer, skal ligge mindst 20 m fra vejen. Påtaleberettiget er ejeren af matr. nr. 1 a Svanholm hovedgård m. fl. (Skøde, lyst 29/6 1936).

I Krogstrup sogn henligger 100 ha under matr. nr. 1 a Svanholm hovedgård samt 14 ha under matr. nr. 1 a, 1 b Orebjerg hovedgård som fredskov.

FERSLEV SOGN

Ferslev.

En sten, ca. 20 m i omkreds, som ligger under terræn, men tildels er synlig, er fredet. Adgang ved henvendelse til ejeren, dog kun i videnskabeligt eller undervisnings-øjemed. (Kendelser af 20/3 og 26/8 1948).

Som fredskov henligger 25 ha under matr. nr. 1 a, 1 g Egholm, 100 ha under Sømer skov og 2 ha under Fagerholt, Ferslev.

VELLERUP SOGN

Ingen naturfredninger.

BERETNING

OM

SAMFUNDETS VIRKSOMHED 1956—57

Samfundets årlige udflugt fandt sted lørdag d. 7. september 1957. Ved 14-tiden afgik busser og privatbiler fra Helsingør og Hillerød, og ved 15-tiden mødtes selskabet ved Valby hegn, hvor man besøgte den prægtige og imponerende gruppe af langdysser. Museumsinspektør C. L. Vebæk, Nationalmuseet, fortalte i et instruktivt foredrag om dysserne og dyssekulturen og besvarede spørgsmål fra deltagerne. Få steder i vort land får man et så stærkt indtryk af dyssefolkets storladne grave som ved de smukke og meget velbevarede dysser i Valby hegn.

Turen gik dernæst videre til Søborg ruin, den danske middelalders berømte statsfængsel gennem flere århundreder, hvor både verdslige og gejstlige politiske fanger har siddet. Overinspektør, dr. phil. Aage Roussell, Nationalmuseet, redegjorde for hovedtrækkene i borgens bygningshistorie, og selskabet spredtes over det store areal for at se nærmere på enkeltheder, fornemme stedets historiske stemning og nyde den smukke udsigt fra borgruinen i det herlige sommervejr, som en optrækkende torden havde truet. Fra den verdslige middelalder vendte vi os derpå mod den kirkelige og beså under ledelse af dr. Roussell og provst Emil Steenvinkel Søborg kirke, en af landets smukkeste romanske teglstenskirker, som så mange andre videre udviklet, overhvælvet og forsynet med tårn i gotisk stil. Både ved sin usædvanlige størrelse og på anden måde udmærker den sig fremfor en almindelig landsbykirke, idet den som bekendt blev sognekirke for Søborg købstad.

Tilsidst kørte selskabet til det gamle fiskerhus i Gilleleje, som tilhører det nordsjællandske fiskerimuseum, som maskinfabrikant

Carl Petersen, Gilleleje, foreviste os. I turen havde mere end hundrede medlemmer deltaget, og alle var enige om, at det havde været en vellykket udflugt.

Sultne og trætte samlede deltagerne sig dernæst i Fyrkroen, hvor man spiste den medbragte mad.

Ved kaffen efter maden afholdtes *generalforsamling* under ledelse af landsretssagfører *Aa. Scheibel.* Formanden aflagde beretning om virksomheden, kassereren, sparekassefuldmægtig *L. Larsen,* fremlagde det reviderede regnskab, der balancerede med kr. 12.369,82. Der henvises til omstående oversigt. Såvel beretning som regnskab godkendtes. Ved det efterfølgende bestyrelsesvalg genvalgtes alle undtagen fhv. sparekassedirektør *I. Chr. Jensen,* der fratrådte efter eget ønske. Der foretoges intet nyvalg i hans sted. Endvidere genvalgtes revisorerne, kontorchef *With-Jensen* og forretningsfører *H. P. Olsen.*

Under punkt eventuelt drøftedes kommende udflugter. Man blev enige om, at man gerne til næste år i trehundredåret for krigen i 1658 vilde mødes på svensk side af Sundet.

Efter generalforsamlingen bestod bestyrelsen af følgende medlemmer: Fhv. sognepræst *Villads Christensen,* København, tidl. Græsted, forfatteren, redaktør *Erland Gribsø,* Frederiksværk, sognefoged *Hans Jensen Hansen,* Ølstykke, amtsskolekonsulent *L. C. Jensen,* Gilleleje (skriftudvalget), museumsdirektør *Knud Klem,* Helsingør (formand, skriftudvalget), fhv. gårdejer *Karl Larsen,* Farum (senere afgået ved døden), sparekassefuldmægtig *L. Larsen,* Hillerød (kasserer), gårdejer *Morten Olsen,* Tømmerup, Dyssekilde, museumsdirektør *Jørgen Paulsen,* Frederiksborg slot (sekretær, skriftudvalget), læge *A. H. Riise,* Hillerød, lektor *H. Ring,* Helsingør (skriftudvalget), kommunelærer *H. Rosenkilde,* Humlebæk, borgmester *Sigurd Schytz,* Helsingør, dr. phil. *Jan Steenberg,* Hillerød, og forfatteren, fhv. overbibliotekar *Anders Uhrskov,* Hillerød.

Samtlige bestyrelsesmedlemmer tager gerne imod nye indmeldelser.

I regnskabsåret 1956–57 har samfundet modtaget følgende tilskud: Staten 850 kr., Frederiksborg Amtsfond 200 kr., Frede-

rikssund kommune 100 kr., Frederiksværk 100 kr., Helsingør 400 kr., Hillerød 100 kr., Hørsholm 50 kr., Asminderød-Grønholt 50 kr., Bloustrød 50 kr., Frederiksborg slotssogn 100 kr., Helsinge-Valby 50 kr., Melby 20 kr. og Vejby-Tibirke 25 kr. Frederiksborg Amts Spare- og Lånekasse har ydet 100 kr., og samfundet har fra antikvar Carl Jul. Petersens hjælpefond modtaget 500 kr.

Samfundet bringer alle bidragyderne en varm tak for den støtte, der gennem bidragene er blevet dets virksomhed til del.

Opmærksomheden henledes på, at samfundets medlemmer for nedsat pris (10 kr. + porto) kan abonnere på det af „Dansk historisk Fællesforening" udgivne tidsskrift „Fortid og Nutid", der udkommer med ca. 8 ark årligt. Samfundets medlemmer kan ligeledes til favørpris (ved indsendelse af beløbet til postkonto 86264, Fortid og Nutid, Frederiksborg Slot, Hillerød) købe følgende af foreningen udgivne skrifter:

E. Kromann: Skriftens Historie i Danmark (4,50 kr., bogladepris 6,– kr.).

Holger Hjelholt: Skriftprøver fra Tiden efter Reformationen (6,80 kr., bogladepris 8,50 kr.).

Helge Søgaard: Litteraturvejledninger for kulturhistoriske provinsmuseer (3,00 kr., bogladepris 4,50).

Henvendelse herom sker til Dansk historisk Fællesforenings ekspedition, adr. museumsdirektør Jørgen Paulsen, Frederiksborg slot, Hillerød. Frederiksborg Amts historiske Samfunds ekspedition er ligeledes på Frederiksborgmuseet.

Derimod er den tidligere opnåede favørpris på Nationalmuseets årsskrift „Fra Nationalmuseets Arbejdsmark" bortfaldet som følge af en nyordning af salget af Nationalmuseets publikationer.

For at billiggøre udsendelsen af årbogen har samfundets ekspedition de sidste år forsøgt at vedlægge et girokort og ikke benytte postopkrævning. Erfaringerne har været så gode, at udsendelsen indtil videre vil ske på denne måde. Vi håber, at medlemmerne vil indbetale kontingentet hurtigt efter modtagelsen til postkonto nr. 63278.

Udmeldelse må – for at være gyldig – være sket skriftlig til sekretæren, museumsdirektør Jørgen Paulsen, Frederiksborg slot, Hillerød, inden årbogens udgivelse.

OVERSIGT OVER REGNSKAB FOR TIDEN $^{1}/_{10}$ 1956—$^{30}/_{9}$ 1957

INDTÆGTER	Kr.	Øre	UDGIFTER	Kr.	Øre
Kassebeholdning pr. 1/10 1956	2.975	05	Forsikring	12	96
Kontingenter og salg af publikationer	6.650	06	Trykning af årbog, honorarer m. v.	7.103	96
Bidrag:			Kontorartikler, porto	87	00
Staten	850	00	Møder og foredrag	586	14
Amtet	200	00	Dansk historisk Fællesforening	132	70
Kommuner	1.045	00	Diverse	262	50
Pengeinstitutioner	100	00			
Legater og fonds	500	00			
Renter	49	71	Kassebeholdning	4.184	56
	12.369	82		12 369	82

Samfundets medlemmer kan, så længe oplag haves, købe ældre årgange af årbogen til reduceret pris.

Årbøgerne for årene: 1911, 1912, 1913, 1914, 1921, 1922, 1927, 1929, 1930, 1932, 1934, 1935, 1936, 1941, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1951	2,00 kr.
Årbøgerne for 1952, 1953, 1954	5,00 –
– - 1955, 1956	8,00 –
Joachim Junge: Den nordsjællandske Landalmues Karakter, ved Hans Ellekilde (1915), 279 s.	6,00 –
Fra det gamle Helsingør (1925), 126 s. + XXVIII s., 10 ill.	5,00 –
Carl Christensen: Frederiksværk (1926), 192 s., 54 ill.	5,00 –
Fr. Weilbach: Fredensborg Slot (1928), 136 s., 77 ill.	6,00 –
Arnold Olsen: Nordsjællands Helligkilder (1929), 52 s. med 36 tegninger af Arnold Olsen	1,00 –

Arne Sundbo: Frederikssund og Købstaden Slangerups Historie I. Tiden til 1809 (1931), 416 s. 112 ill. ..... 6,00 –

Samme: II. Frederikssunds Historie 1810–70, (1937), 261 s., illustreret ..... 4,00 –

Bjørn Kornerup: Frederiksborg Statsskoles Historie (1933), 288 s., 44 ill. ..... 3,00 –

Erland Gribsø: Frederiksborg Amts Kirkeklokker (særtryk af årbogen for 1934), 63 s. ..... 1,00 –

Foredragene fra det 16. danske Hjemstavnsstævne 1.–7. august 1938 (Årbog II for 1939), 194 s. + XVIII s., 26 ill. ..... 3,00 –

C. M. Smidt: Nordsjællands middelalderlige Mindesmærker (1939), 55 s., 22 ill. ..... 1,00 –

Anders Uhrskov: Skildringer af Nordsjællands Kulturhistorie. I. Fra Stavnsbaand til vore Dage .... udsolgt

Samme: II. Handel, Haandværk, Fiskeri (1939), 176 s., 52 ill. ..... 3,00 –

Samme: III. Fra Land og By (1940), 237 s. samt register ..... 3,00 –

Hjemstavnsbog for Frederiksborg Amt (1943–44; årbog for 1942–43), 392 s., 118 ill. ..... 6,00 –

Anders Uhrskov: Frederiksborg Amt i Litteraturen. En Bibliografi (1946), 123 s. ..... 5,00 –

Jan Steenberg: Christian IV's Frederiksborg (1950), 190 s., 33 ill. ..... 8,00 –

Bodil Højer: Dagligt Liv paa en nordsjællandsk Bondegaard i Midten af forrige Aarhundrede (1955), 175 s., 17 ill. ..... 7,00 –

De øvrige af samfundet udgivne skrifter er alle udsolgte. Med undtagelse af årene 1929 og 1939 er der for de år, i hvilket særbøger er udsendt, ikke udgivet nogen almindelig årbog.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord 5

Naturfredning i Nordsjælland 7

Fredningsvæsenet 9

En almindelig fredningssags gang 13

Fredninger efter tinglyst plan og efter stiloven 15

Natur og bebyggelse 19

Bakker og dale 26

Skovene 30

Krat og åbent land 34

Kyster og strande 38

Søerne 42

Veje og vandløb 47

Parker og alléer – det enlige træ 51

Fortegnelse over naturfredninger i Nordsjælland 55

Købstæder

Helsingør 57

Hillerød 59

Frederiksværk 60

Frederikssund 62

Herreder

Lynge-Kronborg 63

Holbo 96

Strø 121

Lynge-Frederiksborg 134

Ølstykke 140

Horns 149

Sogne

Tikøb 63

Egebæksvang 66

Hornbæk 68

Hellebæk 70

Asminderød 72

Humlebæk 75

Grønholt 79

Karlebo 79

Blovstrød 81

Birkerød 83

Hørsholm 91

Esbønderup 96

Nødebo 101

Søborg 105

Gilleleje 107

Græsted 111

Mårum 111

Helsinge 111

Valby 112

Blistrup 112

Vejby 114

Tibirke 115

Ramløse 120

Annisse 120

Tjæreby 121

Alsønderup 121

Skævinge 122
Strø 122
Lille Lyngby 122
Ølsted 122
Kregme 123
Vinderød 126
Melby 127
Torup 129
Frederiksborg Slotssogn . 134
Nørre Herlev 135
Lillerød 135
Lynge 135
Uggeløse 135
Slangerup 137
Uvelse 138
Gørløse 138
Græse 138
Sigerslevvester 138
Jørlunde 139
Oppesundby 139
Snostrup 140
Ølstykke 140
Stenløse 140
Veksø 140
Slagslunde 141
Ganløse 142
Farum 143
Gerlev 149
Dråby 149
Skuldelev 151
Selsø 152
Skibby 154
Kyndby 154
Krogstrup 155
Ferslev 155
Vellerup 155
Beretning om samfundets virksomhed 1956-57 156

Fotografiet af dommer A. P. Larsen, side 4, er optaget af fotograf Har. Hansen, Helsinge. Samtlige de øvrige billeder er stillet til rådighed af Danmarks Naturfredningsforening; de er optaget af ekspeditionschef Knud Gemzøe.

DENNE ÅRBOG FOR 1957
ER UDGIVET PÅ
FREDERIKSBORG AMTS HISTORISKE SAMFUNDS VEGNE
AF *L. C. JENSEN, KNUD KLEM, H. RING*
OG *JØRGEN PAULSEN*